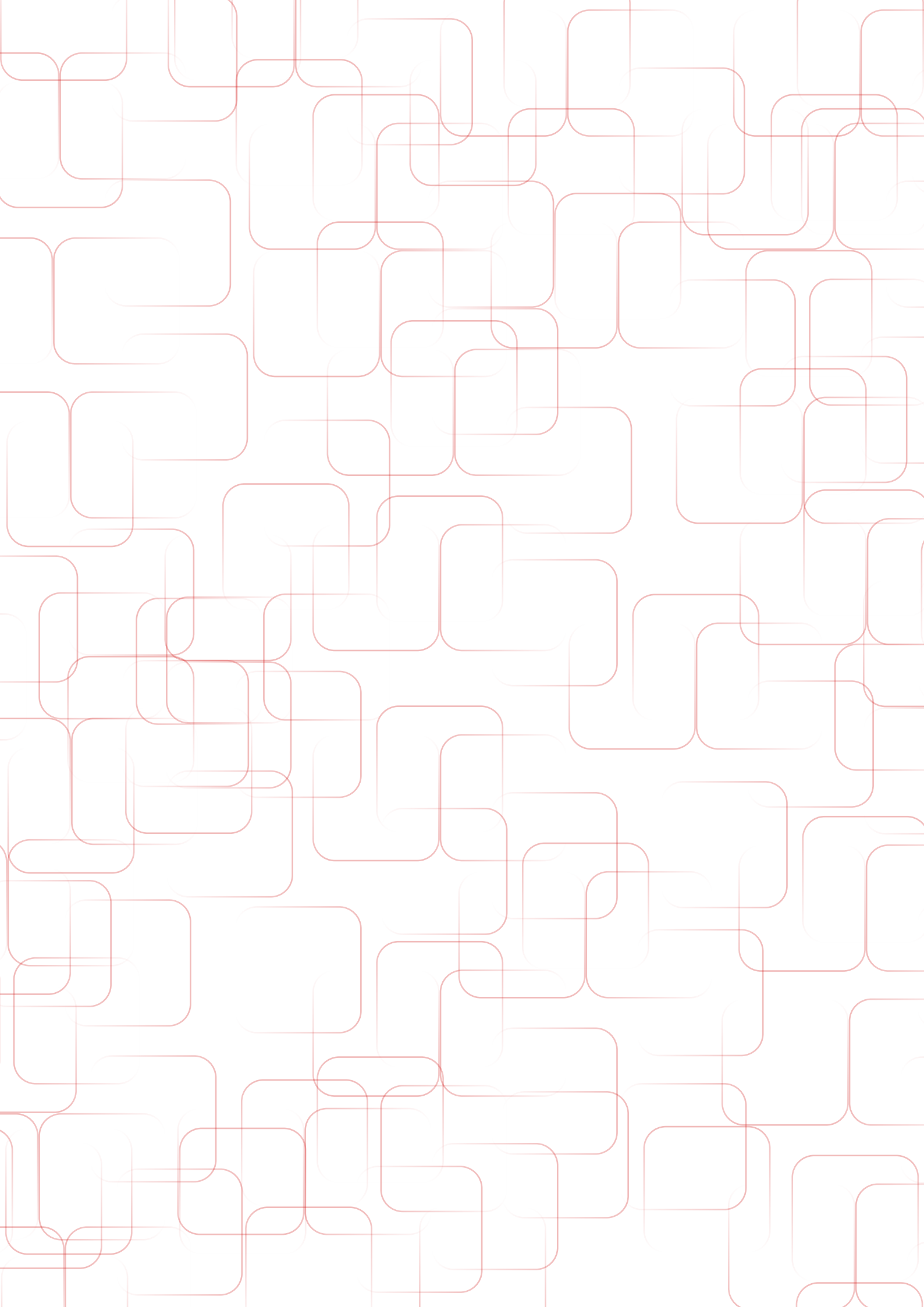
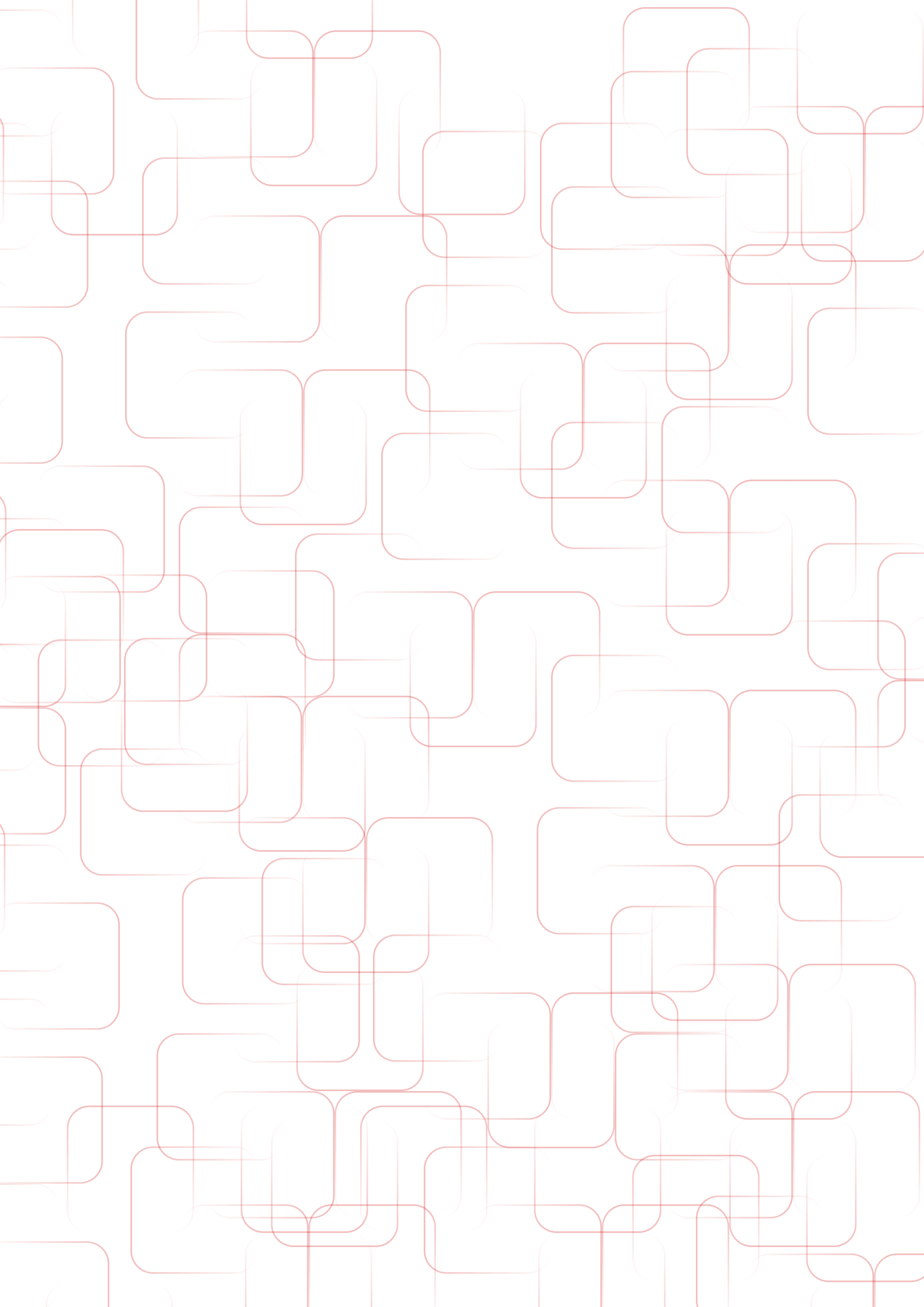
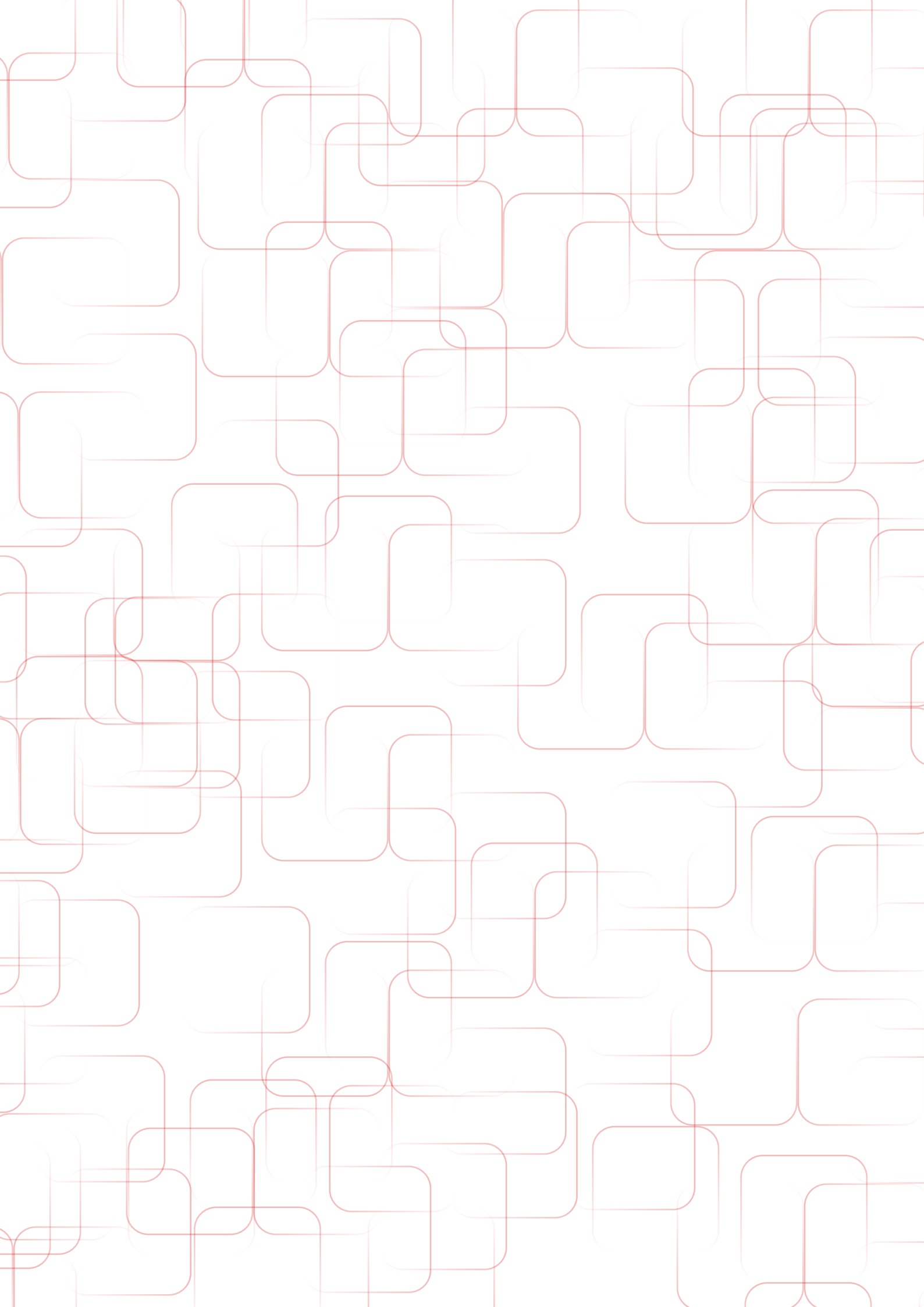

Yalnız Yaşamın Yükselişi Türkiye’de Tek Kişilik Hanehalklarının Profili

Yalnız Yaşamın Yükselişİ

Türkiye'de Tek Kişilik

Hanehalklarının Profili

Nursen TEKGÖZ
Selçuk AYDIN

Yalnız Yaşamın Yükselişi: Türkiye’de Tek Kişilik Hanhalklarının Profili

COPYRIGHT © 2025

Bu yayının tüm hakları Enstitü Sosyale aittir. Enstitü Sosyalin izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Enstitü Sosyal Yayınları: Araştırma Raporu No. 4

1. Baskı: Ocak 2025

Burhaniye Mah. Hacı Reşit Paşa Sok. No:18 Üsküdar, İstanbul/TÜRKİYE

Tel: 0216 422 00 22 | <https://www.enstitusosyal.org> | info@enstitusosyal.org

ÖN SÖZ

Tek kişilik hanehalklarının artışı, çağımızın sosyal, ekonomik ve demografik dönüşümlerinin en dikkat çekici göstergelerinden biri hâline gelmiştir. Türkiye’de son 15 yıl içinde bu hanehalklarının sayısının neredeyse iki kat artması, yalnızca bireysel yaşam tarzlarının değişimine değil, aynı zamanda konut politikalarından ekonomik davranışlara, toplumsal normlardan aile yapılarındaki dönüşümlere kadar geniş bir yelpazede derin etkiler yaratmaktadır. Bu değişim, toplumsal bağların yeniden şekillenmesine, sosyal hizmetlerin çeşitlenmesine ve ekonomik önceliklerin yeniden tanımlanmasına da zemin hazırlamaktadır.

Elinizdeki çalışma, TÜİK verilerinden elde edilen analizlerle, Türkiye’deki tek kişilik hanehalklarının demografik yapısını, coğrafi dağılımını, gelir durumlarını ve sosyal ilişkilerini kapsamlı bir çerçevede değerlendirmektedir. Yapılan tüm değerlendirme ve önerilerde, Türkiye’deki mevcut durumu derinlemesine anlamak ve tek kişilik hanehalklarının hızlı yükselişiyle ilişkili olarak ortaya çıkan sosyal, ekonomik ve demografik sorun alanlarına dikkat çekmek temel hedefler arasında yer almıştır.

Tek kişilik hanehalklarının yükselişiyle ilişkili sosyal ve ekonomik dönüşümlere yönelik politikalarda tutarlı ve sistemli bir yaklaşım benimsemek, bu alandaki sorunlara sürdürülebilir çözümler üretmek açısından hayati önem taşımaktadır. Bu bağlamda, rapor, söz konusu dönüşümün etkilerini kapsamlı bir perspektifle ele alarak çözüm önerileri sunmayı amaçlamaktadır.

Enstitü Sosyal olarak, toplumsal değişimi anlamaya yönelik bu tür araştırmalarla, hem akademik çalışmalara hem de politika yapıcılar ve uygulayıcılara rehberlik etme çabasını sürdürmekteyiz. Bu raporun hazırlanmasında emeği geçen değerli araştırmacılarımıza ve sürecin her aşamasında desteklerini esirgemeyen ekip arkadaşlarımıza teşekkür ederim. Bu çalışmanın, Türkiye’de tek kişilik hanehalkları üzerine daha fazla farkındalık yaratacağına ve konuya dair yeni tartışmalar başlatacağına inanıyorum.

Saygılarımla,

İpek Coşkun Armağan

Enstitü Sosyal Genel Koordinatörü

YÖNETİCİ ÖZETİ

Hanehalkları, aile demografisi ve nüfus dinamikleri üzerine gerçekleştirilen çalışmalarda, modern Amerikan yaşamındaki dönüşümün en önemli göstergelerinden biri tek kişilik hanehalklarının artışıdır. 1940 ila 2013 yılları arasındaki 73 yıllık süreçte ABD’deki tek kişilik hanehalkları yaklaşık dört kat artmıştır. Bugün Türkiye’ye baktığımızda ise çok daha kısa bir zaman diliminde, 2014-2023 yılları arasında, tek kişilik hanehalklarının yaklaşık iki kat artış gösterdiği görülmektedir. Bu hızlı artış yalnızca hanehalkı yapısındaki bir değişimi değil, aynı zamanda toplumsal dinamiklerde yaşanan derin bir dönüşümü yansıtmaktadır. Dolayısıyla bu dönüşüm sosyal, ekonomik ve demografik analizler için stratejik bir kavramsal çerçeve sunmakta ve gelecekteki çalışmalar açısından önemli bir referans noktası oluşturmaktadır.

Küresel düzeyde geç evlilik, geç ebeveynlik, yüksek boşanma oranları, çocuk sahibi olmaktan kaçınma, aile yapısındaki dönüşüm ve bireysel özerklik arayışı gibi faktörlerle ilişkilendirilen tek kişilik hanehalklarının artışı, başta gelişmiş ülkelerde belirgin olmakla birlikte günümüzde Türkiye gibi orta gelirli ülkelerde de hızla yaygınlaşmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, Türkiye’de tek kişilik hanehalklarının oranı 2014 yılında %13,9 iken, 2023 yılında %19,7’ye yükselmiştir. Tek kişilik hanehalkı sayısı ise 2014’te 2.931.085 iken, 2023’te 5.192.825’e ulaşmıştır. Bu artış, doğurganlık oranlarındaki düşüş, boşanma oranlarındaki artış, göç dinamikleri ve sosyal normlardaki değişim gibi çeşitli faktörlerle ilişkilendirilmektedir.

İstatistikler, hanehalkı büyüklüğünün azalırken, hanehalkı sayısının ve tek kişilik hanelerin artma eğiliminin devam edeceğini gösteriyor. Önemli bir toplumsal değişime işaret eden bu gerçekliğe karşın bu konuda yeterli sayıda çalışma yapılmamaktadır. Bu rapor, Türkiye’deki tek kişilik hanehalklarının profillerini TÜİK verilerine dayanarak analiz etmekte ve bu hanelerin sosyoekonomik durumu, iç göç dinamikleri, barınma koşulları, ısınma tercihleri, evde bakım hizmetleri ile sosyal güvenlik durumuna ilişkin kapsamlı bulgular sunmayı amaçlamaktadır. Elde edilen veriler, tek kişilik hanehalklarının yaşam koşullarını anlamak ve bu gruba yönelik politika geliştirmek açısından önemli çıkarımlar sunmaktadır.

Son yıllarda tek kişilik hanehalklarının oranında hızlı bir artış gözlemlenmiş olup, bu değişim kentleşme ve ekonomik gelişmelerle doğrudan ilişkilidir. Özellikle büyük şehirlerde bu eğilim daha belirgin hâle gelmiştir.

Coğrafi dağılım açısından değerlendirildiğinde, Batı bölgeleri ve büyükşehirlerdeki tek kişilik hanelerin oranı daha yüksek iken, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde bu oran görece daha düşüktür. Bu farklılıklar, genç nüfusun göçü ve yaşlı bireylerin yalnız yaşama eğilimi gibi faktörlerle açıklanabilir.

Tek kişilik hanehalklarının demografik profili incelendiğinde, yaş ve cinsiyetin belirleyici olduğu görülmektedir. Genç erkekler genellikle iş ve eğitim için bağımsız yaşamayı tercih ederken, kadınlarda yalnız yaşama eğilimi yaş ilerledikçe artmaktadır.

Tek kişilik hane halkları içinde evli nüfusun da oranı bir hayli yüksek görünmektedir. Bu durum, evli bireylerin çeşitli nedenlerle ayrı yaşama eğiliminde olduğunu ve aile bütünlüğünün korunmasında zorluklar yaşandığını göstermektedir. Örneğin, ekonomik koşulların, kariyer odaklı yaşam biçimlerinin veya çeşitli kişisel tercihlerin evli bireylerin ayrı evlerde yaşamalarına yol açtığını düşündürmektedir. Bu eğilim, sadece aile bağlarını zayıflatmakla kalmayıp aynı zamanda doğurganlık oranlarını da olumsuz etkileyebilir. Özellikle genç yaşlarda evli olup tek başına yaşayan bireyler, çocuk sahibi olma planlarını erteleyebilir veya bu süreçten tamamen uzak durabilir.

Sosyoekonomik açıdan tek kişilik hane halklarının büyük bir kısmı iş gücüne katılsa da asgari ücretin altında gelir elde edenlerin sayısının artışı, bu grubun ekonomik zorluklarla karşı karşıya olduğunu göstermektedir.

Net göç hızı ve tek kişilik haneler arasındaki ilişki, göç eden bireylerin çoğunlukla yalnız yaşamayı tercih etmeleriyle şekillenmektedir. Genç profesyoneller ve üniversite öğrencileri, iş ve eğitim fırsatları için büyük şehirlere göç ederken, yaşlı bireyler de yalnız yaşamayı tercih etmektedir. Göçmen işçiler ve kırsal alanlardan büyük şehirlere göç eden nüfus da bu artışı tetiklemektedir. Gümüşhane, Giresun ve Tunceli gibi illerdeki iç göç dinamikleri, bu ilişkiyi bölgesel düzeyde göstermektedir.

Sosyal güvenlik ve sağlık hizmetlerine erişim ise özellikle yaşlı bireyler için kritik bir öneme sahiptir. Evde bakım hizmetlerinden yararlanma oranlarının düşük olması, yaşlıların büyük bir kısmının bağımsız yaşamını sürdürmeye çalıştığını, ancak bu durumun sağlık sorunlarına ve yaşam kalitesinde düşüşe neden olabileceğini ortaya koymaktadır.

Bu çalışma, tek kişilik hanelerin artışını vurgulayarak kamu aktörlerini ve araştırmacıları bu alanda daha fazla çalışma yapmaya teşvik etmekte ve proaktif politikaların geliştirilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir.

Veriler kentleşme, bireyselleşme ve ekonomik gelişmelere paralel olarak tek kişilik hane halklarının sayısının arttığını ve bu hanelerin yalnızlık ve sosyal izolasyon gibi risklerle karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Konut sahipliği, sağlık hizmetlerine erişim ve sosyal destek ağları gibi unsurlar, bu hanelerin yaşam kalitesini belirlemede önemli rol oynamaktadır.

Türkiye'deki tek kişilik hane halklarının artış trendi, sosyoekonomik ve kültürel bağlamda yeni ihtiyaçları beraberinde getirmekte; bu durumun toplumsal yapıya etkilerinin anlaşılması, gelecekteki sosyal politikaların şekillendirilmesi açısından ciddi önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, hane halklarına yönelik veri setlerinin genişletilmesi ve detaylandırılması, barınma, sosyal güvenlik ve sağlık hizmetlerine ilişkin politikaların hedef odaklı hâle getirilmesi ve tek kişilik hane halklarının refahını artıracak kapsamlı ve kapsayıcı stratejilerin geliştirilmesi gerekmektedir. Türkiye'nin demografik ve sosyoekonomik yapısındaki bu değişimlerin doğru analiz edilmesi, uzun vadeli sosyal politikaların tasarımında kritik bir rol oynayacaktır.

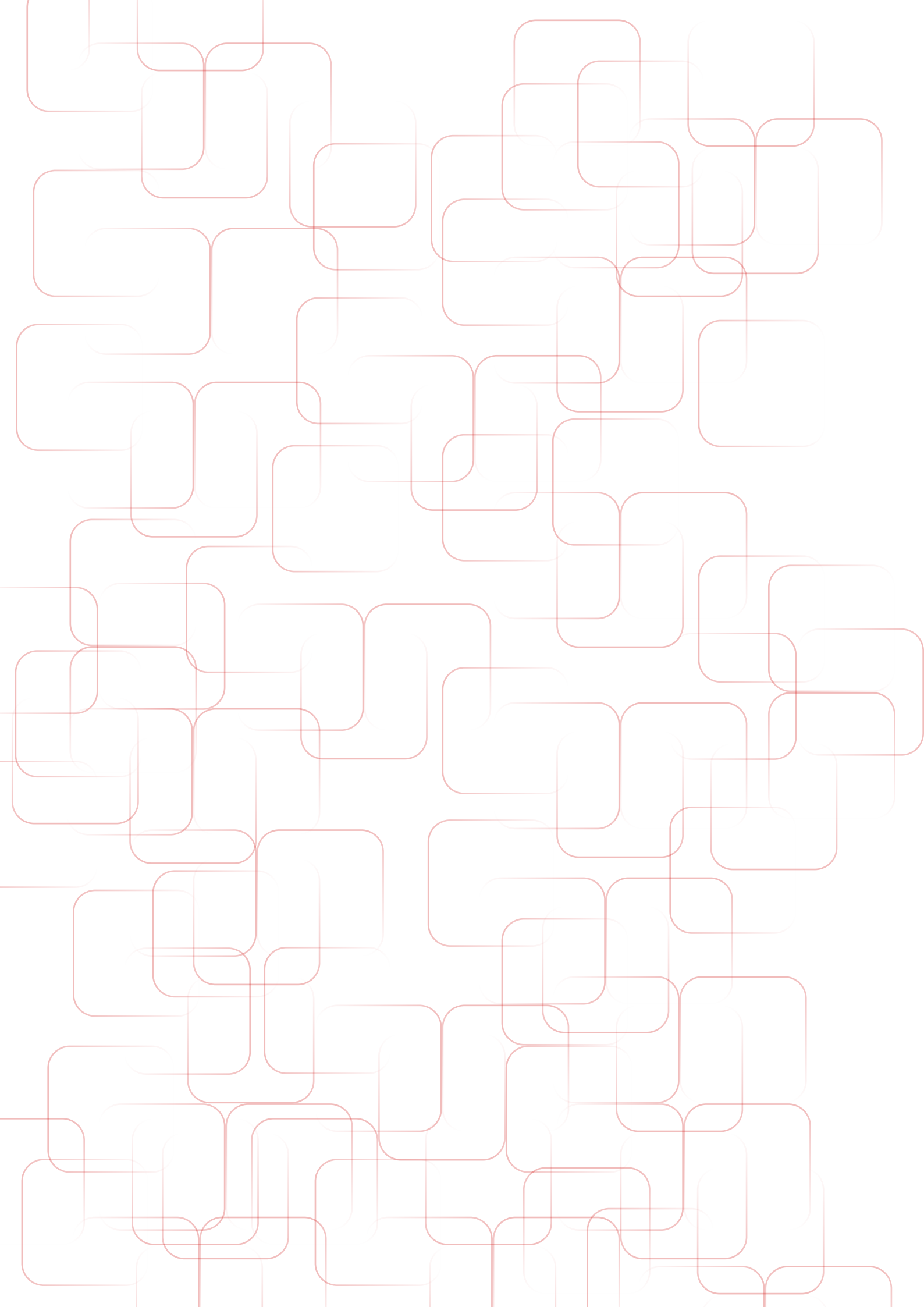

KISALTMALAR

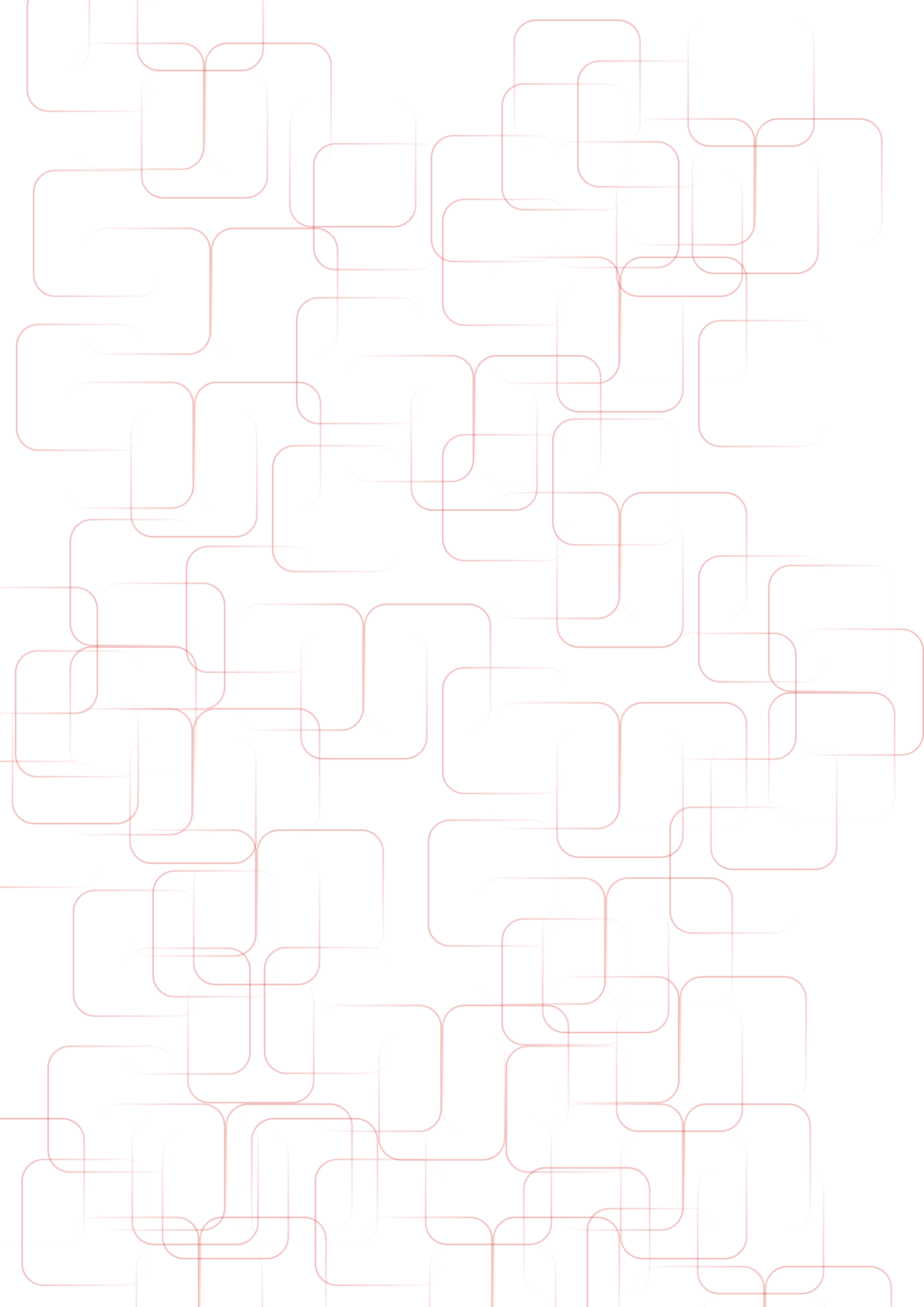
- ADNKS Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
- BM Birleşmiş Milletler
- DG Demografik Geçiş
- THH Tüm Hanehalkları
- TKH Tek Kişilik Hanehalkları
- TÜİK Türkiye İstatistik Kurumu

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	3
YÖNETİCİ ÖZETİ	4
1. GİRİŞ	9
2. TEK KİŞİLİK HANEHALKLARINA İLİŞKİN KÜRESEL EĞİLİMLER VE ULUSLARARASI UYGULAMALAR	15
3. TÜRKİYE'DE HANEHALKLARININ ORANSAL DAĞILIMI	29
3.1. Hanehalkı Tiplerine Göre Oransal Dağılım	
3.2. Tek Kişilik Hanehalklarının Oransal Dağılımı	
4. TÜRKİYE'DE HANEHALKLARININ COĞRAFİ DAĞILIMI	34
4.1. Hanehalkı Tiplerinin Bölge Bazında Dağılımı	
4.2. Hanehalkı Tiplerinin İller Bazında Dağılımı	
4.3. Tek Kişilik Hanehalklarının Bölge Bazında Dağılımı	
4.4. Tek Kişilik Hanehalklarının İller Bazında Dağılımı	
5. TEK KİŞİLİK HANEHALKLARININ DEMOGRAFİK PROFİLİ	45
5.1. Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılım	
5.2. Eğitim Seviyesine Göre Dağılım	
5.3. Medeni Duruma Göre Dağılım	
5.4. Meslek, İstihdam ve İş Durumuna Göre Dağılım	
6. TEK KİŞİLİK HANEHALKLARININ EKONOMİK PROFİLİ	60
6.1. Ekonomik Katılıma Göre Dağılım	
6.2. Gelir ve Harcama Kalıplarına Göre Dağılım	
6.3. Konut Sahipliği ve Kira Durumuna Göre Dağılım	
6.4. Konutların Fiziki Durumuna Göre Dağılım	
7. TEK KİŞİLİK HANEHALKLARININ İÇ GÖÇ DİNAMİKLERİ	72
8. TEK KİŞİLİK HANEHALKLARININ EVDE BAKIM HİZMETLERİNE GÖRE DAĞILIMI ...	77
9. SONUÇ YERİNE: DEĞERLENDİRME VE POLİTİKA ÖNERİLERİ	81
KAYNAKÇA	88
YAZARLAR HAKKINDA	95

1. GİRİŞ

GİRİŞ

Geçmiş toplumlarda, tek başına yaşayan geniş insan gruplarına hiç rastlanmamıştır. Bu nedenle, bu olguyu açıklamaya yönelik tarihsel örnekler ya da taklit edilecek veya kaçınılacak bir emsal mevcut değildir. Bu durum, günümüzde yalnız bireylerden oluşan bir toplumda yaşamının anlamını derinlemesine kavramayı daha da önemli hâle getirmektedir. Bu nedenle ilk adım olarak, bu noktaya nasıl geldiğimizi dikkatlice analiz etmemiz gerekmektedir.¹

Aralarındaki akrabalık bağına bakılmaksızın, aynı adreste ikamet eden bir veya daha fazla kişiden oluşan topluluklar hanehalkı olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram, aynı yaşam alanını paylaşan, gelir ve servetlerini kısmen veya tamamen birleştiren ve genellikle konut ile yiyecek gibi mal ve hizmetleri toplu olarak tüketen grupları ya da tek başına yaşayan bireyleri ifade etmektedir (Burch, 2001). Demografik çalışmalar açısından hanehalkı kavramı, nüfus sayımları ve büyük ölçekli örneklem anketleri için pratik ve metodolojik bir çerçeve sunmaktadır.

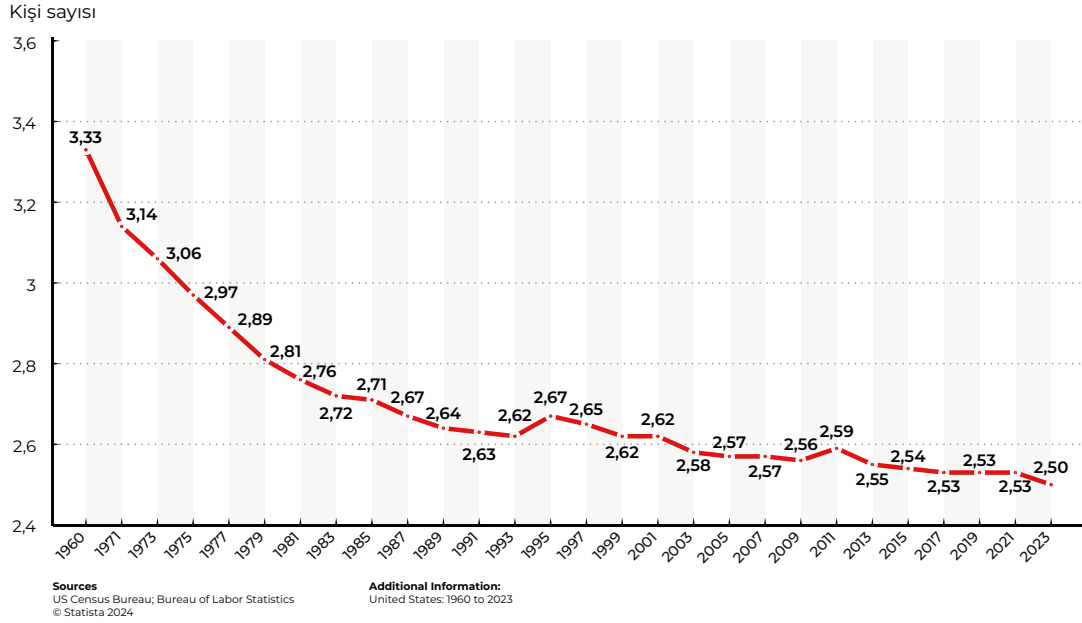
Hanehalkını oluşturan bireylerin sayısı, hanehalkı büyüklüğünü belirlemekte ve bu büyüklüğe göre hanehalkı tipleri şekillenmektedir. Bu nedenle ortalama hanehalkı büyüklüğü, bir hanehalkında yaşayan bireylerin ortalama sayısını ifade eden temel bir demografik gösterge olarak toplumsal dinamiklerin analizinde kritik bir role sahiptir.

Küresel düzeyde, özellikle gelişmiş ülkelerde, hanehalkı büyüklüğünde belirgin bir azalma ve tek kişilik hanelerin artışı yönünde güçlü bir eğilim gözlemlenmektedir. Almanya, Norveç, Fransa, İsviçre, ABD, Sırbistan, Monako ve Finlandiya gibi ülkeler, küçük hanehalklarının baskın olduğu ülkeler arasında dikkat çekmektedir.² Özellikle Avrupa ve Kuzey Amerika'da küçük haneler yaygın olup, bu bölgelerdeki hanehalkı sayısı genellikle üç veya daha az kişiden oluşmaktadır. Nitekim, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki hanehalkı dinamikleri incelendiğinde 1960-2023 yılları arasında ortalama hanehalkı büyüklüğünde 0,83 kişilik bir azalmanın kaydedildiği görülmektedir.

¹ Klinenberg, E. (2013). *Going Solo. The extraordinary rise and surprising appeal of living alone.* The Penguin Press.

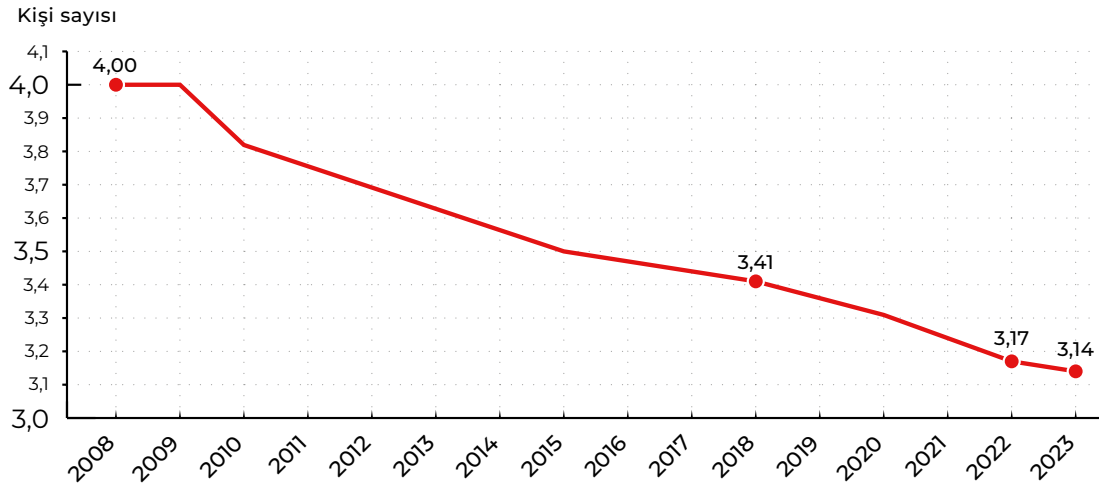
² Hanehalkı büyüklüğünün en yüksek olduğu ülkeler ise sırasıyla; Senegal (%10,8), Sierra Leone (%9,01), Gambiya (%8,42), Pakistan (%9,21), Gine (%7,97), Mali (%7,96), Benin (%7,91), Kamerun (%7,77), Nijerya (%6,86) ve Samoa (%6,6)'dır (World Population Review, 2023).

Grafik 1. ABD’deki ortalama hanehalkı büyüklüğünün tarihsel değişimi, 1960-2023.

Kaynak: Statista (2024). “ABD’deki hanehalkı büyüklüğü (Average number of people per household in the United States from 1960 to 2023)”, <https://www.statista.com/statistics/183648/average-size-of-households-in-the-us/>

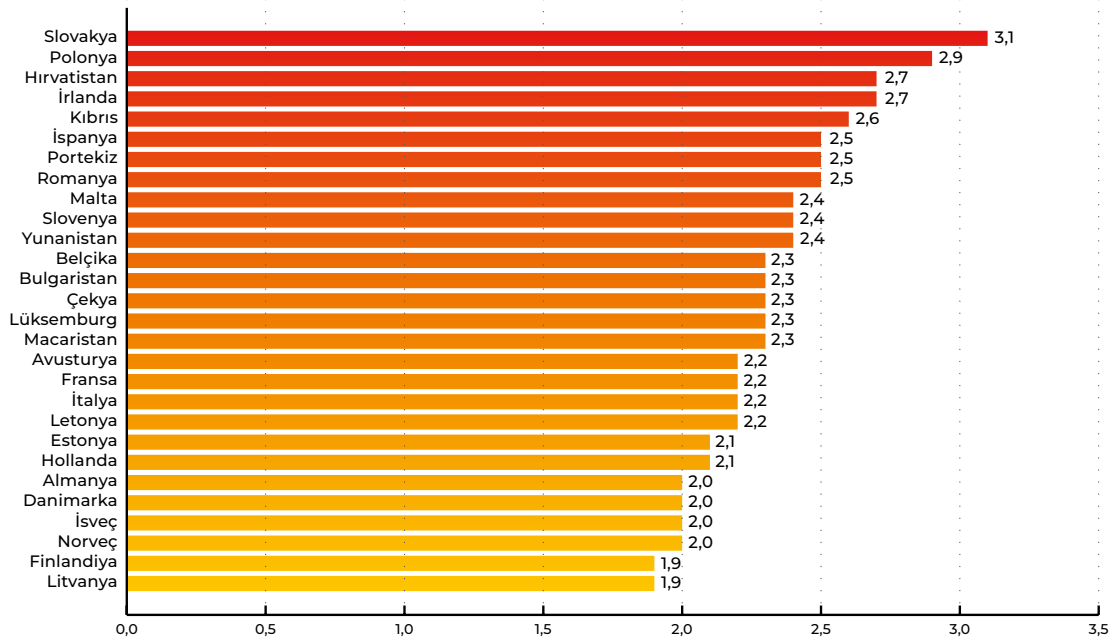
Türkiye’de ise benzer bir azalma, 15 yıl gibi oldukça kısa bir süre içinde gerçekleşmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yayınlanan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre, 2008 yılında 4 kişi olan ortalama hanehalkı büyüklüğü, 2023 yılı itibarıyla 3,14 kişiye gerilemiştir. Bu veriler, hanehalkı büyüklüğündeki 0,86’lık keskin ve sert bir azalmayı ortaya koymaktadır.

Grafik 2. Türkiye’de yıllara göre ortalama hanehalkı büyüklüğü, 2008-2023.

Kaynak: TÜİK (2024). “Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2008-2023”, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Aile-2023-53784>

Ortalama hanehalkı büyüklüğünde, kapsamı ve hızıyla dikkat çekici olan bu azalma Türkiye’deki demografik yapının hızla değiştiğine işaret etmektedir. Grafik 3’te gösterilen veriler, Türkiye’nin demografik dönüşüm hususunda, Avrupa ülkelerine benzer bir görünüm sergilediğini ortaya koymaktadır.

Grafik 3. Avrupa'daki bazı ülkelerin ortalama hanehalkı büyüklüğü, 2023

Kaynak: Eurostat (2024). “Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (Average household size - EU-SILC survey)”, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_LVPH01__custom_7139657/bookmark/bar?lang=en&bookmarkId=b5fa9552-c58c-45b2-87f9-7e9f0d393558

Çok boyutlu toplumsal yapının en önemli unsurlarından biri olan hanehalklarındaki değişimlerin bu denli hızlı yaşanması, stratejik açıdan son derece önemli bir konu olarak öne çıkmaktadır. Hanehalkı büyüklüğündeki bu farklılaşma, hem nüfus yapısındaki değişiklikleri hem de toplumsal dinamiklerdeki makro düzeydeki yenilenmeleri yansıtmaktadır. Bu durumun arkasındaki temel nedenler arasında doğurganlık oranlarının azalması, boşanma oranlarının artması, evlilik yaşının yükselmesi, nüfusun yaşlanması ve aile yaşamında meydana gelen yapısal değişiklikler bulunmaktadır. Özellikle genç bireylerin eğitim, iş ve sosyal yaşam nedenleriyle ailelerinden ayrılarak bağımsız haneler oluşturması, hanehalkı büyüklüğündeki küçülmeyi hızlandıran önemli faktörlerden biri olarak değerlendirilmektedir.

Hanehalklarındaki küçülmenin en belirgin görünümlerinden biri olan tek kişilik hanehalkları (TKH), bireylerin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını kendi başlarına karşıladığı bir yapı olarak son yıllarda hem küresel düzeyde hem de Türkiye’de hızla artmakta ve en hızlı büyüyen hanehalkı tipi hâline gelmektedir.

Birleşmiş Milletler (BM) verilerine göre dünya çapında tek kişilik hanehalklarının oranı 1985’te %23 iken, 2018’de %28’e çıkmıştır. 2050 yılında ise bu oranın %35’e ulaşması beklenmektedir. TKH nüfusunun yükselme eğilimi, özellikle Finlandiya (%45,3), Almanya (%40,8), İsveç (40,7), Japonya (%34,6), ABD (%28,5) ve Kanada (%29,3) gibi gelişmiş ülkelerde belirginleşmekle birlikte (Statistics Canada, 2022) Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde de dikkat çekici düzeydedir.³

³ TKH’lerin en düşük oranla görüldüğü ülke, tüm hanelerin yalnızca %0,2’sinin TKH’lerden oluştuğu Afganistan’dır. Afganistan’ı, %1,1 oranıyla Pakistan ve %1,2 oranıyla Irak takip etmektedir. TKH’lerin THH içinde %5’ten daha azını oluşturduğu diğer ülkeler arasında ise sırasıyla Bangladeş, Yemen, Tacikistan, Nijer, Mali, Kamboçya, Filistin, Sierra Leone, Guatemala, Güney Sudan, Ürdün, Gine, Nikaragua, Komorlar ve Filipinler yer almaktadır (Statistics Canada, 2022).

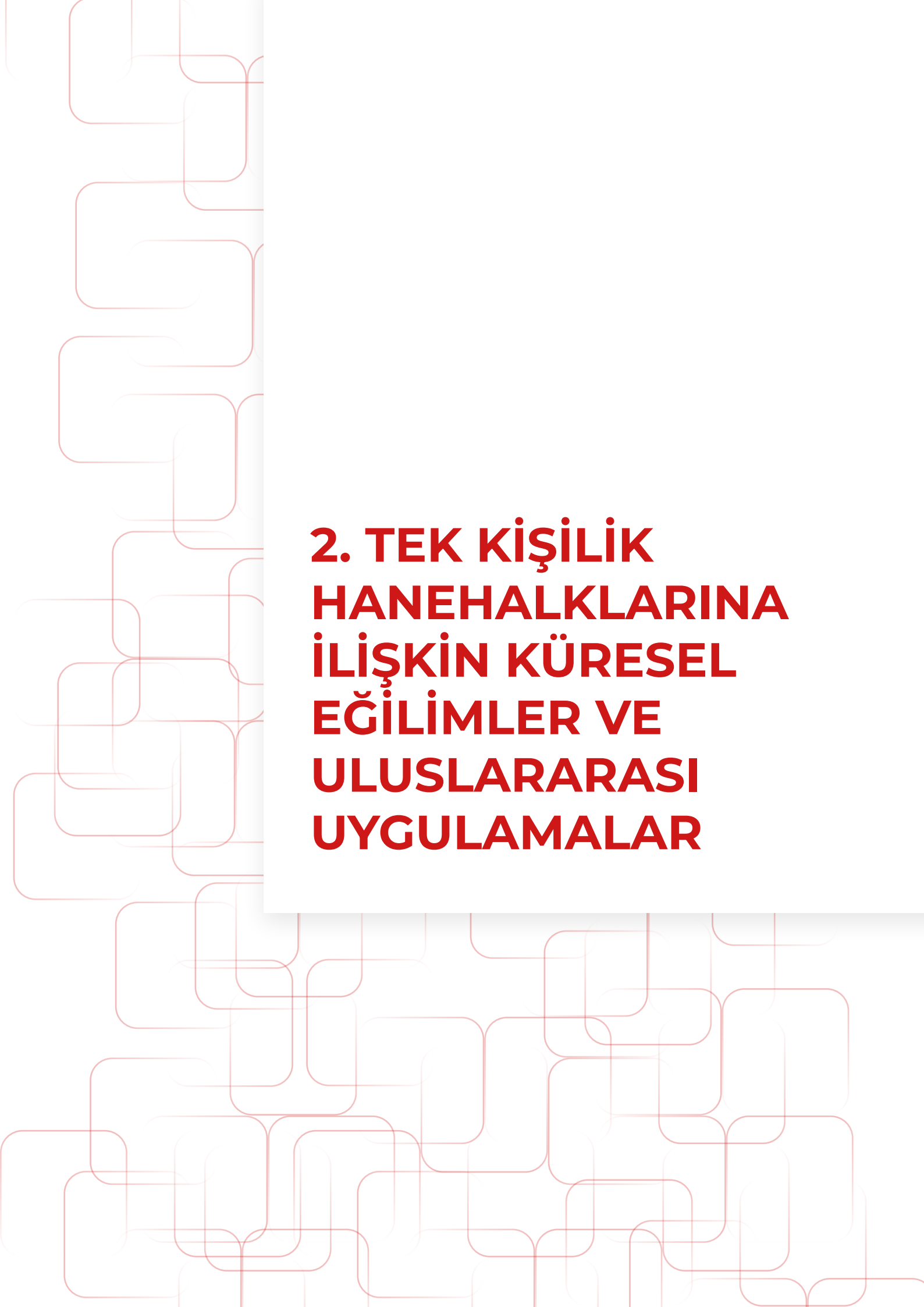
Türkiye genelinde tüm hanehalkları (THH) dikkate alındığında, ortalama hanehalkı büyüklüğünün azalmasına paralel olarak TKH oranında ciddi bir artış gözlemlenmektedir. Nitekim TÜİK verilerine göre, hanehalkı tiplerinde en yüksek artış TKH’ler nezdinde gerçekleşmiştir. 2023 yılı itibarıyla Türkiye’de TKH’lerin oranı %19,7’ye ulaşmış olup, 2014’te 2.931.085 olan tek kişilik hanehalkı sayısı, 9 yıl içinde yaklaşık iki katına çıkarak 5.192.825’e yükselmiştir (TÜİK, 2023). Başka bir ifadeyle, Türkiye’de her beş haneden biri, tek başına yaşayan bireylerden oluşmaktadır.

Hanehalkı büyüklüğündeki azalma ve TKH’lerdeki artış, toplumsal dinamikler üzerinde derin etkiler oluşturmakta ve gelecekteki politika tasarımlarında stratejik bir önem taşımaktadır. Kentleşme, bireyselleşme, eğitim seviyesinin artması, aile yapısındaki dönüşümler ve ekonomik faktörler, TKH’lerdeki bu artışın temel nedenleri olarak öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra doğurganlık oranlarının azalması, evlilik yaşının yükselmesi, boşanma oranlarındaki artış ve net göç hareketleri, Türkiye’deki ortalama hanehalkı büyüklüğünün daha da küçüleceğine ve tek kişilik hanehalklarının sayısının önümüzdeki yıllarda artış göstermeye devam edeceğine işaret etmektedir.

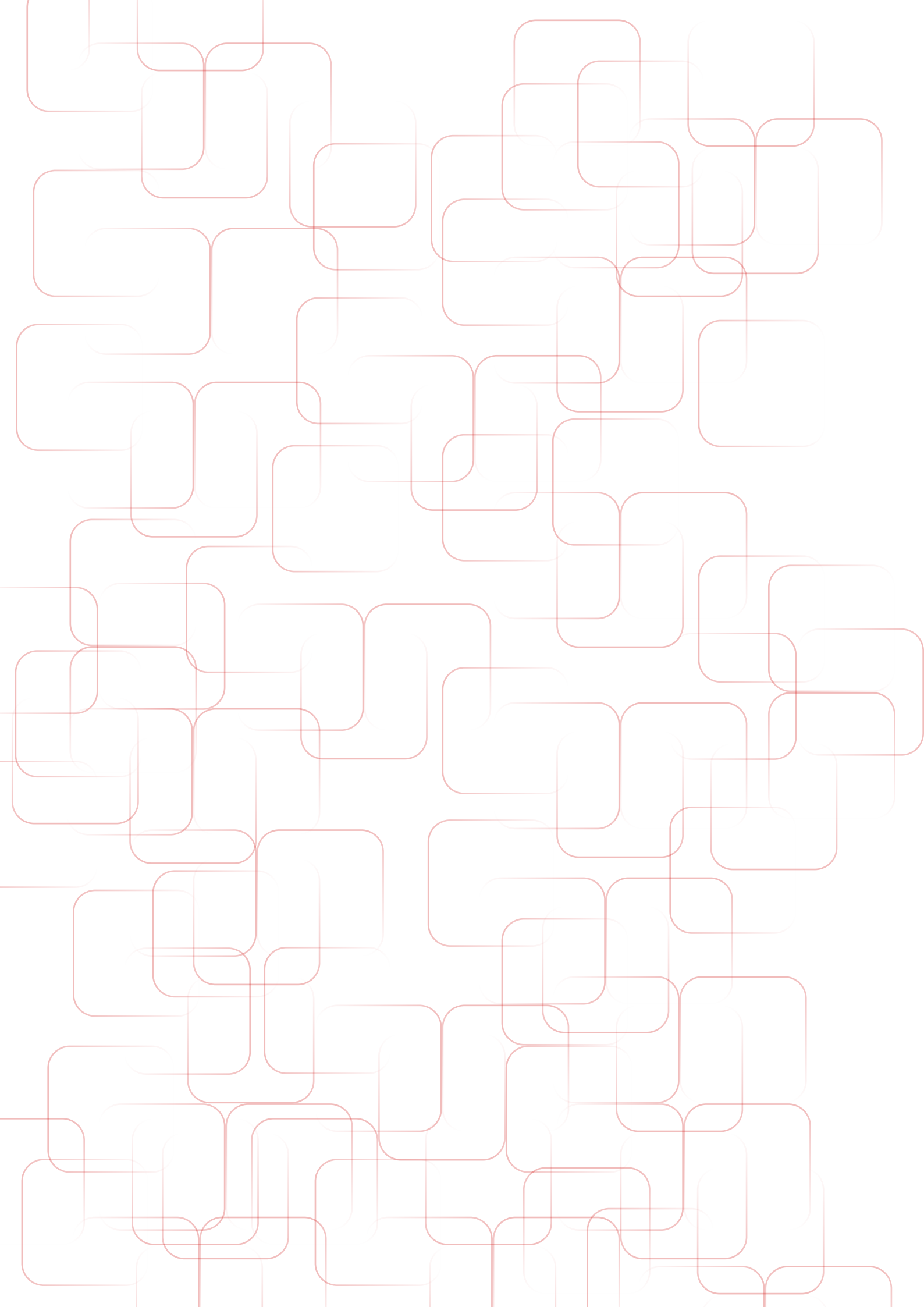
Diğer taraftan, disiplinler arası, çok boyutlu etkenlere ve sonuçlara sahip olmasına rağmen, hanehalklarına yönelik bilimsel, sistematik, kapsamlı ve proaktif çalışmaların dünyanın pek çok yerinde hâlâ yetersiz düzeyde kaldığı gözlemlenmektedir. TKH, dünyanın birçok bölgesinde en hızlı büyüyen hane tipi olmasına rağmen, Avrupa ve Kuzey Amerika dışındaki ülkelerde bu konuda kapsamlı bir araştırma yapılmamıştır. Oysa, literatürde sıklıkla görüldüğü üzere TKH’lere yönelik tartışmalar genellikle kentleşme, bireyselleşme, eğitim seviyesindeki artış, aile yapısındaki değişimler ve ekonomik etkenlerle, diğer bir deyişle geleneksel olanın dönüşümüyle ilişkilendirilmektedir. Bu

bağlamda, TKH’nin artışını derinlemesine ve sistematik bir şekilde analiz etmek, toplumsal yapıdaki makro dönüşümleri anlamak açısından son derece stratejik bir referans kaynağı olacaktır. Bu tür bir analiz, mevcut sosyal dinamiklerin anlaşılmasına katkı sağlamakla kalmayacak; aynı zamanda gelecekteki toplumsal değişimlerin daha doğru öngörülebilmesine de yardımcı olacaktır. Nitekim, TKH’ler başta olmak üzere hanehalkı tiplerinin detaylı analizi, toplumsal dönüşümün seyrinin takibi ile bu çerçevede kamu politikalarının geliştirilmesi, yerel yönetimlerin planlamaları ve sosyal hizmetlerin sunumu açısından kritik bir öneme sahiptir.

Konunun önemine dair yaklaşımdan hareketle hazırlanan bu rapor, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine dayanarak sosyal değişim dinamiklerini çok boyutlu bir perspektifle açıklamayı hedeflemekte ve tek kişilik hanehalklarının (TKH) kapsamlı bir profilini sunmaktadır. Raporun temel amacı, tek kişilik hanehalklarının demografik ve sosyoekonomik profillerini derinlemesine inceleyerek Türkiye’deki toplumsal dönüşümün farklı bir boyutuna dikkat çekmektir. Çalışma, tek kişilik hanelerin yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, medeni durum ve evde bakım hizmetlerine erişim gibi özelliklerini; bu hanelerin iç göç dinamiklerinin yanı sıra il ve bölge bazındaki coğrafi ve oransal dağılımlarıyla birlikte ele almaktadır. Ayrıca, bu hanelerin konut sahipliği ve gelir düzeyleri gibi sosyoekonomik faktörleri de kapsamlı bir şekilde değerlendirilmektedir. Bu çerçevede raporun bulguları, Türkiye’deki sosyal ve ekonomik dinamiklerin derinlemesine analizine olanak sağlayarak kamu politikalarının ve yerel yönetim planlamalarının geliştirilmesi için önemli bir referans niteliği taşımaktadır.

2. TEK KİŞİLİK HANEHALKLARINA İLİŞKİN KÜRESEL EĞİLİMLER VE ULUSLARARASI UYGULAMALAR

TEK KİŞİLİK HANEHALKLARINA İLİŞKİN KÜRESEL EĞİLİMLER VE ULUSLARARASI UYGULAMALAR

Tek kişilik hanehalklarının (TKH) artışı, modern toplumlarda kritik bir demografik dönüşüm göstergesi olarak öne çıkmaktadır. Bu artış, özellikle sanayileşmiş Batı toplumlarında (Jamieson & Simpson, 2013; Klinenberg, 2013) ve büyük metropol alanlarında giderek yaygınlaşan bir olgudur (Buzar vd., 2005; Chandler vd., 2004; Hall & Ogden, 2003). Sanayi öncesi dönemde tek kişilik hanelerin oranı genellikle %5 civarındayken, günümüzde Batı ülkelerinde bu oran tarihsel olarak benzeri görülmemiş seviyelere ulaşmıştır. Örneğin, Birleşik Krallık'ta TKH'ler %31'e ulaşmışken⁴, Avrupa ve Kuzey Amerika şehirlerinde bu oran kimi bölgelerde %60'ın üzerine çıkabilmektedir (Snell, 2017). Bu durum, bazı ülkelerde, neredeyse her iki haneden birinde yalnız yaşayan bireylerin olduğunu göstermektedir.

Batı dışı ülkelerde, TKH oranı genellikle Batı ülkelerine kıyasla daha düşük seviyelerde seyretmekle birlikte, bu oranlardaki artış dikkat çekici bir hızla gerçekleşmektedir. Geleneksel aile yapılarının baskın olduğu ve çok nesilli hanelerin yaygın olduğu gelişmekte olan ülkelerde dahi, kentleşme, bireyselleşme ve ekonomik gelişim gibi faktörler, tek kişilik hanehalklarının sayısında artışa neden olmaktadır. Özellikle Çin, Güney Kore ve Japonya gibi Doğu Asya ülkelerindeki hanelerde büyük bir yapısal dönüşüm yaşanmakta; buna bağlı olarak TKH oranları artmaktadır. Örneğin, 24 milyon haneden 10.021.413'ünün tek başına yaşadığı Güney Kore'de (Hyun-soo, 2024) 2000 yılında %15,6

olan TKH oranı, 2023'te %41,8'e yükselerek ülke tarihinde rekor seviyeye ulaşmıştır (Korea Times, 2024). Japonya'da ise 2000 yılında %27,6'lık TKH oranı 2020 yılında %38,1'e yükselmiştir (Statista, 2024). Çin'de de benzer bir artış gözlemlenmekte, özellikle büyük şehirlerde tek kişilik hanehalkları sayısında ciddi bir artış görülmektedir. Bu hızlı artış, tek başına yaşam olgusunun, küresel çapta önemli bir sosyal değişim dinamiği hâline geldiğini ortaya koymaktadır.

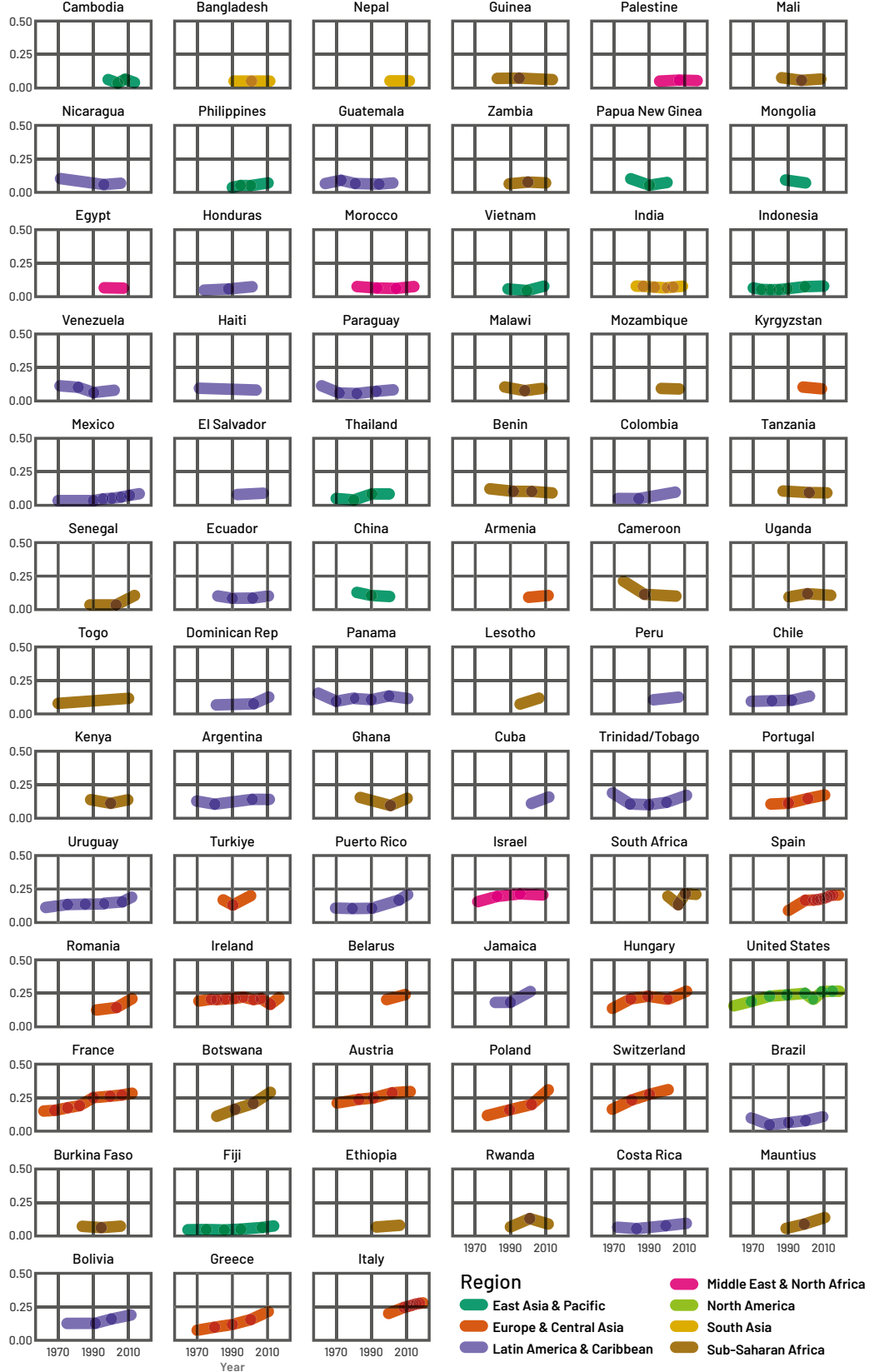
Tek kişilik hanehalklarının profiline ilişkin incelemeler, özellikle gelişmiş ülkelerdeki örnekler ve bu oranların yüksek olduğu toplumlar üzerinden yürütüldüğünde, ekonomik, kültürel ve sosyal dinamikler açısından Türkiye ile kıyaslama yapma fırsatı sunmaktadır. Bu eğilimlerin anlaşılması, tek kişilik hanehalklarının toplumsal ve ekonomik etkilerinin daha derinlemesine analiz edilmesini sağlayarak, Türkiye'ye özgü etkili politika önerilerinin geliştirilmesine olanak tanıyacaktır.

Bu bağlamda, Philip N. Cohen'in 1960 ile 2019 yılları arasında 75 ülkede gerçekleştirilen ulusal nüfus sayımları ve bazı durumlarda ulusal anketlere dayanarak yaptığı çalışma, tek kişilik hanehalklarının artış trendini küresel ölçekte kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Cohen'in bulguları, bu eğilimin yalnızca gelişmiş ülkelerde değil, farklı demografik bağlamlarda da nasıl şekillendiğini ortaya koyarak, ulusal ve uluslararası düzeyde karşılaştırmalar için önemli bir temel sunmaktadır.

⁴ Birleşik Krallık'ta en yüksek TKH oranı İskoçya'da görülmektedir. İskoçya ulusal kayıtlarına göre, 2023 yılında ülkede 2,54 milyon TKH bulunmakta olup, son 20 yılda TKH oranında %14'lük bir artış kaydedilmiştir. Buna göre hanelerin üçte birinden fazlası (%37) tek kişiden oluşmakta ve toplamda 930 bin kişi bu hanelerde yaşamaktadır. TKH oranı Galler'de %32, Kuzey İrlanda'da ise %31 seviyesine ulaşmıştır. Bkz. BBC (2024). "Scotland has highest rate of people living alone", <https://www.bbc.com/news/articles/cn33mxe98p4o>

Şekil 1. Philip N. Cohen'in 1960-2019 yılları arasındaki TKH oranlarını incelediği 75 ülke.

Kaynak: Cohen, P. N. (2021). The rise of one-person households. *Socius: Sociological Research for a Dynamic World*, 7(1), 23780231211062315. <https://doi.org/10.1177/23780231211062315>

Cohen çalışmasında, ülkeler arası tek kişilik hanehalkı oranlarının zaman içerisindeki değişimini gözler önüne sermektedir. Şekil 1’de, 1970, 1990 ve 2010 yıllarına ait veriler incelenmekte; tek kişilik hanehalklarındaki artış ve azalış eğilimleri analiz edilmekte, ülkeler ve coğrafi bölgelere göre renklendirme yapılarak bölgesel farklılıklar net bir şekilde ortaya konmaktadır. Buna göre çoğu ülkede tek kişilik hanehalkı oranlarının artış gösterdiği dikkat çekmektedir. Özellikle Avrupa, Kuzey Amerika ve Orta Asya’da bu artış belirgin bir seyir izlemektedir. Latin Amerika ve Karayipler’de ise tek kişilik hanehalklarının artışında nispeten durağan bir seyir gözlemlenmektedir. Bazı ülkelerde küçük çaplı artışlar görülse de genel olarak bölgede daha istikrarlı bir eğilim hâkimdir.

Sahra Altı Afrika ve Güney Asya ülkelerinde tek kişilik hanehalkı oranları daha düşük seviyelerde seyretmekte ve kayda değer bir artış gözlenmemektedir.

Doğu Asya ve Pasifik bölgesindeki ülkelerde de benzer bir istikrarın hâkim olduğu görülmektedir. Öte yandan, Orta Doğu ve Kuzey Afrika’da bazı ülkelerde önemli dalgalanmalar yaşanmakta, bu durum bölgenin toplumsal ve ekonomik dinamiklerine bağlı olarak değişimlerin farklılık gösterebileceğini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, 1970’lerden 2010’lara kadar geçen süre zarfında gelişmiş ülkelerde tek kişilik hanehalklarının oranında sürekli bir artış eğilimi görülmüştür. Buna karşılık, gelişmekte olan ülkelerde bu değişim daha yavaş seyretmektedir. Bu farklılıkların, şehirleşme hızı, sosyoekonomik dönüşüm ve bireyselleşme düzeylerindeki bölgesel farklılıklardan kaynaklandığı düşünülebilir.

Tek başına yaşama oranı küresel düzeyde arttıkça, bu hane tiplerinin artış nedenlerini ve yapısal özelliklerini değerlendirmek üzere bazı temel çalışmalar öne çıkmaktadır. Bu bağlamda Lynn Jamieson, Fran Wasoff ve Roona Simpson’ın “Yalnız Yaşam ve Demografik Değişim: Erkekler Üzerine Daha

Fazla Bilgi Edinme Gerekliği” (*Solo-Living, Demographic and Family Change: The Need to Know More about Men*) başlıklı çalışması, Batı toplumlarında yalnız yaşamanın demografik değişimler üzerindeki etkilerini cinsiyet ve yaş bağlamında ele almaktadır. Çalışmada, Avrupa Sosyal Araştırması (European Social Survey-ESS) ve ulusal veri kaynakları kullanılarak, yalnız yaşayan bireylerin oranında son 30 yılda gözlenen hızlı artış vurgulanmakta; yalnız yaşama eğiliminin bireyselleşme ve toplumsal normların değişimiyle ilişkilendirildiği, ancak erkeklerin bu eğilimini açıklamak için mevcut teorilerin yetersiz olduğu belirtilmektedir. Erkeklerin, TKH araştırmalarında ihmal edilen bir grup olduğunun belirtildiği çalışmada, erkeklerin, özellikle yaş ilerledikçe daha fazla yalnız yaşadığı ve bu durumun sosyal izolasyon riski ve zayıf sosyal ağlarla sonuçlandığı ifade edilmektedir. Kadınlar ise genellikle daha güçlü sosyal ağlara sahip olup, yalnız ebeveynlik gibi farklı yaşam biçimleri sergilemektedir. Bu çalışma, TKH’lerin sosyodemografik özelliklerinin ve yalnız yaşamanın erkekler üzerindeki etkilerinin daha detaylı incelenmesi gerektiğini vurgulaması yönüyle literatürde önemli bir yere sahip olmaktadır.

Yalnız yaşamanın farklı ekonomik boyutlarını ele alan Claudio Quintano ve Antonella D’Agostino’nun “Dört Gelişmiş Ülkede Tek Kişilik Hanehalklarının Gelir Dağılımındaki Eşitsizliklerin İncelenmesi” (*Studying Inequality in Income Distribution of Single-Person Households in Four Developed Countries*) başlıklı çalışması ise Fransa, Almanya, İtalya ve Birleşik Krallık’ta yalnız yaşayan bireylerin gelir dağılımında karşılaştıkları eşitsizlikleri analiz etmektedir. Çalışmada, yalnız yaşayan bireylerin sayısındaki artışın, bu gruptaki yoksulluk riskinin yükselmesine yol açtığı ve bu durumun ülkeler arası refah sistemlerindeki farklılıklarla yakından ilişkili olduğu ifade edilmiştir. Özellikle İtalya’da, yalnız yaşayan bireyler arasındaki yoksulluk oranlarının

diğer ülkelere kıyasla daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Eğitim seviyesi ve mesleki statü, gelir eşitsizliklerini etkileyen önemli faktörler arasında yer almakta; yüksek eğitim düzeyine sahip bireylerin yoksulluk riski daha düşük olmaktadır. Kadınlar ise tüm ülkelerde, erkeklere oranla daha yüksek yoksulluk riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. Bu çalışma, yalnız yaşayan bireylerin ekonomik açıdan karşılaştıkları sorunların, refah politikaları çerçevesinde ele alınmasının önemine işaret etmektedir.

Metropol bölgelerinde tek kişilik hanehalklarının beslenme alışkanlıkları üzerindeki etkilerini inceleyen Yun Kyung Heo ve Ki Hyeon Sim’in “Metropol Bölgelerde Tek Kişilik Hanelerin Beslenme Alışkanlıkları” (*Dietary Attitude of Single Households in Metropolitan Areas*) isimli çalışması ise Güney Kore’deki 20-40 yaş aralığındaki bireylerin düzensiz yemek yeme, öğün atlama ve dışarıda yemek yeme alışkanlıklarını analiz etmektedir. Bu araştırma, tek kişilik hanehalklarındaki bireylerin yeme alışkanlıklarının sağlık üzerindeki olumsuz etkilerini vurgulamakta ve bu durumun obezite, hipertansiyon gibi sağlık sorunlarına yol açabileceğini ileri sürmektedir. Düzensiz yemek yeme alışkanlıkları, özellikle genç bireyler arasında yaygın olup, bu durumun sağlık üzerindeki uzun vadeli etkileri göz önünde bulundurulmalıdır.

Ayrıca tek kişilik hanehalklarının yapısal dinamiklerine dair özelleştirilmiş ulusal veri bazlı çalışmalara da rastlanılmaktadır. Örneğin Güney Kore İstatistik Kurumu tarafından yayımlanan “2023 Tek Kişilik Hane İstatistikleri” raporu, 2022 yılı itibarıyla tek kişilik hanelerin demografik yapısını, yaşam koşullarını ve sosyoekonomik durumlarını ortaya koymaktadır. Rapordan öne çıkan başlıca bulgular şu şekilde özetlenebilir (Statistics Korea, 2023):

1. Büyüklük ve Demografi:

2022 yılında tek kişilik haneler 7,502 milyon hane ile toplam hanelerin %34,5’ini oluşturmaktadır.

Tek kişilik hanelerin en büyük payı, 29 yaş ve altı yaş grubunda (%19,2) yer alırken, bunu 70 yaş ve üzeri (%18,6) takip etmektedir.

Tek başına yaşayan kadınlarda en yüksek pay, 60 yaş ve üzeri yaş grubunda (%46,2) iken, tek başına yaşayan erkeklerde ise 39 yaş ve altındaki grupta (%41,5) en yüksek paya sahiptir.

2. Coğrafi Dağılımı:

Kent düzeyinde, Daejeon, %38,5 ile tek kişilik hanelerin oranının en yüksek olduğu şehirdir. Başkent Seul ise %38,2 oranıyla ikinci sırada yer almaktadır.

Gyeonggi (%21,8) ve Gangwon (%37,2) ise tek kişilik hanelerin bölgesel dağılımında dikkat çeken eyaletler olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. Konut ve Mülkiyet:

Tek kişilik hanelerin en yaygın konut tipi, %41,0 ile müstakil evlerdir.

70 yaş ve üzeri bireylerin bulunduğu tek kişilik haneler, %48,8 ile en yüksek oranı oluşturmaktadır.

4. İstihdam ve Gelir:

Ekim 2022’de çalışan tek kişilik haneler bir önceki yıla göre %4,7 oranında artış göstermiştir.

Tek kişilik hanelerin yıllık ortalama geliri 30,10 milyon won olarak kaydedilmekte, bu da toplam hanelerin gelirinin %44,5’ine denk gelmektedir.

Aylık ortalama tüketim harcamaları, toplam hane harcamalarının %58,8’ine karşılık gelmektedir.

5. Sağlık ve Sosyal Konular:

Tek kişilik hanelerin aylık ortalama sağlık harcamaları 129.000 won olup, bu, toplam hanelerin sağlık harcamalarının %55,7’sine denk gelmektedir.

2023 yılı itibarıyla, tek kişilik hanelerin %50'si genel insan ilişkilerinden memnun olduklarını belirtmiştir, ancak bu oran toplam nüfusun memnuniyet oranından %4,3 daha düşük görünmektedir.

Sosyal güven düzeyinde ise tek kişilik hanelerin %57,5'i Kore toplumuna güven duyduğunu belirtmiş, bu oran 2021'e göre %3,0 artış göstermiştir.

6. Boş Zaman Faaliyetleri:

Hafta sonları tek kişilik haneler için en yaygın boş zaman aktivitesi %77,9 ile video içerik izlemek olurken, bunu dinlenme (%73,4) ve bilgisayar oyunu oynama/internette gezinme (%23,7) takip etmektedir.

Tek kişilik hanelerin hafta içi ortalama günlük boş zaman süresi 4,5 saat, hafta sonu ise 6,3 saattir.

7. Kırsal Alana Dönüş Yapan Haneler:

Tek kişilik haneler, kırsal alana dönüş yapan hanelerin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Tarım alanına dönen çiftçilerin hanelerinin %75,3'ü, balıkçıların hanelerinin %77,3'ü ve kırsal alanlara göç eden göçmen hanelerinin %77,6'sı tek kişilik hanelerdir.

Bu çalışmalar, yalnız yaşamının sadece bir yaşam biçimi tercihi olmadığını, aynı zamanda sosyal, ekonomik ve sağlıkla ilgili birçok faktörün bir arada değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Yalnız yaşama olgusu, bireylerin sosyal ağları, ekonomik refahları ve genel yaşam kaliteleri üzerinde derin etkiler yaratmaktadır. Bu nedenle, tek kişilik hanehalklarının büyüklüğünü ve yapısını öngörmek ve bu eğilimin olası etkilerini analiz edebilmek için çok boyutlu toplumsal sorun alanlarının kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir. Literatürde, TKH artışı, modernite sürecinde değişen sosyal normlar ve kültürel değerlerle yakından ilişkilendirilmekte; özellikle aile kurumundaki dönüşüm bu artışın temel etkenlerinden biri olarak öne çıkmaktadır (Klinenberg, 2013; Cohen, 2021). Tek

kişilik hanehalklarının artışı üzerine yapılan analizlerde, bu eğilimin geç evlilik, çocuksuzluk, yüksek boşanma oranları ve bireysel özerklik arayışı gibi faktörlerle desteklendiği, özellikle genç yetişkinler ve yaşlılar arasında yaygınlaştığı görülmektedir. Eşitsizlik ve sosyal dışlanma, bazı bireyleri yalnız yaşamaya iten unsurlar olarak dikkat çekerken, artan yaşam standartları aile ile birlikte yaşama zorunluluğunu ortadan kaldırmakta ve bireyleri tek başına yaşamaya teşvik etmektedir. Bu eğilim, ekonomik refah düzeyi yüksek olan gelişmiş ülkelerde daha belirgin olmakla birlikte orta gelirli ülkelerde de hızla yaygınlaşmaktadır.

Asya'da yalnız yaşama nedenleri, modern Batı toplumlarından çok 18. yüzyıl Avrupa'sındaki koşullara daha yakındır. Günümüzde Batı toplumlarında, yalnız yaşamak genellikle orta sınıf bir yaşam tarzı olarak kabul edilmektedir. Bu yaşam biçimi, ekonomik bağımsızlığa sahip ve geniş sosyal ağlara erişimi olan genç yetişkinler arasında daha yaygın bir tercih hâlidir. Buna karşın, Asya'da tek kişilik hanelerde yaşayan genç yetişkinler, genellikle göçmen işçiler veya işçi sınıfından bireyler olup yalnız yaşamayı tercih etmelerinin temel nedeni çoğunlukla mali zorluklar ve ekonomik sıkıntılardır; dolayısıyla orta sınıf yaşam tarzını sürdürme amacı ön planda değildir.

Ayrıca, Asya'daki tek kişilik hanelerin yaşam biçimi, Batı toplumlarındaki benzerlerinden farklılık göstermektedir. Asya'daki kentsel alanlarda nispeten yüksek yaşam maliyetleri nedeniyle genç yetişkinler genellikle tek başlarına değil, grup hâlinde yaşamaktadır. Bangladeş, Kamboçya ve Tayland gibi ülkelerde, 15-25 yaş aralığındaki bireylerin %60 ila %80'i şehirlerde yalnız yaşamakta olup, bu bireyler genellikle aile dışı grup yaşam düzenlemelerinde kalmaktadır. Bu durum, Asya'daki tek kişilik hanelerin sosyoekonomik dinamiklerinin, Batı'dakilerden belirgin biçimde farklı olduğunu ve bu hane yapılarının ekonomik baskılarla şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Eurostat’ın 2020 verilerine göre Avrupa Birliği (AB) genelinde gençler, ortalama olarak 26,4 yaşında ebeveyn hanelerinden ayrılmaktadır. Ancak bu ortalama, AB üyesi ülkeler arasında belirgin farklılıklar göstermektedir.

En yüksek ortalama yaşlar, 30 ve üzeri olmak üzere Hırvatistan (32,4), Slovakya (30,9), Malta (30,2), İtalya (30,2) ve Portekiz’de (30,0) kaydedilmiştir. Buna karşılık, en düşük ortalama yaşlar Danimarka (21,2), Lüksemburg (19,8) ve İsveç’te (17,5) gözlemlenmiştir.

Kuzey ve Batı Avrupa ülkelerinde gençler, çoğunlukla yirmili yaşlarının başında veya ortasında bağımsız yaşamaya başlarken, Güney ve Doğu Avrupa’da bu yaş ortalaması yirmili yaşların sonuna veya otuzlu yaşların başına kadar yükselmektedir. Cinsiyete dayalı analizler ise erkeklerin, kadınlara kıyasla ebeveyn hanelerinde daha uzun süre kaldığını göstermektedir. Buna göre AB genelinde erkekler ortalama 27,4 yaşında, kadınlar ise 25,4 yaşında ebeveyn evinden ayrılmaktadır. Bu durum, kadınların genellikle erkeklerden daha erken bağımsızlaştığına işaret etmektedir. Bunun tek istisnası, kadınların erkeklerden yalnızca 0,1 yıl sonra ayrıldığı İsveç’tir.

Cinsiyet farkının en belirgin olduğu ülkeler arasında Romanya yer almaktadır. Bu ülkede genç erkekler ortalama 30,0 yaşında, kadınlar ise 25,5 yaşında evden ayrılmaktadır. Bulgaristan’da ise erkekler 32,0 yaşında, kadınlar 27,8 yaşında ayrılmaktadır. Hırvatistan’da erkekler 34,0 yaşında, kadınlar ise 30,9 yaşında ebeveyn evinden ayrılarak AB genelinde en geç bağımsızlaşan grubu oluşturmaktadır. Cinsiyet farkının en az olduğu ülkeler arasında İsveç (0,1 yıl), Lüksemburg (0,4 yıl) ve Estonya (0,5 yıl) bulunmaktadır.

Genel olarak, cinsiyet farkı, gençlerin ebeveyn evini daha geç terk ettiği ülkelerde daha belirgin, daha erken terk ettiği ülkelerde ise daha az hissedilmektedir. Bu bulgular, Avrupa’daki farklı toplumsal ve ekonomik dinamiklerin gençlerin bağımsızlaşma süreçleri üzerindeki etkilerini anlamaya yönelik önemli ipuçları sunmaktadır.

Kaynak: Eurostat. (2021). Young people leaving the parental home: Data on age and trends. European Commission. <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/edn-20210812-1>

Aile Dinamikleri: Değişen Evlilik ve Boşanma Eğilimleri

Tek kişilik hanehalklarına yönelik gerçekleştirilen öncü çalışmalar, toplumsal düzeydeki kültürel değişimlerin, bireylerin aile kurumuna bakışını ve tek başına yaşamayı algılama biçimlerini dönüştürdüğünü ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, doğurganlık ve evlilik oranlarının düşmesi, boşanma oranlarının artması, evlenme yaşının yükselmesi, kariyer planlarının öncelik kazanması, geç ebeveynlik ve yaşlı nüfusun artışı gibi faktörler, aile kurumunun geleneksel yapısında ve aile demografisinde köklü değişimlere işaret etmektedir (Yeung ve Cheung, 2015).

Ailenin dönüşümü içinde TKH'lere ilişkin dikkati çeken bir diğer önemli unsur, bekârlığa yönelik algının dönüşümüdür. Kentlerde tek kişilik hanelerdeki artış, genç yetişkinler arasında bağımsızlık arzusuyla paralel ilerlemektedir; bu bireyler genellikle geleneksel aile yapılarından ziyade kişisel özgürlüğü önceliklendirmektedir (Kim & Lee, 2023). Geleneksel bakış açısında ise bekâr bireyler genellikle eksik ya da yetersiz olarak nitelendirilmiş; bazı yaklaşımlar ise bu bireyleri riskli, sorumsuz, ahlaki değerlerden yoksun, yalnız kişiler olarak tanımlamıştır (Conley & Collins, 2002; Hertel vd., 2007). Bununla birlikte tek başına yaşayan bekâr bireylerin toplumun dayanıklılığına katkı sağladığını savunan çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalar, günümüzde yalnız yaşamının veya bekâr kalmanın, artık sosyal başarısızlık olarak görülmediğini; aksine, yetişkinliğe geçişin önemli bir aşaması olarak kabul edilmesi gerektiğini öne sürmektedir. Nitekim, çağdaş söylem de bu değişimi yansıtarak genç bekârların yalnız yaşamayı bir sosyal başarısızlık değil, ayrıcalık ve başarı göstergesi olarak yeniden tanımladığına işaret etmektedir (Klinenberg, 2013). Bu bağlamda, tek kişilik hanehalklarına yönelik literatürde, bekâr bireylerin temsili, kendi tercihiyle şekillenen bir yaşam tarzının

sembölü olan, “koca kız” gibi aşağılayıcı klişelerden “kahraman bekâr” figürüne kadar geniş bir yelpazede farklılaşmaktadır (Hradil, 2003). Bu dönüşüm, tek kişilik hanehalklarının artışı, toplumsal değişimlerin önemli bir göstergesi ve belki de bu değişimlerin tetikleyicisi olarak “aile” kurumunu öncelikli olarak değerlendirmemizi sağlamaktadır.

Modern nüfus sayımları, genellikle birlikte yaşayan akraba gruplarını “aile” olarak tanımlamakta, bu da Batı kültüründe çekirdek aile modelini merkeze alan bir eğilimi güçlendirmektedir. Ancak, hanehalkı kavramı birlikte yaşama esasına göre tanımlanırken, aile kavramı ise evlilik, ortak atadan gelme veya toplumsal kurgulara dayanan akrabalık bağları üzerinden tanımlanmaktadır (van Imhoff vd., 1995). Bu bağlamda, toplumların “Demografik Geçiş” (DG) olarak adlandırılan dönüşüm süreçlerinden geçtiği bu dönemde, “aile” teriminin bağlama göre çekirdek aile, geniş aile veya nüfus sayımı ailesi gibi farklı niteliklerle netleştirilmesi gerekmektedir (Burch, 2001).

Demografik Geçiş (DG), doğurganlık, evlilik ve aile yapılarında önemli değişiklikleri içeren bir demografik dönüşüm sürecini ifade eder. Bu kavram, ilk olarak Batı Avrupa’da gözlemlenen ve daha sonra diğer bölgelere yayılan toplumsal değişimlerin bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. DG, doğurganlık oranlarının ikame seviyesinin altına düşmesi, evlilik kurumu dışında farklı yaşam biçimlerinin yaygınlaşması, evlilik ile üreme arasındaki bağın zayıflaması ve durağan bir nüfus yapısının sona ermesi gibi unsurlara ilişkin tartışmaları içermektedir (Lesthaeghe & Surkyn, 2008; Lesthaeghe, 2014). DG aynı zamanda, hanehalkı büyüklüğü ve tek kişilik hanehalkları ile ilgili araştırmalarda da kritik bir teorik çerçeve sunmaktadır.

- **Aile Yapısındaki Değişim ve Çeşitlilik:** DG, geleneksel çekirdek aile modelinden uzaklaşmayı, evlilik dışı birlikteliklerin ve farklı yaşam biçimlerinin yaygınlaşmasını öngörür. Bu değişimlerin bir sonucu olarak

daha küçük hanehalkları ve özellikle TKH’lerin sayısında artış görülmektedir.

- **Bireyselleşme ve Kendini Gerçekleştirme:** DG’nin temel varsayımlarından biri, bireylerin daha fazla özgürlük ve kendini gerçekleştirme arayışında olmalarıdır. Bu eğilim, bireylerin daha geç evlenmesine, evlilik dışı yaşamı tercih etmesine veya yalnız yaşamayı seçmesine yol açmaktadır.
- **Doğurganlık Düşüşü ve Hanehalkı Dinamikleri:** DG, düşük doğurganlık oranlarının kalıcı hâle gelmesiyle birlikte çocuklu hanehalklarının azalmasına, buna karşılık çocuksuz ve tek kişilik hanelerin yaygınlaşmasına dikkat çeker.
- **Demografik ve Sosyal Değişimin Kapsayıcı Çerçevesi:** DG, tek kişilik hanehalkları gibi demografik değişimlerin sadece ekonomik veya bireysel tercihlere bağlı olmadığını, aynı zamanda kültürel ve ideolojik değişimlerin de bu süreçte belirleyici olduğunu savunur. Bu bağlamda, DG’yi ele almak, hanehalkı yapısındaki değişimlerin daha geniş sosyokültürel bağlamını anlamaya yardımcı olur.

Demografik geçiş bu yönüyle, demografik değişimlerin ardındaki ideolojik, kültürel ve sosyal dönüşümlerin kapsamlı bir şekilde analiz edilmesini sağlamaktadır. Aynı zamanda bu çerçeve, hanehalkı dinamiklerindeki değişimlerin yalnızca bireysel tercihlerden değil, daha geniş toplumsal dönüşümlerden kaynaklandığını göstermesi yönüyle de oldukça önemlidir.

Nüfusun Yaşlanma Dinamikleri

Yaşlı nüfusun artışı, tek kişilik hanehalklarının yaygınlaşmasında önemli bir etken olarak öne çıkmaktadır. Birçok yaşlı birey, eşlerini kaybetmeleri veya bağımsız yaşamayı tercih etmeleri nedeniyle yalnız yaşamayı

sürdürmektedir (Fritsch vd., 2023). Bu durum, yaşlı nüfusun demografik yapısında meydana gelen değişimlerle de örtüşmekte ve tek kişilik hanehalklarının artan oranını açıklamaktadır.

Tek kişilik hanehalklarının yaşlılar arasındaki artışı, demografik değişimler, ekonomik etkenler ve değişen toplumsal normlardan büyük ölçüde etkilenmektedir. Bu eğilim, son yüzyılda yaşam düzenlerini dönüştüren daha geniş toplumsal değişimleri yansıtmaktadır. Yaşlı bireylerin tek başına yaşama oranı, özellikle dul kadınlar arasında, önemli ölçüde artmıştır. Örneğin 1910’da 65 yaş ve üzerindeki dul kadınların yalnızca %12’si tek başına yaşarken, bu oran 1990’da neredeyse %70’e yükselmiştir (Kramarow, 1995). Bu değişim, artan yaşam beklentisi ve çok kuşaklı hane yapılarının azalması gibi etkenlere bağlanmaktadır.

Yaşlı nüfusun artan gelir seviyeleri, bağımsız yaşamayı tercih etmelerinin önemli bir nedeni olarak görülmektedir. Ekonomik bağımsızlık, yaşlıların aile üyelerine bağımlı olmadan kendi evlerinde yaşamlarını sürdürebilmelerini sağlamaktadır. Ayrıca, çocuklarının ekonomik durumu ve tercihleri de bu duruma katkıda bulunabilir; birçok yetişkin çocuk, yaşlı ebeveynleriyle birlikte yaşama kapasitesine ya da arzusuna sahip olmayabilir (Kotlikoff & Morris, 1988).

Bireycilik ve kişisel özerklik gibi kültürel değişimler, yaşlılar arasında yalnız yaşamayı kabul edilebilir bir yaşam tarzı hâline getirmiştir (Kramarow, 1995; Chandler vd., 2004). Yaşlılar arasında tek kişilik hanehalklarının artışı, bağımsızlık olarak olumlu görülse de sosyal izolasyon ve bu bireylerin desteklenmesi için toplumsal yapıların güçlendirilmesi gerekliliğini de gündeme getirmektedir.

Yapılan çalışmalarda tek kişilik hanehalklarının, toplumsal faaliyetlere

katılarak ve yeni sosyal bağlar kurarak aile ilişkilerini andıran ilişkiler geliştirebildiği görülmektedir. Örneğin, tek başına yaşayan genç kadınlar, duygusal destek ve dayanışma sunan topluluklara aktif olarak katılmaktadırlar (Chun & Choi, 2023). Bu sosyal ağlar, geleneksel aile yapılarıyla ilişkilendirilen duygusal ve pratik ihtiyaçları karşılayarak güçlü sosyal bağların tek kişilik hanehalklarının artışıyla azaltmada önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Kentleşme ve Konut Tercihleri

Kentleşme ile birlikte özellikle tarihî merkezlerde tek kişilik hanelerin yoğunlaşması, daha iyi olanaklara ve iş fırsatlarına erişimin daha kolay olmasından kaynaklanmaktadır (Villanueva vd., 2019). Tek kişilik hanehalklarının artışı, toplumsal dönüşümle kesişen önemli dinamiklerden biridir ve bu artışın en dikkat çekici etkilerinden biri, barınma ve konut arzı üzerindedir. Tek kişilik hane sayısındaki artış ve yalnız yaşama eğilimi, konut talebini önemli ölçüde artırmakta, bu da konut arzının daralmasına ve fiyatların yükselmesine yol açmaktadır. Tyvima ve Kamruzzaman'ın (2019) araştırması, tek kişilik hanelerin oranıyla daire fiyatları arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, yalnız yaşamaya yönelik talebin artması, mimari açıdan evlerin daha küçük ve kompakt tasarlanma gerekliliğini doğurmaktadır.

Bu süreçte, tek kişilik hanelerin artışı yalnızlık ve sosyal izolasyon konularını da gündeme getirmektedir. Araştırmacılar, tek yaşayan bireylerin sosyal ihtiyaçlarını yeterince karşılayıp karşılayamadığını ve bu durumun yalnızlıkla nasıl ilişkili olduğunu

ele almaktadır (Kato vd., 2017; Banks, Haynes ve Hill, 2009). Yalnız yaşayan bireylerin önemli bir bölümünün, eşini kaybettikten sonra tek başına kalan yaşlı kadınlardan oluştuğunu göstermektedir (Başlevent, 2020). Bu durum, toplumsal açıdan ciddi bir sorun olarak değerlendirilmektedir. Japonya'da tek başına yaşayan yaşlı bireylerin sayısındaki artışa dikkat çeken Kato vd., ölüm durumunda bile bu kişilerin haftalarca veya aylarca fark edilmediğini ve bu tür ölümlerin Japoncada "yalnız ölüm" anlamına gelen "*kodoku-shi*" terimiyle adlandırıldığını belirtmektedir.⁵

Banks ve arkadaşlarının yaptığı erken dönem bir araştırma, tek kişilik hanelerde yaşamının tek başına izolasyon riskini artırmadığını göstermektedir. Ancak, yaşlılık, kötüleşen sağlık, düşük ekonomik gelir ve çocuksuzluk gibi faktörlerin bir arada bulunması, sosyal izolasyon riskini önemli ölçüde artırmaktadır. Klinenberg'in araştırması, tek yaşayan bireylerin genellikle mutsuz olmadıklarını, yalnızlık çekmediklerini ve sosyal yaşamlarına daha fazla zaman ayırabildiklerini ortaya koymaktadır. Özellikle iletişim teknolojilerinin yaygınlaşması, yalnızlık hissini önemli ölçüde azaltmaktadır. Bununla birlikte, Klinenberg'in araştırmasında görüşülen kişilerin sınıfsal konumu da dikkate alınmalıdır. Görüşülenler, ekonomik olarak bağımsızlıklarını kazanmış, sosyal hayata ve turistik aktivitelere maddi gücü yeten ve tercihleri doğrultusunda tek başına yaşayan bireylerden oluşmaktadır. Klinenberg, ekonomik ya da sağlık gibi zorunluluklardan dolayı (yoksullar, hastalar ve çoğu durumda yaşlılar) tek başına yaşayan bireylerin, bekâr hayatının olumlu yönlerinden yararlanamayacağını da vurgulamaktadır.

⁵ Yalnız ölüm anlamındaki "*kodoku-shi*", genellikle, yakın çevresiyle bağlantısı olmayan bireylerin, özellikle yaşlıların, evlerinde ya da izole bir şekilde kimsenin fark etmediği bir ortamda hayatlarını kaybetmelerini ifade eder. Bu kavram, modern toplumlarda yalnızlık, sosyal izolasyon ve bireyselleşmenin artışıyla ilişkilendirilir. Japonya'da, hızla yaşlanan nüfus ve zayıflayan toplumsal bağlar nedeniyle sıkça tartışılan bir sosyal mesele haline gelmiştir.

Ekonomik Etkenler ve Harcama Kalıpları

Tek kişilik hanehalklarına ekonomik açıdan bakıldığında, yalnız yaşayan bireylerin, aynı yaş grubundaki daha büyük hanelerde yaşayanlara kıyasla genellikle daha yüksek harcanabilir gelire sahip olduğu gözlemlenmektedir. Bu bireylerin finansal sorumluluklarının daha az olması ve gelirleri üzerinde daha fazla kontrol sahibi olmaları, harcamalarının büyük bir bölümünü isteğe bağlı tüketim alanlarına yönlendirmelerine olanak tanımaktadır. Bu durum, tek kişilik hanehalklarını perakende, eğlence, yeme-içme ve seyahat gibi sektörlerde faaliyet gösteren işletmeler için cazip bir hedef pazar hâline getirmektedir. Bu nedenle bu segment, işletmeler açısından özelleştirilmiş ve kişiselleştirilmiş hizmetler sunma konusunda önemli fırsatlar sunmaktadır.

Tüketici tercihleri de bu bağlamda değişim göstermekte; tek kişilik hanehalklarının genellikle kolaylık, kişiselleştirilmiş deneyimler ve bireysel yaşam tarzlarına uygun ürün ve hizmetler arayışında olduğu görülmektedir. Bu eğilim, işletmelere özelleştirilmiş sunumlar geliştirme konusunda yeni fırsatlar sunmaktadır. Dijital çağın sunduğu olanaklar ise tek kişilik hanehalklarının dijital olarak daha bağlantılı olmasını sağlamış; bu da hedefli dijital pazarlama, e-ticaret platformları ve mobil uygulamalar aracılığıyla bu kitleye ulaşmayı mümkün kılmıştır.

Bu bağlamda, tek kişilik hanelerin artışı, toplumsal değişimlerin hem bir sonucu hem de bir göstergesi olarak değerlendirilmekte; ayrıca bu artış, konut piyasasından sosyal ilişkilere kadar geniş bir yelpazede derin etkiler yaratmaktadır.

Peki kimler tek başına yaşamayı tercih ediyor?

Tek kişilik hanehalkları, ülkeler arasında farklı demografik özelliklere göre çeşitlilik göstermekte ve bu eğilim çeşitli çalışmalarla incelenmektedir. Örneğin Asya’da tek başına yaşayanlar genellikle sosyoekonomik olarak daha dezavantajlıdır (göçmen işçiler, düşük eğitim düzeyine sahip olanlar ve ev sahibi olma imkânı olmayanlar) ve bu tür bir yaşam düzenlemesinin bireyin refahı ile olan ilişkisi hem teorik hem de politik sonuçlar doğurmaktadır.

TKH’lerin demografik eğilimlerine ilişkin mevcut literatürde, çoğunlukla genç bekâr erkekler ve yaşlı kadınlar üzerine yoğunlaşmış çalışmalara rastlanılmaktadır. Buna göre, genç erkeklerin erken yaşlarda bağımsız yaşamaya yönelmesinin, iş ve eğitim fırsatlarına erişim arayışıyla ilişkili olduğu belirtilmektedir (Klinenberg, 2013). Öte yandan, yaşlı kadınlarda tek başına yaşam eğiliminin artması, kadınların daha uzun yaşam süreleri ve eş kaybı gibi demografik faktörlerle açıklanabilir (Lesthaeghe, 2014). Bu durum, kadınların yaşlılık döneminde sosyal destek, sağlık hizmetleri ve bakım ihtiyaçlarının öncelikli hâle gelmesine yol açmaktadır. Yaşlı kadın nüfusunun görece yüksek olması, bu grubun yalnız yaşama eğiliminde olduğunu ve buna yönelik sosyal politikaların geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Hradil, 2003). Ayrıca yaşlı bireylerden oluşan tek kişilik hanelerdeki (TKH) artışın en büyük risklerinden biri ekonomik büyümedir. Bu durum, daha fazla emeklinin daha düşük gelire yaşamasına, çalışan nüfusun azalmasına ve sağlık ile emeklilik sistemleri üzerinde artan bir baskıya yol açarken, yaşlı vatandaşların harcama alışkanlıklarında daha dikkatli olmaları nedeniyle tüketici harcamaları ve genel tüketim de olumsuz etkilenmektedir.

Sonuç olarak, demografik değişimlerin toplumsal ve ekonomik etkilerini anlamada etkili üç strateji şu şekilde özetlenebilir:

- Kentsel hanelerin hızlı büyüme eğilimini ve bu durumun tüketim kalıpları üzerindeki etkilerini dikkate almak;
- Geniş aile yapılarından ve çekirdek ailelerden tek kişilik hane tiplerine geçiş sürecini anlamak;
- Yaşlanan nüfusun doğurabileceği sonuçları, olası tehditleri ve fırsatları göz önünde bulundurmak.

Tek kişilik hanehalkları için farklı ülkelerde uygulanan politikalar nelerdir?

Tek kişilik hanehalklarına yönelik politikalar, ülkeler arasında büyük farklılıklar göstermekte ve genellikle refah rejimleri ile sosyoekonomik bağlamlara göre şekillenmektedir. Bu doğrultuda, ABD, Avrupa ve Asya'daki çeşitli ülkeler, mali destek, istihdam kolaylığı sağlama ve sosyal entegrasyon gibi alanlara odaklanan politika ve uygulamalar geliştirmektedir. Bu politikalar, tek kişilik hanehalklarını da kapsayacak şekilde tasarlanmaktadır.

ABD'de, yalnız yaşayan bireylerin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla vergi teşvikleri ve sağlık sigortası düzenlemeleri gibi önlemler uygulanmaktadır. Özellikle yaşlı bireyler için "Medicare" gibi federal sağlık sigortası programları, evde bakım ve destek hizmetlerine erişimi artırmakta; aynı zamanda düşük gelirli tek kişilik hanehalklarına konut yardımları ve sosyal destek programları sunulmaktadır (medicare.gov). Bu politikalar, yalnız yaşayan bireylerin sağlık ve barınma ihtiyaçlarını karşılamada kritik bir rol oynamaktadır.

Asya'da Japonya'da, yaşlı nüfusun önemli bir kısmının tek başına yaşaması nedeniyle devlet, kapsamlı evde bakım ve sağlık hizmetleri sunmaktadır. Bu hizmetler, yaşlı bireylerin kendi evlerinde desteklenmesini ve sosyal yaşama uyum sağlamalarını hedeflemektedir (Özkan&Aca, 2021).

Güney Kore'de, yalnız yaşayan yaşlı bireyler için hükümet destekli konut projeleri ve sağlık hizmetleri programları uygulanmaktadır. Örneğin, Seul Dobong-gu bölgesinde yaşlılara yönelik hizmet veren "Haesimdang" adlı sosyal konut projesi hayata geçirilmiştir (Arkitera, 2022).

Avrupa'da, özellikle İskandinav ülkeleri, sosyal refah sistemleri aracılığıyla tek kişilik hanehalklarını da kapsayan çeşitli destekler sunmaktadır. İsveç ve Danimarka gibi ülkelerde, yalnız yaşayan bireyler için geniş kapsamlı sosyal güvenlik sistemleri ve sağlık hizmetleri mevcuttur.⁶ Yaşlılar için evde bakım hizmetleri yaygın olup, sosyal izolasyonu önlemek amacıyla yerel yönetimler tarafından topluluk etkinlikleri ve sosyal hizmetler organize edilmektedir (Rostgaard&Szebehely, 2012). 2022 verilerine göre tek kişilik hanehalkı oranı %41 olan Almanya'da ise tek kişilik hanehalklarına yönelik uygulanan politikalar kapsamında şunlar ele alınabilir (BMFSFJ, 2023):

- Belediyeler düzeyinde sosyal etkileşim alanlarının oluşturulması için "Mehrgenerationenhaus" gibi projeler desteklenmektedir. Bu alanlar, farklı yaş gruplarını bir araya getirerek yalnızlığı azaltmayı amaçlamaktadır.
- Yaşlı bireylerin yaşam alanlarının dönüştürülmesi ve mevcut konut stokunun yaşlılara uygun hâle getirilmesi için fon sağlanmaktadır.

⁶ Kapsamlı refah sistemlerine rağmen, özellikle yalnız anneler gibi dezavantajlı gruplar arasında sağlık eşitsizlikleri devam etmektedir. Bu gruplar sosyoekonomik dezavantajlar nedeniyle artan sağlık riskleriyle karşı karşıya kalmaktadır (Weitof et al., 2002).

- Nesiller arası dayanışmayı teşvik eden projeler ve sosyal katılımı artırmaya yönelik finansman programları aktif olarak uygulanmaktadır.
- “Sozialer Zusammenhalt” programı kapsamında, sosyal ayrışmayı azaltmak ve toplumsal katılımı artırmak için projeler yürütülmektedir.
- Federal hükümet, evsizliği ortadan kaldırmak için ulusal düzeyde önlemler uygulamaktadır.

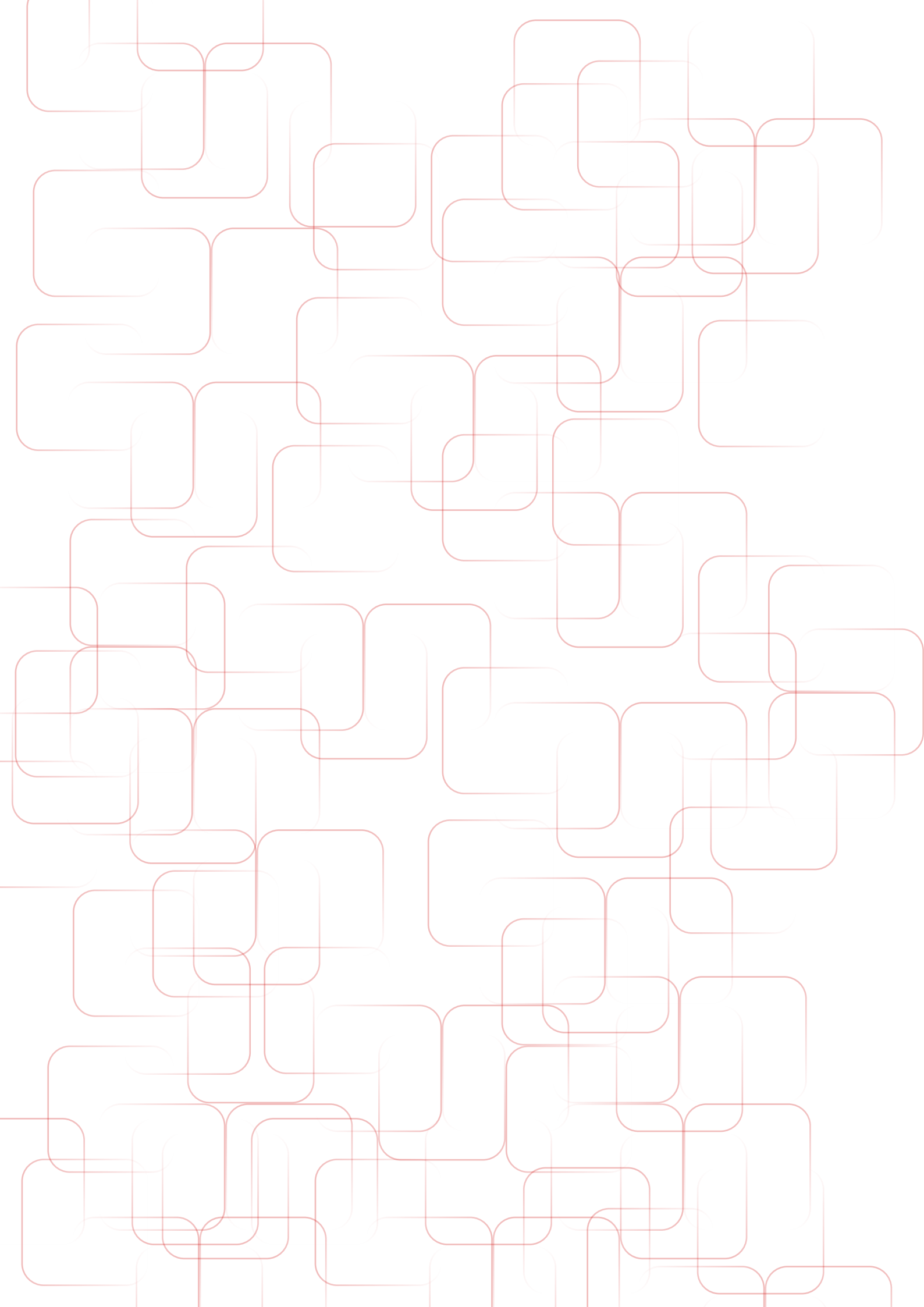
Bu örnekler, tek kişilik hanehalklarının artışına yönelik farklı coğrafyalarda geliştirilen politika ve uygulamaların, demografik ve kültürel ihtiyaçlara göre şekillendiğini göstermektedir. Türkiye’de de benzer şekilde, tek kişilik hanehalklarına yönelik konut, sosyal güvenlik ve sağlık hizmetlerine odaklanan entegre politika çözümlerinin geliştirilmesi, sosyal refah ve toplumsal bütünleşmenin artırılması açısından kritik önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, tek kişilik hanehalklarının artışı, modern toplumların demografik, kültürel ve sosyoekonomik yapısındaki derin değişimlerin bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. İleri sanayileşmiş ülkelerde başlayan bu eğilim, zamanla orta gelirli ülkelere de yayılmış ve küresel bir fenomen hâline gelmiştir. Bu süreçte, bireyselleşmenin artışı, evlilik ve doğurganlık kalıplarındaki değişiklikler, kadınların iş gücüne katılımı ve bireysel özerklik arayışları gibi unsurlar, tek kişilik hanelerin yaygınlaşmasında belirleyici olmuştur. Ayrıca, bu eğilimin konut piyasası, mimari tasarımlar ve sosyal politika gibi alanlarda önemli etkileri olduğu gözlemlenmektedir. Tek başına yaşam, bireyler açısından özerklik

ve özgürlük gibi olumlu unsurlar sunarken, sosyal izolasyon ve yalnızlık gibi riskleri de beraberinde getirebilmektedir. Tek kişilik haneler üzerine yapılan araştırmalar hem küresel eğilimleri hem de yerel dinamikleri göz önünde bulundurarak demografik değişimlerin kapsamlı bir çerçevede ele alınmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda, literatürde tek kişilik hanehalkları konusu, modernitenin getirdiği sosyal dönüşümler ve bu dönüşümlerin farklı coğrafyalardaki yansımaları açısından önemli bir tartışma alanı sunmaktadır.

İlerleyen bölümlerde görüleceği üzere tek kişilik hanehalklarının profillerindeki farklılıklar, belirli grupların sosyal desteğe ihtiyaç duyduğunu ortaya koymakta ve bu kapsamda geliştirilen politikalar Türkiye için yol haritası niteliği taşımaktadır.

3. TÜRKİYE'DE HANEHALKLARININ ORANSAL DAĞILIMI

TÜRKİYE'DE HANEHALKLARININ ORANSAL DAĞILIMI

Türkiye'deki hanehalkı yapısı, 2015-2023 yılları arasında nasıl bir değişim geçirmiştir?

Hanehalkı büyüklüğü ve oransal dağılımının analizi, bir toplumun ekonomik, sosyal ve demografik dinamiklerini anlamak için kritik bir araçtır. Bu analizler, gelir eşitsizliklerinden bölgesel adaletsizliklere, sosyal refah düzeylerinden demografik eğilimlere kadar geniş bir yelpazede önemli veriler sunar. Örneğin, hanehalklarının yüzdelik dilimlerle incelenmesi, toplumsal dönüşüm süreçlerinin izlenmesine olanak tanır. Bu durum, sosyal refah politikalarının geliştirilmesi ve yoksulluk oranlarının tespiti açısından da hayati öneme sahiptir. Ayrıca, seçim süreçlerinde adil temsili sağlamak ve siyasi partilerin sandalye dağılımlarını belirlemek gibi stratejik alanlarda da hanehalkı verilerinden yararlanılmaktadır (Volkova, 2019).

Türkiye'de de hanehalklarının oransal dağılımının analizi, toplumsal yapının dinamiklerini anlamak ve bu dinamiklere uygun politikalar geliştirmek için temel bir veri kaynağıdır. Hanehalkı tipleri, demografik eğilimleri, ekonomik koşulları ve kültürel normları yansıtarak farklı toplumsal grupların ihtiyaçlarının belirlenmesine olanak tanır.

Örneğin, tek kişilik hanehalklarının artışı, bireyselleşme eğilimlerini ve kentleşmenin etkilerini ortaya koyarken; bu durum konut politikaları, sosyal hizmetler ve sağlık sistemleri gibi alanlarda yeni stratejik yaklaşımları zorunlu kılmaktadır. Benzer şekilde, geniş aile yapılarındaki değişim, bireylerin daha fazla dışsal sosyal desteğe ihtiyaç duyabileceğini göstermektedir.

Bu bağlamda, aile içi dayanışmanın zayıflaması, devlet destekli sosyal

hizmetlerin önemini artırmakta ve mevcut sosyal politikaların bu yeni ihtiyaçlara uyum sağlayacak şekilde revize edilmesini gerektirmektedir.

Hanehalkı büyüklüğü, gelir ve tasarruf eğilimleri gibi unsurların analizi, sadece ekonomik politikaların değil, sosyal politikaların da temelini oluşturmaktadır. Özellikle kırsal kalkınma planlamasında bu tür veriler, nüfusun ihtiyaçlarını karşılayacak uygun kaynak tahsisini sağlamak açısından kritik bir rol oynar (Rezvani vd., 2017). Dolayısıyla, hanehalkı yapısındaki değişimlerin izlenmesi, toplumun ihtiyaçlarına uygun politikalar geliştirilmesi ve bu politikaların etkinliğinin artırılması için stratejik bir önem taşımaktadır.

3.1. Hanehalkı Tiplerine Göre Oransal Dağılım

Tablo 1'de, 2015-2023 yılları arasında Türkiye'deki hanehalkı tiplerinin ulusal dağılımına ilişkin veriler sunulmaktadır. Bu veriler incelendiğinde, 2015 yılında tek çekirdek aileden oluşan hanehalklarının tüm hanehalkları içindeki payının %66,9 olduğu, ancak bu oranın 2023 yılına gelindiğinde %63,8'e gerilediği görülmektedir. Buna karşılık, tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile tipindeki hanelerin oranı 2015'te %7,8 iken, 2023 yılı itibarıyla %10,6'ya yükselmiştir. Aynı dönemde, geniş ailelerden oluşan hanelerin oranı ise %16,5'ten %14'e gerilemiştir.

Sonuç olarak geniş ailelerin, yani “*en az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalklarının*” oranında hızlı bir azalma yaşanırken, “*tek kişilik hanehalkı*” ve “*tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile*” oranları istikrarlı bir artış göstermektedir.

Tablo 1. Hanehalkı tiplerine göre hanehalkı oranı, 2015-2023.

Hanehalkı tipleri	Toplam hanehalkı içindeki oranı (%)								
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Tek kişilik hanehalkı	14,4	14,9	15,4	16,1	16,9	17,9	18,9	19,4	19,7
Tek kişilik aileden oluşan hanehalkı	66,9	66,4	66,1	65,3	65,1	65,2	64,4	64,5	63,8
Sadece eşlerden oluşan çekirdek aile	14,3	14,2	14,2	14,1	13,9	13,5	13,5	13,8	14,0
Eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	44,3	44,0	43,5	42,3	42,0	42,0	40,8	40,4	39,2
Tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	7,8	8,2	8,5	8,9	9,2	9,7	10,1	10,3	10,6
Baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	1,6	1,7	1,8	1,9	2,0	2,2	2,3	2,3	2,4
Anne ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	6,2	6,5	6,7	7,0	7,2	7,5	7,8	8,0	8,2
En az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkı	16,5	16,3	16,0	15,8	15,0	14,0	13,5	12,8	13,2
Çekirdek aile bulunmayan, birden fazla kişiden oluşan hanehalkı	2,2	2,4	2,5	2,8	3,0	2,8	3,2	3,3	3,3

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2015-2023.

Bu veriler, Türkiye’deki hanehalkı yapısında meydana gelen dönüşümlerin sosyokültürel, sosyoekonomik ve sosyodemografik değişimlerin yansımaları açısından ele alınması gerektiğini göstermektedir. Bu değişimler, aile yapısının bireyselleşmeye doğru evrilmesi ve çok kuşaklı yaşam biçimlerinin gerilemesi çerçevesinde önemli sonuçlar doğurmaktadır. Başka bir deyişle, bu dönüşümleri, modern toplumlarda olduğu gibi, giderek daha fazla birey merkezli yaşam tarzlarına yönelme süreci olarak değerlendirmek mümkündür. Bu durum, hanehalkı tiplerindeki dağılımın değişmesine yol açan dinamikleri tespit etmenin önemini ve gerekliliğini vurgulamaktadır. Örneğin, tek ebeveynli çekirdek ailelerin artışı, geç evlilikler ve artan boşanma oranlarıyla bağlantılı olarak incelenebilir. Geniş aile

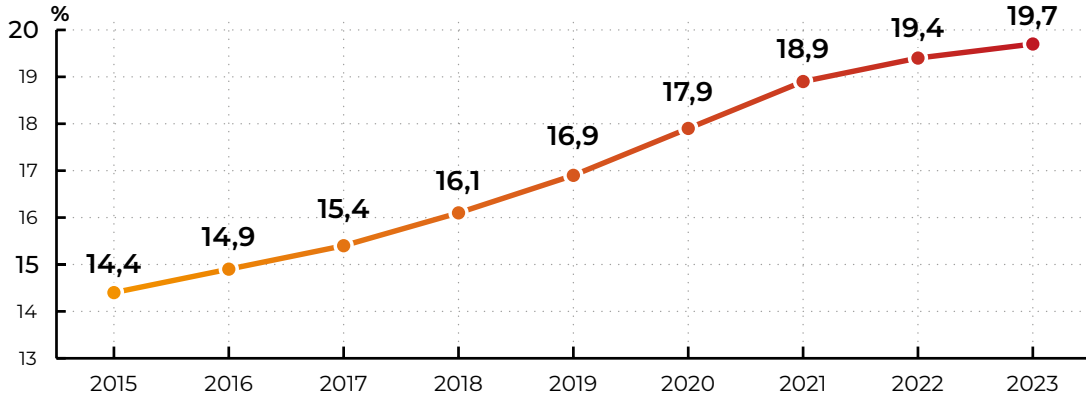
yapılarındaki azalma ise ekonomik koşullar, kentleşme süreçleri ve sosyal normlardaki değişimlerle ilişkilendirilebilir. Bu nedenle hanehalkı yapılarına etki eden faktörlerin anlaşılması, toplumun genel sosyolojik dinamiklerinin kavranmasında kritik bir rol oynamaktadır.

Hanehalkları yapısındaki bu dönüşümün, toplumsal ilişkiler, sosyal destek sistemleri ve refah politikaları üzerindeki olası etkileri, politika yapımcılar için kritik bir analiz alanı sunmaktadır. Bu bağlamda, daha kapsayıcı ve esnek sosyal destek mekanizmalarının geliştirilmesi, Türkiye’deki sosyal politikaların etkinliğini artırma potansiyeline sahiptir. Politika önerilerinin bu dönüşüm dikkate alınarak şekillendirilmesi, toplumsal refahın sürdürülebilirliği açısından önem arz etmektedir.

3.2. Tek Kişilik Hanehalklarının Oransal Dağılımı

Grafik 4, 2015-2023 yılları arasında tek kişilik hanehalklarının dağılımını göstermektedir. Buna göre, tek kişilik hanehalklarının oranı 2015'ten 2023'e %5,3 artışla %19,7'ye ulaşmış ve bu durum Türkiye'de yaklaşık 5.192.825 kişinin tek başına yaşadığını ortaya koymuştur. Bu veri, Türkiye'de neredeyse her beş evden birinde yalnız yaşayan bireylerin bulunduğunu göstermektedir.

Grafik 4. Yıllara göre tek kişilik hanehalkı oranları, 2015-2023.

Kaynak: TÜİK (2024). "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi",
<https://data.tuik.gov.tr/BultenIndex?p=Istatistiklerle-Aile-2023-53784>

2015-2023 yılları arasında Türkiye'de hanehalkı yapısında görülen demografik dönüşüm, özellikle tek kişilik hanehalklarındaki dikkat çekici artışla belirginleşmektedir. TKH'lerin oranının %19,7'ye ulaşması, yalnız yaşama eğiliminin Türkiye'de hızla yayıldığını ortaya koymaktadır. TKH'ler nezdinde hanehalkı tiplerindeki bu değişim, sosyoekonomik dinamikler ve bireysel tercihlerle şekillenen demografik eğilimlerin ve özellikle aile yapısındaki değişimlerin önemli bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir. Aynı şekilde kent(li)leşme (Villanueva vd., 2019), değişen evlilik ve boşanma eğilimleri, yaşlı nüfusun artışı (Fritsch vd., 2023) ve gençlerin bağımsız yaşama isteği (Kim & Lee, 2023) tek kişilik hanelerin artmasında etkili diğer faktörler olarak öne çıkmaktadır.

Bu bağlamda, bireyselleşme eğilimlerine duyarlı, demografik çeşitliliği gözeten sosyal destek programlarının oluşturulması, Türkiye'deki sosyal politikaların verimliliğini artırabilme potansiyeli taşımaktadır. Politika yapıcıların bu değişimleri dikkate alarak stratejilerini uyarlamaları, toplumsal refahın uzun vadeli sürdürülebilirliği için hayati önem taşımaktadır.

4. TÜRKİYE'DE HANEHALKLARININ COĞRAFİ DAĞILIMI

TÜRKİYE'DE HANEHALKLARININ COĞRAFI DAĞILIMI

2023 verilerine göre Türkiye'deki hanehalkı büyüklüğündeki bölge ve il bazlı farklılıklar nelerdir ve bu farklılıklar hangi demografik eğilimlerle açıklanabilir?

Hanehalklarının coğrafi dağılımını analiz etmek, etkili politika geliştirmek, kaynakları adil ve verimli bir şekilde tahsis etmek ve sosyoekonomik eşitsizlikleri azaltmak açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu tür analizler, yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik müdahalelerin daha hedefe yönelik olmasını sağlarken, hizmetlere erişimi de artırmaktadır. Örneğin, coğrafi dağılım verileri, belirli bölgelerdeki sağlık sigortası kayıtlarındaki eşitsizlikleri tespit ederek, bu alanlarda daha etkili ve kapsayıcı sağlık politikaları geliştirilmesine olanak tanır.

Bu durumun bir örneği olarak, Etiyopya'da yapılan bir araştırma, topluluk bazlı sağlık sigortası katılım oranlarının bölgesel farklılıklar gösterdiğini ortaya koymuş ve bu farklılıkların eğitim seviyesi ile servet düzeyi gibi faktörlerden etkilendiğini göstermiştir (Demsash, 2024). Dolayısıyla, coğrafi dağılım analizleri yalnızca mevcut eşitsizlikleri belirlemekle kalmaz, aynı zamanda bu eşitsizlikleri gidermek için gerekli politikaların oluşturulmasında da rehberlik eder. Böylece, toplumun genel refahını artırmaya yönelik daha adil ve etkili stratejiler geliştirilmesi mümkün hâle gelir.

Bu çerçevede Coğrafi Bilgi Sistemleri (GIS), yoksul hanelerin dağılımını belirlemek ve görselleştirmek için kritik bir araçtır. Bu sistem, kaynakların yoksulluğun en yoğun olduğu bölgelere yönlendirilmesiyle daha

etkili yoksullukla mücadele stratejilerinin geliştirilmesine olanak tanır (Sosang vd., 2022). Hanehalklarının coğrafi dağılımı, önemli içgörüler sunsa da bu dağılımların kentleşme, göç ve politik müdahaleler gibi faktörlerle değişebileceği ve dinamik bir yapıya sahip olduğu unutulmamalıdır.

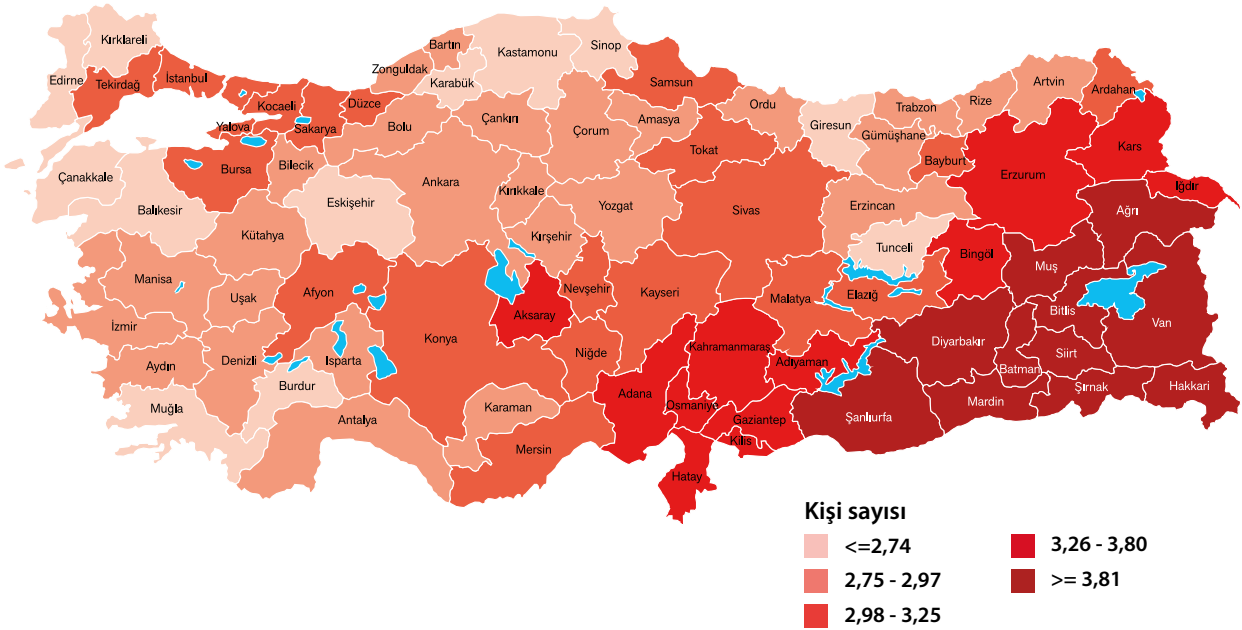
Hanehalklarının dağılımı, Türkiye'nin farklı coğrafi bölgelerindeki demografik, ekonomik ve kültürel özelliklere göre şekillendiği gibi bu bölgeleri de aynı açılardan etkileyen bir niteliğe sahiptir. Bu durum, yerel yönetimlerin ve merkezî hükümetin sosyal politika tasarımlarında dikkate alınmaları gereken kritik bir faktördür. Özellikle büyükşehirler ve kıyı bölgelerinde TKH'lerin artışı, bireyselleşme eğilimleri ve ekonomik hareketlilik ile yakından ilişkilidir. Bu, konut politikalarının ve sosyal hizmetlerin bölgesel ihtiyaçlara uygun şekilde yeniden düzenlenmesini zorunlu kılmaktadır. Coğrafyayla beraber, yaş ve cinsiyete göre değişen sosyal ve ekonomik ihtiyaçlar da dikkate alınmalıdır. Özellikle yaşlı kadınlar gibi grupların artan yalnızlık oranları, bu kesimlere yönelik sosyal politikaların geliştirilmesini gerektirmektedir. Bu kapsamda TKH nezdinde coğrafi dağılımdaki farklılıkları gözetmek, sosyal hizmetlerin yerel dinamiklere duyarlı bir şekilde planlanmasını ve toplumsal refahın artırılmasını sağlayacak stratejik bir çerçevenin sunulmasında önemli bir referans olmaktadır.

4.1. Hanehalkı Tiplerinin Bölge Bazında Dağılımı

Şekil 2’de, 2023 yılı itibarıyla Türkiye’deki illere göre ortalama hanehalkı büyüklüğü ortaya konulmaktadır. Şekil incelendiğinde, Türkiye’nin doğusuna doğru ilerledikçe hanehalkı büyüklüğünün belirgin şekilde arttığı görülmektedir. Özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde ortalama hanehalkı büyüklüğü 3,81 kişinin üzerindedir, bu da bölgenin görece yüksek ortalama hanehalkı büyüklüğüne sahip olduğunu göstermektedir. Buna karşın, Türkiye’nin batı ve kuzey kesimlerinde yer alan illerde ortalama hanehalkı büyüklüğü genellikle 2,74 kişi ve altında seyretmektedir. Bu durum, hanehalklarının dağılımındaki bölgesel farklılıkların oldukça yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Şekil 2. Türkiye’de ortalama hanehalkı büyüklüğünün bölgesel dağılım haritası, 2023.

Kaynak: TÜİK (2024). “Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi”, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Aile-2023-53784>

Türkiye’de hanehalkı yapısındaki bölgesel farklılıklar, demografik, sosyokültürel ve sosyoekonomik koşulların belirleyici rol oynadığı bir dinamik olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde geniş aile yapılarının yaygınlığı ve yüksek doğurganlık oranları⁷, bu bölgelerdeki hanehalkı büyüklüğünün diğer bölgelere kıyasla yüksek olmasında etkili bir faktör olarak değerlendirilebilmektedir. Bu durum, kültürel normlar, ekonomik faaliyetler ve göç dinamikleri gibi unsurlarla doğrudan ilişkilendirilebilmektedir. Örneğin tarım ve hayvancılık gibi geleneksel geçim kaynakları hanehalkı gelirini çeşitlendirmekte (Mishra vd., 2024) ve geniş aile yapılarının oluşumuna zemin hazırlamaktadır. Bu geçim kaynakları, aynı zamanda aile içindeki bağların güçlenmesini teşvik ederek çok nesilli hanelerin devamlılığını destekleyen bir unsur haline gelmektedir. Geleneksel ekonomik faaliyetlerin bu rolü, yalnızca ekonomik bir katkı sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda güçlü sosyal bağların ve dayanışmanın sürekliliğini de mümkün kılmaktadır. Böylece, geniş aile yapıları, bu bölgelerde hem ekonomik hem de sosyal dinamiklerin ayrılmaz bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, hanehalkı yapılarındaki bölgesel farklılıklar, yalnızca demografik ve ekonomik değişkenleri değil, aynı zamanda sosyokültürel

⁷ 2023 yılında illere göre kaba doğurganlık hızı ve toplam doğurganlık hızına ilişkin TÜİK verileri için bkz. Doğum İstatistikleri, 2023, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dogum-Istatistikleri-2023-53708>

faktörleri de dikkate alan kapsamlı bir analizle değerlendirilmeyi gerektirmektedir.

Öte yandan, Marmara ve Ege bölgelerinde daha düşük hanehalkı büyüklüğü ve çekirdek aile yapısının yaygınlığı dikkat çekmektedir. Bu bölgelerdeki yüksek şehirleşme oranlarının, artan eğitim düzeyinin ve kadınların iş gücüne katılımının, daha küçük hanelerin oluşumuna zemin hazırladığı düşünülebilir. Nitekim eğitim seviyesinin, özellikle kadınlar arasında, artması daha küçük aile yapılarıyla ilişkili olmakta; literatürde bu durumun düşük doğurganlık oranlarına ve daha küçük hanelere yol açan bir unsurlardan biri olduğu belirtilmektedir (Jha, 2013).

İç Anadolu ve Karadeniz bölgeleri, Türkiye'nin hanehalkı yapısında dikkat çekici bir denge unsuru olarak öne çıkmaktadır. Her iki bölge, ne aşırı yüksek ne de düşük oranlarla, ülke genelindeki hanehalkı oranlarına istikrar kazandırmaktadır. Bu bölgeler, yalnızca nüfus yoğunluğu ve yerleşim düzenleriyle değil, aynı zamanda ekonomik, kültürel ve toplumsal dinamikleriyle de Türkiye'nin hanehalkı yapısına anlamlı bir katkı sunmaktadır.

İç Anadolu Bölgesi, geniş tarım alanları ve Ankara gibi metropol şehirleriyle, kırsal-kentsel geçişin en belirgin yaşandığı bölgelerden biridir. Tarıma dayalı geçim kaynaklarının yanı sıra sanayi, ticaret ve kamu hizmetlerinin yoğunluğu, bölgedeki hanehalkı yapısının hem geleneksel hem de modern unsurları bir arada barındırmasını sağlamaktadır. Karadeniz

Bölgesi ise farklı bir dinamizm sergilemektedir. Dağınık yerleşim yapısı, yoğun göç dinamikleri ve fındık, çay gibi geleneksel tarımsal faaliyetlere dayalı ekonomik yapı, bu bölgedeki hanehalkı yapısını şekillendirmektedir. Özellikle göçün aile yapıları üzerindeki etkisi, genç nüfusun büyük şehirlerde yaşama eğilimi ve yaşlı nüfusun kırsalda kalması gibi sonuçlarla belirginleşmektedir.

Her iki bölge de Türkiye'nin farklı coğrafi, ekonomik ve toplumsal dinamiklerini yansıtarak, hanehalkı yapısının çeşitliliği ve dönüşüm süreçleri hakkında önemli ipuçları sunmaktadır.

4.2. Hanehalkı Tiplerinin İller Bazında Dağılımı

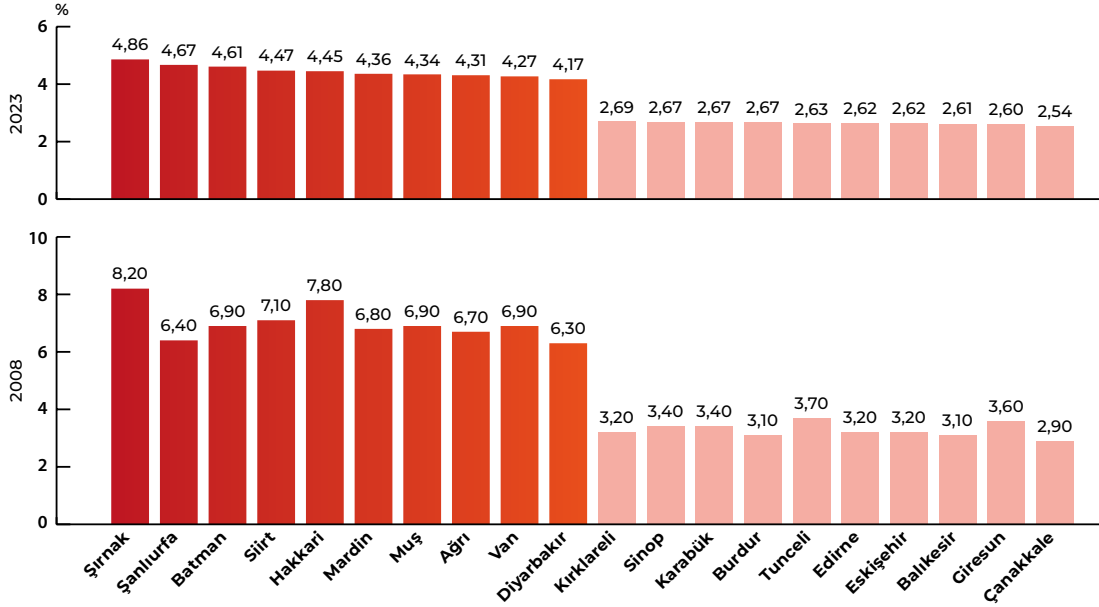
Ortalama hanehalkı büyüklüğüne iller bazında bakıldığında ise 2023 yılı verilerine göre, Türkiye'de ortalama hanehalkı büyüklüğünün en düşük olduğu ilin 2,54 kişi ile Çanakkale olduğu görülmektedir. Çanakkale'yi 2,60 kişi ile Giresun ve 2,61 kişi ile Balıkesir takip etmektedir.

Diğer yandan, en yüksek ortalama hanehalkı büyüklüğüne sahip il ise 4,86 kişi ile Şırnak'tır; Şırnak'ı 4,67 kişi ile Şanlıurfa ve 4,61 kişi ile Batman izlemektedir. Ancak, hanehalkı büyüklüğünün yüksek olduğu bu illerde bile 2008'den bu yana süregelen istikrarlı bir küçülme eğilimi dikkat çekmektedir. Örneğin, Şırnak'ta hanehalkı büyüklüğü son 15 yılda 8,20 kişiden 4,86 kişiye gerileyerek yaklaşık %40 oranında bir azalma göstermiştir.

“

Türkiye'de en yüksek ortalama hanehalkı büyüklüğüne sahip 3 il sırasıyla Şırnak, Şanlıurfa ve Batman'dır. Ancak, hanehalkı büyüklüğünün yüksek olduğu bu illerde bile 2008'den bu yana süregelen istikrarlı bir küçülme eğilimi dikkat çekmektedir. Örneğin, Şırnak'ta hanehalkı büyüklüğü son 15 yılda %40 oranında azalarak 8,20 kişiden 4,86 kişiye gerilemiştir.

Grafik 5. İllere göre ortalama hanehalkı büyüklüğünün en yüksek ve en düşük olduğu ilk 10 il, 2008-2023.

Kaynak: TÜİK (2024), “Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri”.

Bu veriler, Türkiye genelinde hanehalkı yapısındaki dönüşümün çok hızlı bir şekilde yaşandığını göstermektedir. Fakat aynı zamanda iller arasındaki hanehalkı büyüklüğü farklılıkları, bölgesel sosyoekonomik koşullar, kültürel yapılar ve demografik eğilimler hakkında önemli ipuçlarını da beraberinde getirmektedir. Bu farklılıklar, politika oluşturma süreçlerine rehberlik edebilecek nitelikte olup, özellikle konut politikaları, sosyal hizmetler ve altyapı planlaması gibi alanlarda etkili ve hedefe yönelik stratejiler geliştirilmesine olanak tanımaktadır. Ayrıca il bazındaki hanehalkı büyüklüğü farklılıkları, politika yapımcıların ve yerel yönetimlerin bölgeye özgü hizmetler sunması ve bu hizmetleri yerel ihtiyaçlara uygun şekilde uyarlaması için temel bir referans noktası oluşturmaktadır. Bu veriler, aynı zamanda sosyodemografik analizler için sağlam bir zemin sunarak, sosyal bilimlere ve kamu politikası alanlarında derinlemesine çalışmalar yapılmasına olanak tanımaktadır.

4.3. Tek Kişilik Hanehalklarının Bölge Bazında Dağılımı

Şekil 3, Türkiye’de tek kişilik hanehalklarının 2023 yılındaki bölgesel dağılımını göstermektedir. 2023 yılı verilerine göre, Türkiye’de TKH’lerin bölgesel dağılımı, belirgin farklılıklar göstermektedir.

Marmara Bölgesi’nde TKH oranları %16,02 ile %25,97 arasında değişmekte olup, Yalova (%23,43), Kırklareli (%22,89) ve Çanakkale (%25,97) gibi iller yüksek TKH oranlarıyla dikkat çekmektedir. Kocaeli ise %16,23 oranı ile Marmara Bölgesi’ndeki en düşük TKH’lere sahip il olurken İstanbul’da ise bu oran %19,34 olarak kaydedilmiştir.

Ege Bölgesi’nde tek kişilik hanehalkı oranları %19,40 ile %25,62 arasında değişiklik göstermektedir. Balıkesir (%24,91) ve Muğla (%25,62) gibi iller, bu bölgede TKH oranlarının yüksek olduğu yerler arasında öne çıkmaktadır. İzmir’deki oran ise %22,77 olarak belirlenmiştir.

Akdeniz Bölgesi'nde TKH oranları %17,03 ile %25,23 arasında seyretmektedir. Antalya (%22,03) ve Burdur (%25,23), bu bölgede tek kişilik hanehalklarının yaygın olduğu iller olarak öne çıkarken; Kahramanmaraş %17,03 ile Akdeniz Bölgesi'nde en düşük TKH oranına sahiptir.

İç Anadolu Bölgesi'nde ise TKH oranları %16,44 ile %26,46 arasında değişim göstermektedir. Eskişehir (%26,46) bu bölgede en yüksek TKH oranına sahip ildir ve bu durum, şehrin önemli bir eğitim ve endüstri merkezi olmasıyla ilişkilendirilebilir. Ankara (%19,54), Konya (%16,58) ve Kayseri (16,44) gibi illerde ise bu oranlar görece daha düşük seviyelerde kalmaktadır.

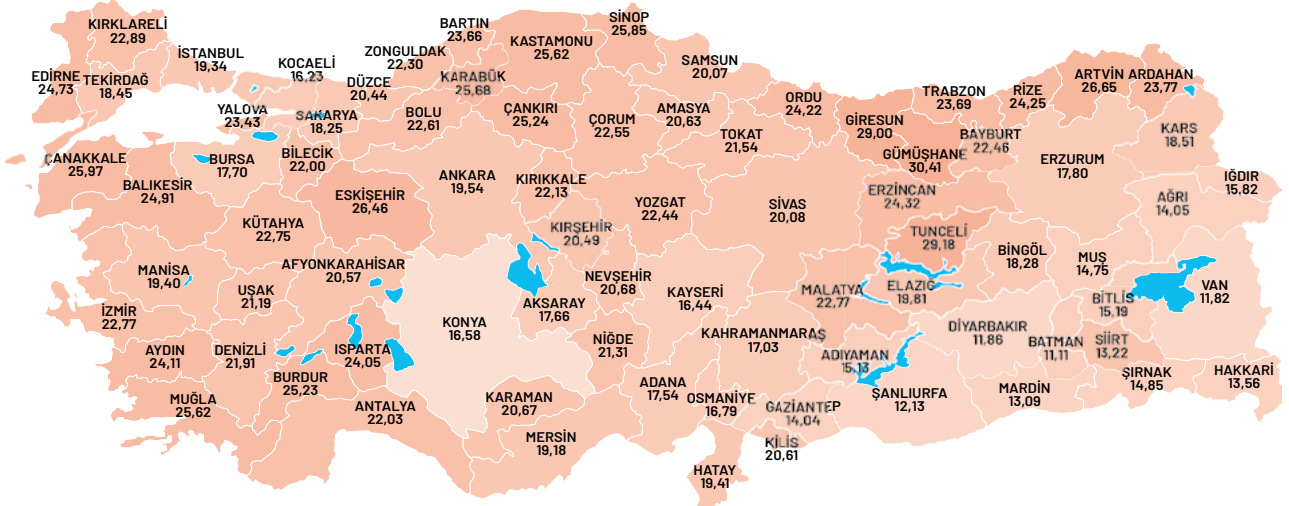
Karadeniz Bölgesi'nde TKH %20,4 ile %30,41 arasında değişmektedir. Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Gümüşhane (%30,41) Türkiye genelinde en yüksek TKH oranına sahip il olarak öne çıkarken, Kastamonu (%25,62) ve Zonguldak (%22,30) gibi illerde de yüksek

oranlar kaydedilmiştir. Düzce ise %20,44 oranı ile bölgedeki en düşük TKH'lere sahip ildir.

Doğu Anadolu Bölgesi'nde TKH oranları %11,82 ile %29,18 arasında değişmektedir. Tunceli %29,18 oranı ile bu bölgede en yüksek TKH oranına sahip ildir, ancak diğer illerde oranlar Türkiye geneline göre daha düşüktür. Örneğin, Van (%11,82) ve Ağrı (%14,05) gibi iller bu oranların düşük olduğu yerlerdir. Bu kapsamda, Tunceli'nin Doğu Anadolu'daki TKH ortalamasını tek başına yükselttiği görülmektedir. Ancak, bu ilin bölgenin genelinden farklılaşmasına yol açan dinamiklerin belirlenmesi önemlidir.⁸

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ise TKH oranları %11,11 ile %14,85 arasında değişmektedir. Batman (%11,11) ve Diyarbakır (%11,86) en düşük oranlara sahipken, Şırnak (%14,85) ve Gaziantep (%14,04) gibi illerde oranlar nispeten daha yüksektir.

Şekil 3. Bölgelere göre tek kişilik hanehalklarının dağılımı, 2023.

Kaynak: TÜİK (2024), "Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri".

⁸ Tunceli aynı zamanda 2023 yılında ilk doğumda ortalama anne yaşının en yüksek olduğu il olarak karşımıza çıkmaktadır. İlgili veri için bkz. TÜİK Doğum İstatistikleri, 2023, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dogum-Istatistikleri-2023-53708>

Marmara ve Batı Karadeniz bölgelerinde yüksek TKH oranları, kentleşme, sanayileşme ve bireyselleşme eğilimlerinin etkisiyle ilişkili olarak değerlendirilebilmektedir. Kent bölgeleri, özellikle tarihî merkezler, sundukları olanaklar ve iş fırsatları nedeniyle daha fazla tek kişilik hanehalkını çekmekte, bu da hanehalkı yapısında artan bir çeşitlilikle sonuçlanmaktadır (Villanueva vd., 2019). Bu bölgelerdeki şehirleşme, eğitim düzeyi ve iş imkânlarının çeşitliliğinin, bireylerin tek başına yaşamayı tercih etmesine zemin hazırladığı düşünülebilir. Bu faktörler, yalnız yaşam düzenlemelerini tercih eden demografik değişimlere, ekonomik davranışlara ve yaşam tarzı değişikliklerini analiz etmeye katkıda bulunmaktadır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde hanehalkı büyüklüğü verilerine paralel olarak, ailelerin bir arada yaşama eğilimi, tek başına yaşamayı daha az yaygın hâle getirmektedir.

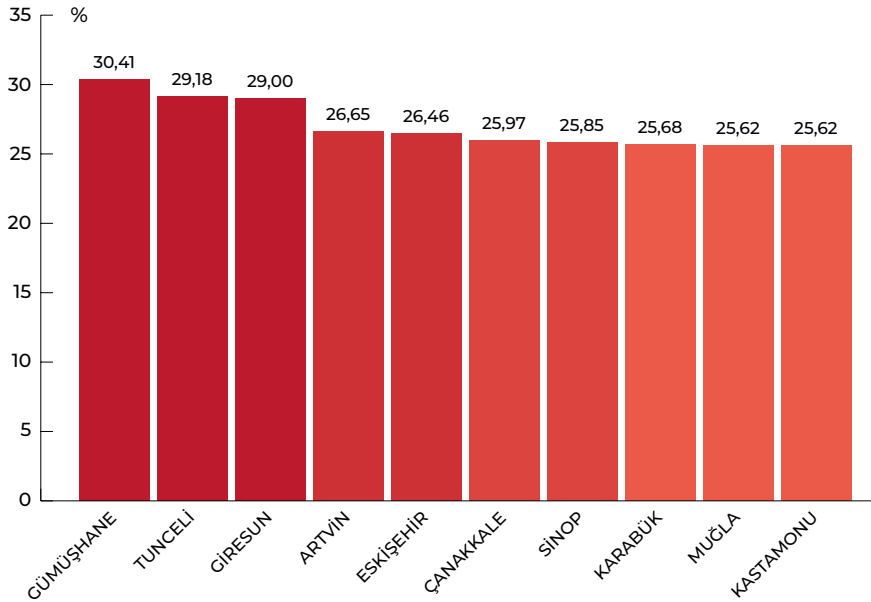
Bu bölgelerde TKH oranlarının düşük olması geleneksel aile yapılarının ve güçlü sosyal bağların devam etmesiyle açıklanabilir.

Bu unsurlar, tek kişilik hanehalklarının düşük oranını açıklamak için güçlü bir argüman sunsa da, modern toplumlarda aile ve topluluk tanımlarının değişen doğası göz ardı edilmemelidir. Bireylerin giderek daha fazla özerklik aradığı bir dünyada, aile ve sosyal ilişki dinamikleri de bu değişimden etkilenmektedir. Bu durum, gelecekte tek kişilik hanehalklarının artışına zemin hazırlayabilecek önemli bir potansiyele işaret etmektedir.

4.4. Tek Kişilik Hanehalklarının İller Bazında Dağılımı

2023 yılı verileri kapsamında TKH’lerin en yüksek ve en düşük olduğu iller incelendiğinde en yüksek oranın %30,41 ile Gümüşhane’de olduğu tespit edilmiştir. Gümüşhane’yi %29,18 ile Tunceli ve %29 ile Giresun takip etmektedir.

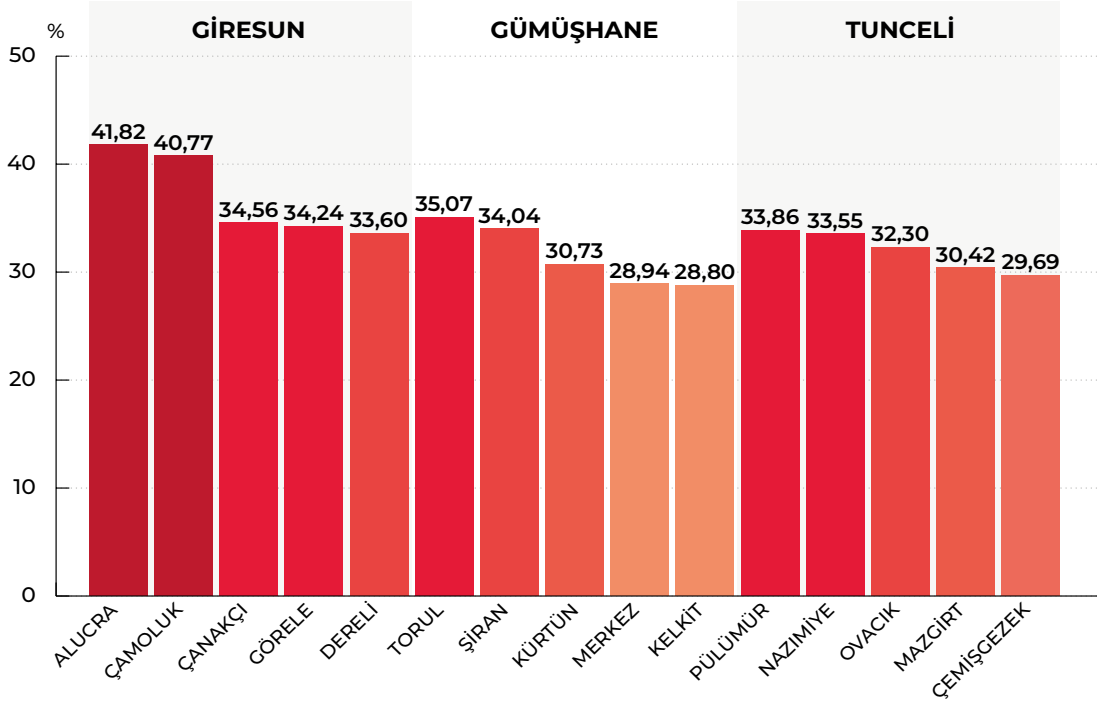
Grafik 6. En yüksek TKH oranına sahip 10 il, 2023.

Kaynak: TÜİK (2024), “Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri”.

Bu illerdeki ilçelerin TKH oranlarına bakıldığında bazı ilçelerde yoğunluğun arttığı görülmektedir. Örneğin TKH oranının en yüksek olduğu 3 ilin ilçe bazlı profili Grafik 7'deki gibidir.

Grafik 7. Giresun, Gümüşhane ve Tunceli illerinin ilçe bazlı TKH oranları, 2023.

Kaynak: TÜİK (2024), "Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri".

Tek kişilik hanehalkı oranlarının iller ve ilçeler bazında değişken olmasının olası bir dizi sosyoekonomik ve demografik nedeni olabilmektedir. Bunları şu şekilde tasnif edebilmek mümkündür:

- Göç ve Nüfus Hareketleri:** Tunceli, Giresun ve Gümüşhane gibi iller, yıllar içinde dış göç veren şehirler arasında yer almaktadır. Genç nüfusun büyük bir kısmı eğitim, iş ve daha iyi yaşam koşulları için büyükşehirler veya yurt dışına göç etmektedir. Bu durum, geride kalan yaşlı bireylerin artmasına neden olabilir. Özellikle, yalnız yaşayan yaşlıların sayısının bu şehirlerde yüksek olmasının, tek kişilik hanelerin oranını artırdığı söylenebilir.
- Kırsal Nüfusun Azalması ve Ekonomik Koşullar:** Ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalı kırsal bölgelerde yer alan şehirlerde, genç nüfusun büyükşehirlere göç etmesi önemli bir demografik değişime yol açmaktadır. Tarım sektörünün gerilemesi ve alternatif iş imkânlarının sınırlılığı, gençleri ekonomik fırsatlar aramak için şehir merkezlerine yönlendirirken, köylerde giderek daha fazla yaşlı nüfus yalnız yaşamaktadır.

Tunceli, Giresun ve Gümüşhane gibi şehirlerde ekonomik gelişmişlik düzeyinin düşük olması ve iş imkânlarının sınırlılığı, göç hareketlerini hızlandırabilecek önemli faktörler arasında yer almaktadır. Genç nüfusun bu şehirlerden ayrılarak başka bölgelere yönelmesi, tek kişilik hanehalklarının oranında artışa yol

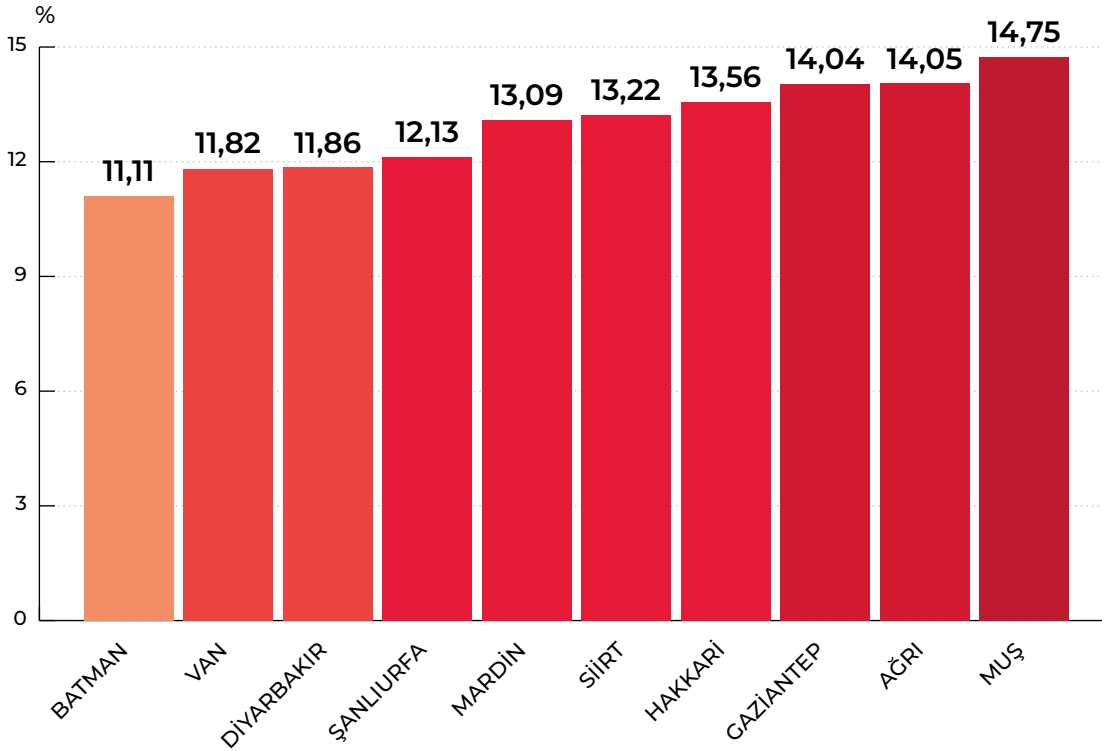

açma potansiyeli taşımaktadır. Bunun yanı sıra, genç nüfusun azalmasının kırsal alanlarda sosyoekonomik zorlukları derinleştirebileceği ve bu bölgelerde yaşayan yaşlı nüfus üzerindeki bakım yükünü artırabileceği öngörülmektedir. Bu süreç, uzun vadede aile yapılarında değişimlere neden olabilir ve toplumsal dayanışma mekanizmalarını zayıflatma riskini taşıyabilir.

- **Geriye Göç:** Göç ettikleri şehirlerde uzun yıllar çalıştıktan sonra emekli olan bireylerin, kırsal bölgelere geri dönerek tek başına yaşamayı tercih etme eğiliminde olabilecekleri değerlendirilmektedir. Bu durumun, kırsal bölgelerde tek kişilik hanehalkı oranlarının artışına katkı sağlama potansiyeli taşıdığı öngörülmektedir. Söz konusu eğilim, emeklilik sonrası yaşam standartları, bireylerin sosyal çevre tercihi ve kırsal alanlardaki ekonomik koşullarla ilişkilendirilebilir.
- **Nüfusun Yaşlanması:** Göç eden genç nüfusun ailelerinden uzaklaşması ve kırsal bölgelerde yaşlı bireylerin yoğunlaşması, bu bölgelerde tek kişilik hanehalklarının oranını artırma potansiyeline sahiptir. Özellikle eşini kaybetmiş ve çocukları başka şehirlere göç etmiş yaşlı bireylerin, tek başına yaşamayı tercih etme eğiliminde olabileceği değerlendirilmektedir. Nüfus yaşlandıkça, hanehalkı büyüklüklerinde bir küçülme eğiliminin ortaya çıkabileceği öngörülmektedir.

Diğer yandan, Grafik 8’de, Türkiye’de tek kişilik hanehalkı oranlarının en düşük olduğu 10 il gösterilmektedir. TKH’lerde en düşük oran %11,11 ile Batman ilindedir. Batman’ı sırasıyla Van (%11,82), Diyarbakır (%11,86) ve Şanlıurfa (%12,13) takip etmektedir. Bu veriler, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde TKH oranlarının diğer bölgelere kıyasla düşük olduğunu göstermektedir.

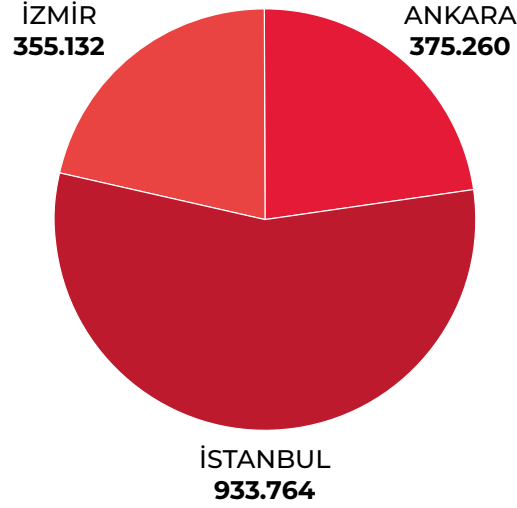
Grafik 8. En düşük TKH oranına sahip 10 il, 2023.

Kaynak: TÜİK (2024), “Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri”.

Tek kişilik hanehalklarının mutlak sayı açısından en yüksek olduğu iller İstanbul, Ankara ve İzmir'dir. Grafik 9'da görüldüğü üzere İstanbul'da 933.764, Ankara'da 375.260 ve İzmir'de 355.132 hane tek kişilik hanehalkı olarak kaydedilmiştir.

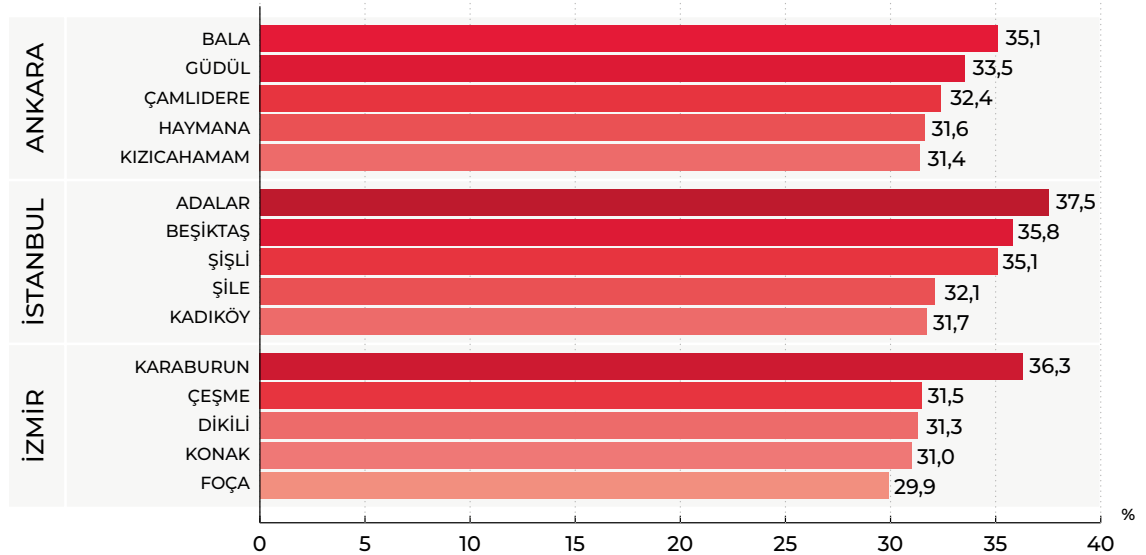
Grafik 9. TKH sayısının en yüksek olduğu 3 il, 2023.

Kaynak: TÜİK (2024), "Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri".

Ankara, İstanbul ve İzmir illerinde ilçeler bazında yapılan incelemelerde, tek kişilik hanehalkı oranlarının büyükşehirlerin merkezî ve kıyı ilçelerinde daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır.

Grafik 10. Ankara, İzmir ve İstanbul illerinde TKH oranının en yüksek olduğu 5 ilçe, 2023.

Kaynak: TÜİK (2024), "Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri".

Ankara, İstanbul ve İzmir illerindeki tek kişilik hanehalkı oranlarına ilişkin veriler, bu şehirlerde farklı sosyoekonomik ve demografik dinamiklerin etkisiyle çeşitlilik göstermektedir. Bu veriler incelendiğinde, Ankara'da kırsal ilçelerde, İstanbul'da kent merkezlerinde ve İzmir'de tatil bölgelerinde tek kişilik hanelerin daha yoğun olduğu dikkat çekmektedir.

Ankara’da tek kişilik hanehalkı oranlarının yüksek olduğu ilçelerin, genellikle Bala, Güdül, Çamlıdere, Haymana ve Kızılcahamam gibi kırsal bölgelerden oluştuğu görülmektedir. Bu ilçelerde genç nüfusun büyükşehirlere göç etme eğiliminde olduğu, geride kalan yaşlı bireylerin ise yalnız yaşamayı tercih etme olasılığının yüksek olduğu değerlendirilmektedir.

Bunun yanı sıra, tarım ve hayvancılıkla uğraşan bireylerin ailelerinin şehirlerde yaşamayı tercih etmesine karşın, kendilerinin kırsalda kalmayı sürdürmesi bu durumu pekiştirebilecek bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca, kırsal bölgelerdeki düşük nüfus yoğunluğunun ve daha geniş yaşam alanlarının bireysel yaşamı teşvik edebileceği düşünülmektedir.

İstanbul’da tek kişilik hanehalkı oranlarının en yüksek olduğu yerler Adalar, Beşiktaş, Şişli, Şile ve Kadıköy gibi merkezî ve kozmopolit ilçelerdir. Büyük şehirlerdeki yüksek yaşam maliyetleri, özellikle genç profesyonellerin ve üniversite öğrencilerinin daha küçük konutlarda tek başına yaşama eğilimini artırmaktadır. Aynı zamanda kariyer odaklı yaşam tarzı, evlilik yaşının ertelenmesine ve bireyselleşmenin güçlenmesine neden olmaktadır. Beşiktaş ve Kadıköy gibi ilçelerde, eğitilmiş ve ekonomik olarak bağımsız bireylerin yoğun olması da bu eğilimi desteklemektedir.

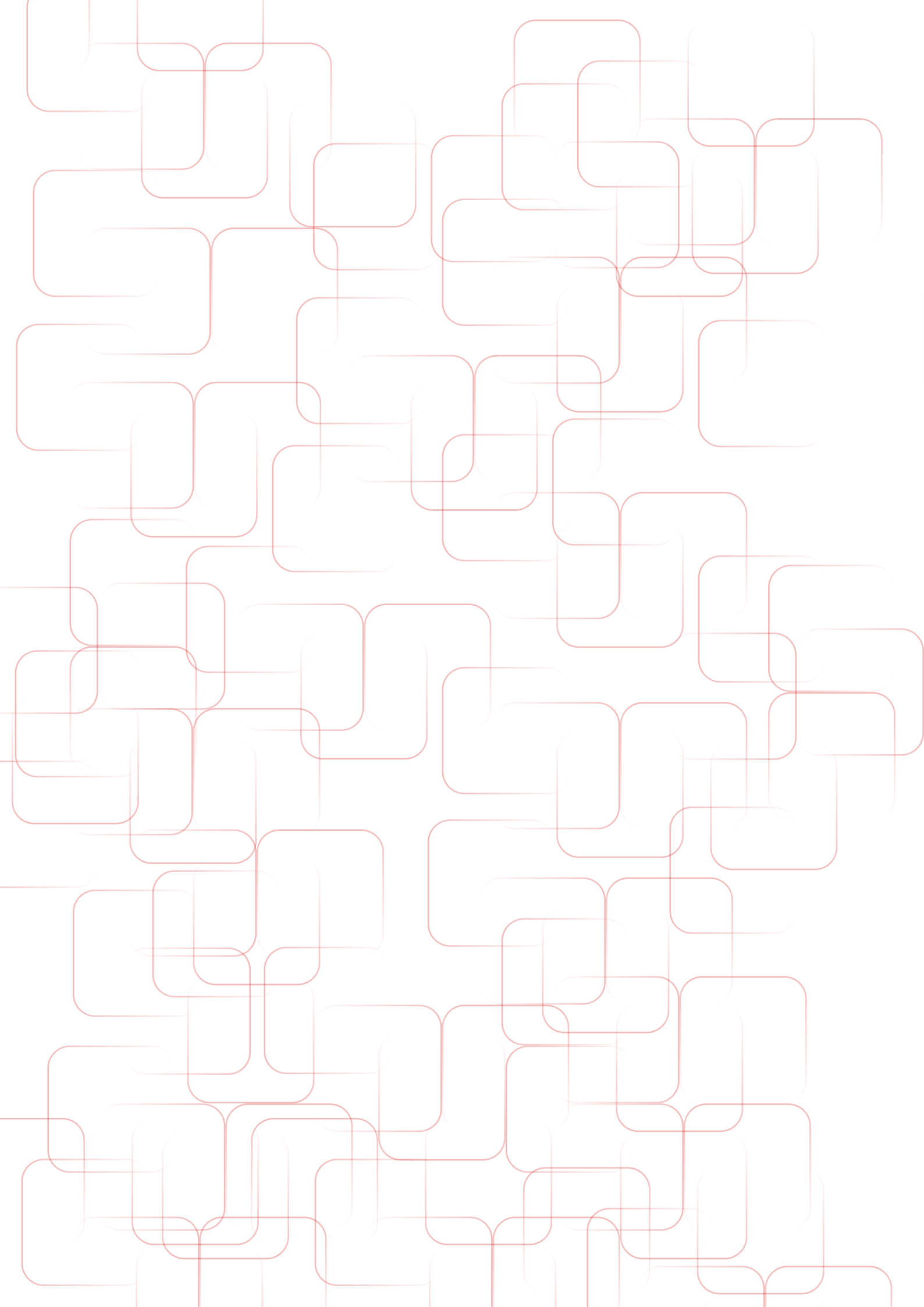
İzmir’de ise Karaburun, Çeşme, Dikili, Konak ve Foça gibi kıyı ilçeleri, yüksek tek kişilik hanehalkı oranlarıyla öne çıkmaktadır. Bu bölgelerde, emekli ve yaşlı nüfus yoğunluğunun belirleyici bir rol oynadığını söylemek mümkün olabilmektedir. Özellikle emeklilik sonrası sakin ve huzurlu bir yaşam arayışında olan bireylerin, bu tatil beldelerinde yalnız yaşamayı tercih edebileceği düşünülmektedir. Ayrıca, yazlık evlerin yoğun bulunduğu bu ilçelerde, ikinci ev sahiplerinin ve yaz sezonunda yalnız kalan bireylerin de tek kişilik hanehalkı oranlarına katkı sağlama olasılığı bulunmaktadır. Bu durumun, kıyı bölgelerindeki demografik yapıyı ve sosyoekonomik dinamikleri etkileme potansiyeline sahip olduğu öngörülmektedir.

Sonuç olarak, Ankara, İstanbul ve İzmir’deki tek kişilik hanehalkı oranları, şehirlerin farklı sosyoekonomik ve demografik dinamiklerine göre şekillenmektedir. Kırsal alanlarda yaşlı nüfusun yoğunluğu, kent merkezlerinde bireyselleşme eğilimleri ve kıyı bölgelerinde emekli nüfusun artışı, bu dağılımın başlıca nedenleri arasında yer alabilecek faktörler olarak öne çıkmaktadır. Bu etmenlerin, her şehirde farklı ölçekte ve yönde etkiler yaratma potansiyeline sahip olduğu öngörülmektedir. Ayrıca İstanbul ve İzmir gibi metropollerde tek kişilik hanehalkı oranlarının merkezî ve kıyı ilçelerde daha yüksek olması, bu bölgelerde bireyselleşme eğilimlerinin ve yaşam tarzı tercihlerinin etkili olabileceğini düşündürmektedir. Ankara’da ise kırsal karaktere sahip ilçelerde bile dikkate değer oranlarda tek kişilik hanehalklarının bulunması, bireyselleşme eğilimlerinin bu tip coğrafyalarda da yaygınlaşabileceğini göstermektedir. Bu dağılım, sosyal hizmetler, konut planlaması ve altyapı yatırımlarının ilçelere özgü ihtiyaçlara göre şekillendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Özellikle yüksek TKH oranlarına sahip ilçelerde, sosyal izolasyonu azaltmak amacıyla topluluk etkileşimini teşvik edici programların hayata geçirilmesi önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, kamu kurumlarının ve yerel yönetimlerin bu verileri dikkate alarak daha hedefe yönelik ve etkili politikalar geliştirmesi kritik önem taşımaktadır.

Bu bölümde görüldüğü üzere bölgesel ve il bazlı TKH oranları önemli derecede değişkenlik göstermektedir. Bölgelerin farklı sosyoekonomik, sosyokültürel ve demografik özelliklere sahip olmasıyla açıklanabilecek bu durum, bölge ve il düzeyindeki ihtiyaçlara göre şekillendirilmesi gereken esnek sosyal hizmetler, barınma politikaları ve ekonomik desteklerin önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, artan bireyselleşme eğilimleri ve genç nüfusun demografik yapıya etkileri dikkate alınarak, gelecekteki değişimlere yönelik stratejik yaklaşımların geliştirilmesi önem arz etmektedir.

5. TEK KİŞİLİK HANEHALKLARININ DEMOGRAFİK PROFİLİ

TÜRKİYE'DE HANEHALKLARININ DEMOGRAFİK PROFİLİ

Tek kişilik hanehalklarında; yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim seviyesi, meslek, istihdam ve iş durumu dağılımı gibi demografik özellikler nasıl bir dağılım gösteriyor?

Tek kişilik hanehalklarının sosyodemografik verilerini analiz etmek, toplumdaki yapısal dönüşümleri ve gelecekteki sosyal, ekonomik ve politik eğilimleri anlamak açısından büyük bir öneme sahiptir. Aynı zamanda, bu hanelerde yaşayan bireylerin yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim seviyesi, meslek, istihdam ve iş durumu gibi demografik özelliklerini belirlemek, daha etkili sosyal hizmetler ve politikalar geliştirilmesi için kritik bir rol oynamaktadır. Bu tür veriler, yalnız yaşayan bireylerin karşılaştığı zorlukları ve ihtiyaçlarını tespit ederek, hedefe yönelik müdahalelerin planlanmasına olanak tanımaktadır.

Bu kapsamda;

- **Yaş ve cinsiyet**, tek kişilik hanehalklarının ihtiyaçlarını belirleyen başlıca faktörlerdir. Örneğin, yaşlı bireyler genellikle sağlık hizmetlerine daha fazla ihtiyaç duyarken, genç bireyler iş bulma ve istihdam programlarına daha fazla ihtiyaç duyabilmektedir.
- **Medeni durum**, bireylerin yaşam tarzı ve karşılaştıkları zorluklar hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Medeni durum aynı zamanda, bireylerin hane tercihlerini, ekonomik koşullarını ve sosyal ihtiyaçlarını belirleyen temel faktörlerden biridir. Ayrıca bu unsurlardan da etkilenmekte, dolayısıyla her biri arasında karşılıklı bir ilişki bulunmaktadır. Örneğin tek başına yaşayan ebeveynler, çoğunlukla hem finansal hem de duygusal sorumlulukları

dengelemek zorunda kalmakta; bu durum çocuklarının eğitimini ve genel refahını etkileyebilmektedir (Pansacala & Ventura-Escote, 2024; Wahyudi vd., 2024). Avrupa'da ise, çoğunlukla kadınların başında bulunduğu tek ebeveynli ailelerin, düşük eğitim ve gelir seviyeleri gibi ciddi sosyoekonomik zorluklarla karşı karşıya kaldıkları gözlemlenmektedir (Lanza-León & Prieto, 2024). Bu tür ailelerin maruz kaldığı zorluklar, çocukların uzun vadeli yaşam standartlarını ve fırsatlarını da etkileyebilecek önemli bir risk faktörü olarak öne çıkmaktadır.

- **Meslek ve istihdam** durumuna bakıldığında, düşük ücretli sektörlerde çalışan birçok tek kişilik hanehalkı üyesinin ekonomik güvenliklerinin yüksek riskle karşı karşıya olduğu söylenebilmektedir.
- **Eğitim seviyesi**, bireylerin ekonomik, sosyal ve kültürel hayattaki konumlarını belirleyen en önemli etmenlerden biridir. Eğitim düzeyi, aynı zamanda bireylerin iş gücüne katılım oranlarını, gelir düzeylerini ve yaşam kalitelerini de doğrudan etkileyen bir faktördür. Bu nedenle tek kişilik hanehalklarının eğitim seviyesine göre dağılımını incelemek, TKH'lerde yaşayan bireylerin hangi sosyoekonomik gruplarda yoğunlaştığını anlamak açısından kritiktir.

Tek Kişilik Hanehalklarında Eğitim

Yüksek eğitim düzeyine sahip bireylerin daha fazla tek kişilik hanehalkı oluşturması, kentleşme, bireyselleşme ve kariyer odaklı yaşam tarzlarının bu grupta baskın olduğunu gösterebilir. Bu durum, büyük şehirlerde yaşayan, üniversite mezunu ve profesyonel işlerde çalışan bireylerin, tek başına yaşamayı tercih ettiklerini ortaya koyabilir. Öte yandan, Chamberlain ve arkadaşlarının (2024) çalışmasında, bilinçli olarak partner olmadan anneliği seçen kadınların genellikle yüksek eğitim düzeyine ve iyi iş fırsatlarına sahip olduğu belirtilmiştir; bu bulgu, tek kişilik hanehalklarının refah düzeyine ilişkin çıkarımlar için yol gösterici olabilmektedir.

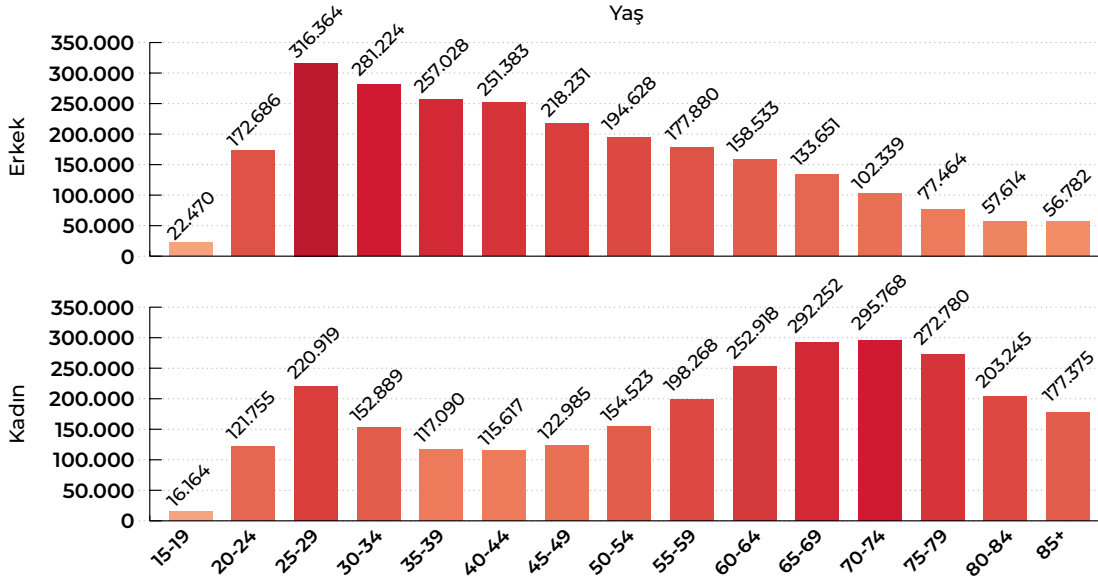
Düşük eğitim seviyesine sahip tek kişilik hanehalkları ise genellikle ekonomik olarak daha kırılgan bir gruba oluşturur. Bu bireyler, eğitilmiş gruba nazaran daha düşük gelirli işlerde çalışabilmekte ve sosyal desteklere daha fazla ihtiyaç duyabilmektedir. Bu nedenle, sosyoekonomik seviyesi düşük bireylere yönelik sosyal politikaların geliştirilmesi ve bu kişilerin ekonomik destek programlarına erişimlerinin artırılması oldukça önemlidir.

Tek kişilik hanehalklarının sosyodemografik verileri, bu bireylerin karşılaştığı zorlukları daha iyi anlamamızı sağlarken, aynı zamanda birçok bireyin kendi koşullarını yönetme konusunda gösterdiği dayanıklılık ve esnekliği de ortaya koymaktadır. Ayrıca, bu veriler tek kişilik hanehalklarında yaşayanların toplumsal yapı içindeki konumlarının yanı sıra diğer hanehalkları ile hangi açılardan farklılık veya benzerlik gösterdiklerini anlamamıza da olanak tanımaktadır. Dolayısıyla bu veriler, daha kapsamlı ve etkili sosyal politikaların geliştirilmesine yardımcı olma potansiyeli taşımaktadır.

5.1. Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılım

Grafik 11’de, tek kişilik hanehalklarının yaş gruplarına göre erkek ve kadın nüfus dağılımı incelendiğinde, yaşa bağlı olarak cinsiyetler arasında belirgin farklılıklar olduğu göze çarpmaktadır. Buna göre erkekler arasında, en yüksek nüfus yoğunluğu 25-29 yaş aralığında, 316.364 kişi ile kaydedilmiştir. Buna karşılık, erkeklerde en düşük yoğunluk 15-19 yaş grubunda görülmektedir.

Kadınlar açısından bakıldığında, nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu yaş aralığı 70-74 yaş grubu olup, bu grupta 295.768 kişi bulunmaktadır. Bu durum, yaş ilerledikçe kadınların tek başına yaşama oranının arttığını ortaya koymaktadır. Kadınlar arasında en düşük nüfus yoğunluğu ise 15-19 yaş grubunda, 16.164 kişi ile kaydedilmiştir.

Grafik 11. TKH'lerin yaş ve cinsiyet dağılımı, 2023.

Kaynak: TÜİK (2024), “Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri”.

Bu verilere göre, kadın ve erkeklerde tek kişilik hanehalklarının yaş gruplarına göre dağılımı yaş ilerledikçe farklılık göstermektedir. Kadınlarda yaş ilerledikçe tek başına yaşama oranlarının arttığı, erkeklerde ise 25-29 yaşından sonra bu eğilimin azaldığı görülmektedir. Bu veriler aynı zamanda yaş ve cinsiyet farklarının tek kişilik hanehalkı yapısı üzerinde önemli bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır.

Tek kişilik hanehalklarında yaş ve cinsiyet faktörlerine ilişkin dinamikleri bu yönüyle saptamak önem arz etmektedir. Örneğin genç ve ekonomik olarak bağımsız erkekler, özellikle konut maliyetlerinin daha düşük olduğu metropol dışı bölgelerde, eğitim ve iş fırsatlarının etkisiyle bağımsız yaşamayı tercih etmektedir. Aynı zamanda kültürel değişimler ve ekonomik faktörler, genç kadınların bağımsızlaşarak yalnız yaşamayı tercih etmelerinde etkili olmaktadır (Rodríguez-Guzmán ve ark., 2022).

Yaş ilerledikçe tek başına yaşama durumunun ise kadınlarda erkeklere oranla arttığı görülmektedir. Kadınların yaşa bağlı olarak tek başına yaşama oranının artışını inceleyen bazı araştırmalar, kadınların genellikle erkeklerden daha uzun yaşadığını ortaya koymaktadır.

Bu durum, yaşlı kadınların yalnız yaşama olasılığını artırabilecek önemli bir etken olarak görülmektedir. Ancak, bu eğilimin detaylı olarak incelenmesi, yalnız yaşamayı etkileyen diğer sosyal, ekonomik ve kültürel faktörlerin de dikkate alınmasını gerektirmektedir.

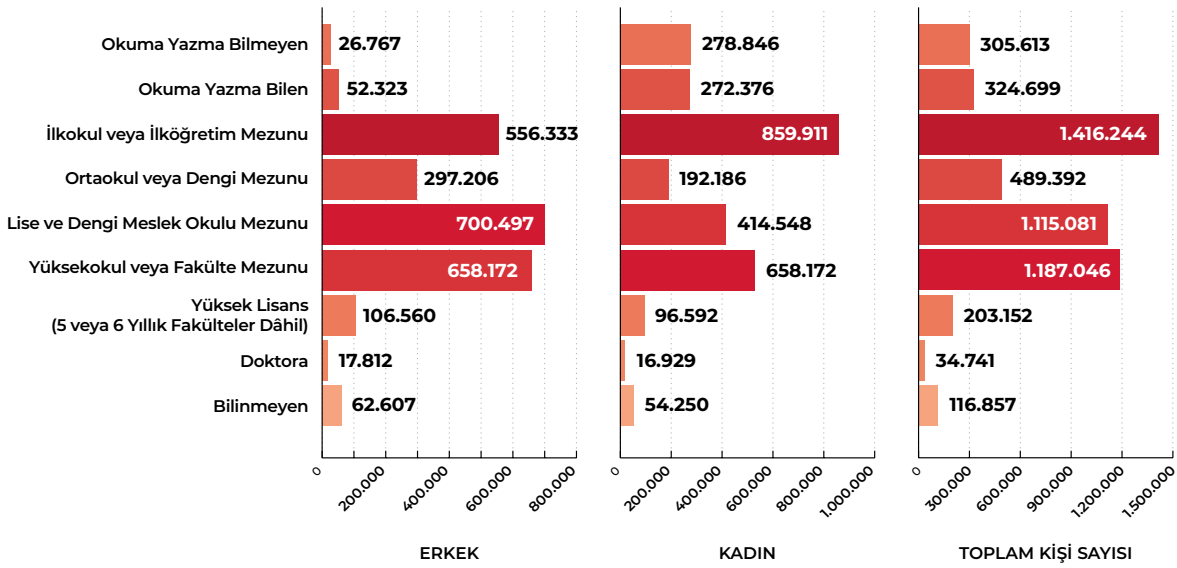
Tek başına yaşamak, fiziksel ve ruhsal sağlık üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmekte; bu durum toplumsal müdahalelerin refahı artırmaya yönelik önemini ortaya koymaktadır. Yalnız yaşayan yaşlı kadınlar, bilişsel gerileme ve sosyal izolasyon riski ile daha fazla karşı karşıya kalmaktadır; bu da onlara yönelik özel destek sistemlerinin gerekliliğini vurgulamaktadır (Nemmers, 2023).

Yaşlı kadınların yalnız yaşama eğilimindeki artış göz önüne alındığında, yalnızlık ve sağlık sorunlarıyla başa çıkabilmek için topluluk temelli destek ve müdahale stratejilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle 65 yaş ve üzerindeki kadın nüfusun yüksek oranlarda yalnız yaşadığı dikkate alındığında, bu grubun sosyal destek, sağlık hizmetleri ve bakım ihtiyaçları öne çıkmakta; bu grubun ekonomik ve sosyal güvenceye dair karşılaştığı zorlukların dikkate alınmasını gerekli kılmaktadır.

5.2. Eğitim Seviyesine Göre Dağılım

Grafik 12 incelendiğinde, TKH’lerde erkek ve kadın nüfusunun eğitim düzeylerine göre dağılımında belirgin farklılıklar olduğu görülmektedir. Erkekler arasında en büyük grup, 700.497 kişi ile lise ve dengi meslek okulu mezunlarına aittir. En küçük grup ise 17.812 kişi ile doktora mezunları kategorisinde yer almaktadır. Kadınlarda ise en büyük grup, 859.911 kişi ile ilköğretim mezunları arasında kaydedilmiştir. Doktora mezunları, 16.929 kişi ile kadınlar arasında küçük grubu oluşturmaktadır. Bu veriler, eğitim düzeyine göre cinsiyetler arasında farklı eğilimler olduğunu net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Grafik 12. TKH’lerde cinsiyete göre eğitim durumu, 2023.

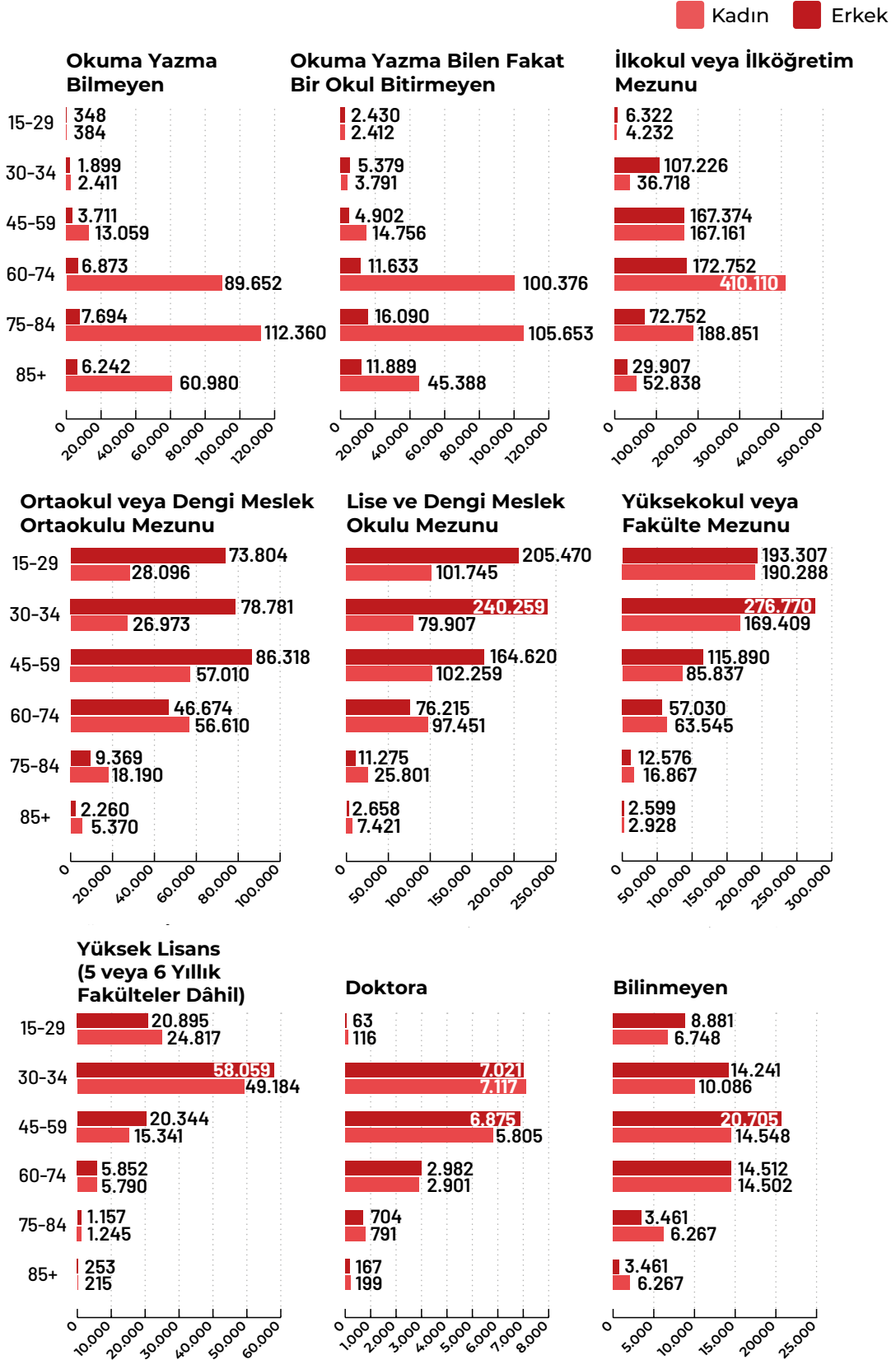
Kaynak: TÜİK (2024), “Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri”.

Bu dağılım, TKH’lerde kadınların eğitim seviyesinin daha çok temel eğitim düzeyinde yoğunlaştığını, erkeklerin ise yükseköğretim düzeyinde daha fazla temsil edildiğini göstermektedir. Özellikle ilköğretim ve ilköğretim mezuniyetinde kadınların sayısı oldukça yüksek iken, üniversite ve üzeri eğitim düzeylerinde erkeklerin kadınlara göre daha fazla yer aldığı görülmektedir.

Grafik 13’teki veriler, yaşlı nüfusun bağımsız yaşama oranı ile eğitim seviyesi arasında önemli bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Yüksek eğitilmiş yaşlı bireylerin daha fazla oranda tek başına yaşadığı görülürken, düşük eğitim seviyesine sahip yaşlı bireyler ise daha çok diğer hanehalklarıyla birlikte yaşamayı tercih etmektedir. Yüksek eğitilmiş bireyler, ekonomik bağımsızlıklarını daha uzun süre sürdürebildikleri ve daha fazla sosyal kaynaklara erişebildikleri için bağımsız yaşamayı tercih ederken, düşük eğitilmiş bireyler genellikle ekonomik ve sosyal desteğe daha fazla ihtiyaç duydukları için geniş aile yapılarında yaşamaya devam etmektedirler. Eğitim seviyesi ile bağımsız yaşam arasındaki bu bağlantı, aynı zamanda sosyal politikaların proaktif bir biçimde planlanması ve uygulanmasında önemli bir rehber niteliği taşır.

Sonuç olarak, tek kişilik hanehalklarının eğitim seviyesine göre dağılımını anlamak, bu grubun özel ihtiyaçlarını belirlemek ve bu ihtiyaçlara yönelik sosyal politikalar geliştirmek için kritik bir veri kaynağıdır.

Grafik 13. TKH'lerde yaş ve cinsiyete göre eğitim durumu, 2023.

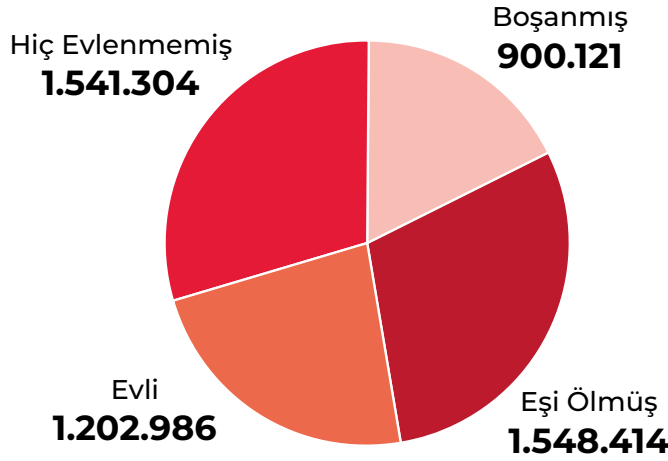

Kaynak: TÜİK (2024), "Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri".

5.3. Medeni Duruma Göre Dağılım

Grafik 14, TKH’lerin medeni duruma göre nasıl çeşitlendiğini ve hangi grupların daha fazla tek başına yaşadığını anlamamıza olanak tanımaktadır. Buna göre, TKH içindeki en büyük grubun eşi ölmüş bireylerden (1.548.414 kişi) oluştuğu, en küçük grubun ise boşanmış bireylerden (900.121 kişi) oluştuğu görülmektedir.

Grafik 14. TKH’lerin medeni durumlarının dağılımı, 2023.

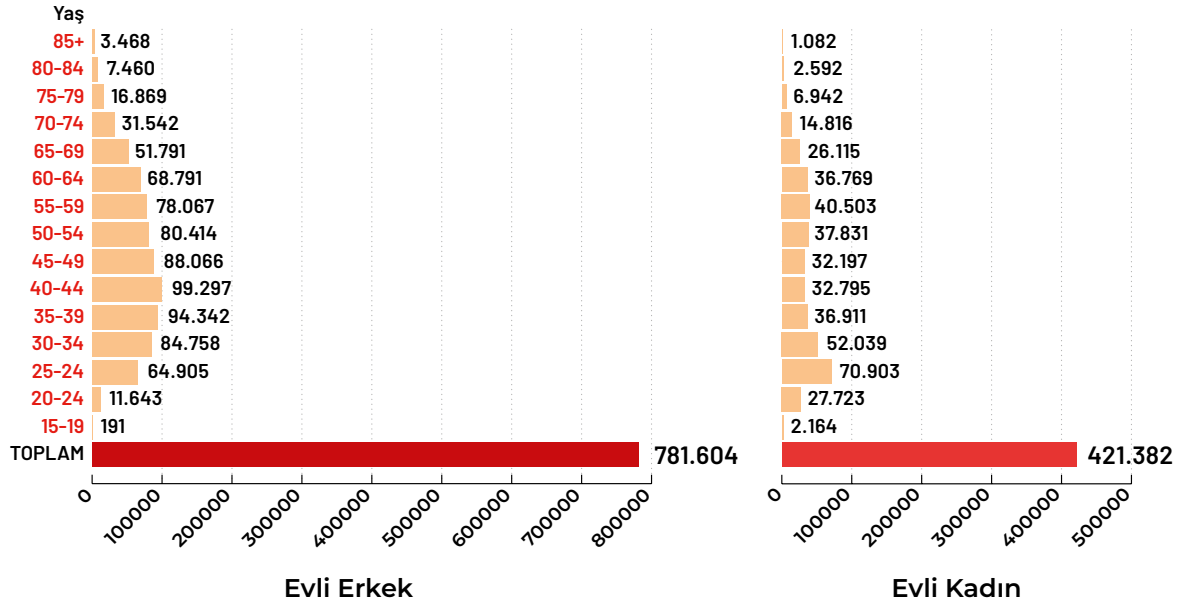

Kaynak: TÜİK (2024), “Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri”.

Bu dağılım, tek kişilik hanehalklarının özellikle eşini kaybetmiş ve hiç evlenmemiş bireyler arasında yoğunlaştığını ortaya koymaktadır. Ancak bununla birlikte boşanmış ve evli TKH oranının da oldukça yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Boşanmış ve hiç evlenmemiş bireyler arasında yalnız yaşama olgusu, bireyselleşme ve kültürel faktörlerin etkisiyle şekillenen daha geniş toplumsal değişimlerin bir yansıması olarak değerlendirilebilmektedir. Bu eğilim, pek çok toplumda giderek daha dikkat çekici hâle gelmekte ve sosyoekonomik koşullar ile kültürel değerler, yalnız yaşayan bireylerin deneyimlerini biçimlendirmektedir. Eşi vefat etmiş bireylerin sayısının yüksek olması ise akıllara yaşlı nüfusun büyük bir bölümünün tek başına yaşadığını getirmektedir. Bu durum, hanehalkı yapısının demografik ve toplumsal dinamiklere göre nasıl şekillendiğine dair önemli ipuçları sunmaktadır.

Evli TKH sayısı da bir diğer dikkat çekici unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Grafik 15, tek kişilik hanehalklarında yaşayan evli erkek ve kadın nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımını göstermektedir. Verilere göre, evli erkekler arasında en büyük grup 40-44 yaş aralığında yer almakta olup, bu grupta 99.297 kişi bulunmaktadır. En küçük grup ise 15-19 yaş aralığında yalnızca 191 kişiyle kaydedilmiştir. Evli kadınlarda ise en büyük grup, 25-29 yaş aralığında 70.903 kişiyle, en küçük grup ise 85 yaş ve üzeri kategorisinde 1.082 kişiyle gözlemlenmiştir.

Grafik 15. Evli TKH'lerde yaş ve cinsiyet dağılımı, 2023.

Kaynak: TÜİK (2024), "Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri".

Bu dağılım, TKH'lerde evli erkeklerin genellikle orta yaşlarda, kadınların ise daha genç yaşlarda evli olma oranlarının yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca, yaş ilerledikçe kadınlarda evlilik oranının belirgin bir şekilde düştüğü görülmektedir. Bu durum, kadınların erkeklere kıyasla boşanma veya eş kaybı durumlarında ikinci evlilik yapma oranlarının daha düşük olduğuna işaret edebilir. Bununla birlikte, evli kadınların hanelerini çocukları ya da başkalarıyla paylaşma oranının erkeklere göre daha yüksek olabileceğini de düşündürmektedir.

Bu veriler, demografik değişimlerin evlilik kurumunu nasıl etkilediğini ve yaşa bağlı olarak farklılaşan sosyal ihtiyaçları anlamak açısından önemli bir gösterge niteliğindedir. Bulgular, sosyal politikaların yaşa ve cinsiyete göre değişen ihtiyaçlar dikkate alınarak planlanması gerektiğini ortaya koymaktadır.

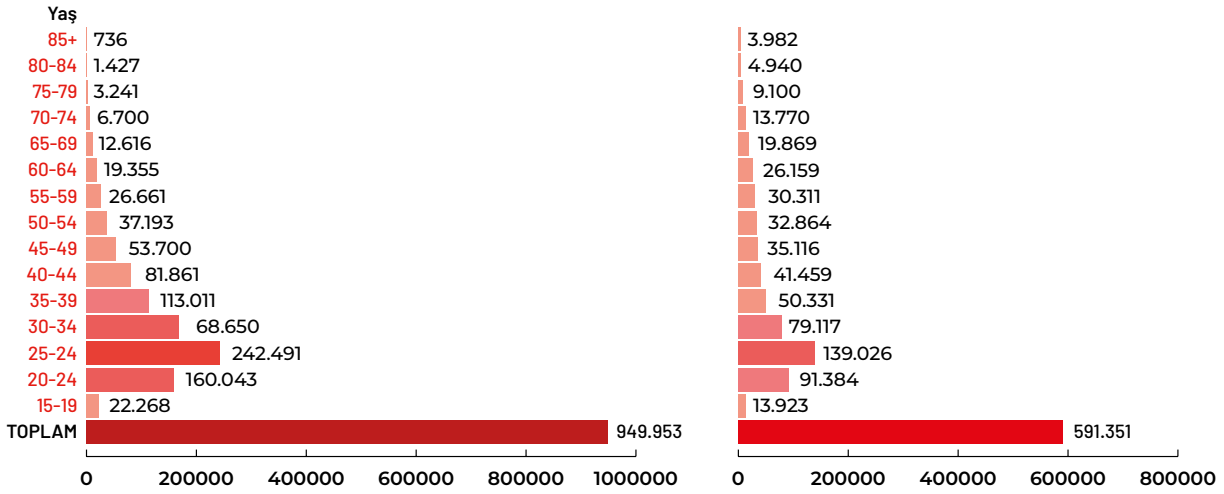
TKH'lerdeki yaş dağılımları ve doğurganlık yaşı birlikte ele alındığında, önemli bir noktaya dikkat çekmek gerekir:

Kadınlar arasında en yüksek evlilik oranının 25-29 yaş grubunda olduğu ve bu yaş grubunun aynı zamanda doğurganlık dönemini kapsadığı bilinmektedir. Kadınların doğurgan kabul edildiği 15-49 yaş aralığında ise 254.732 evli kadının tek başına yaşadığı tespit edilmiştir. Tek başına yaşayan evli kadınların yarısından fazlasını kapsayan bu duruma benzer bir eğilim evli erkeklerde de görülmektedir. Tek başına yaşayan evli erkeklerin büyük bir bölümünün genç ve orta yaş grubunda yer aldığı dikkat çekmektedir.

Bu bulgular, doğurganlık yaşı ve evlilik süresi gibi demografik faktörlerin toplumsal yapının geneli üzerinde önemli etkiler yarattığını ve bu durumun sosyal hizmetler, sağlık hizmetleri ve bakım politikalarının planlanmasında dikkate alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Grafik 16 incelendiğinde, TKH’lerde yaşayan, hiç evlenmemiş erkek ve kadın nüfusunun ağırlıklı olarak genç yaş gruplarında yoğunlaştığı görülmektedir. Erkeklerde en büyük grup, 242.491 kişi ile 25-29 yaş grubunda yer alırken, en küçük grup ise 736 kişi ile 85 yaş ve üzeri yaş grubunda bulunmaktadır. Kadınlar açısından da benzer bir dağılım söz konusudur; en büyük grup, 139.026 kişi ile 25-29 yaş aralığında, en küçük grup ise 3.982 kişi ile 85 yaş ve üzeri yaş grubunda gözlemlenmiştir.

Grafik 16. Hiç evlenmeyen TKH’lerde yaş ve cinsiyet dağılımı, 2023.

Kaynak: TÜİK (2024), “Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri”.

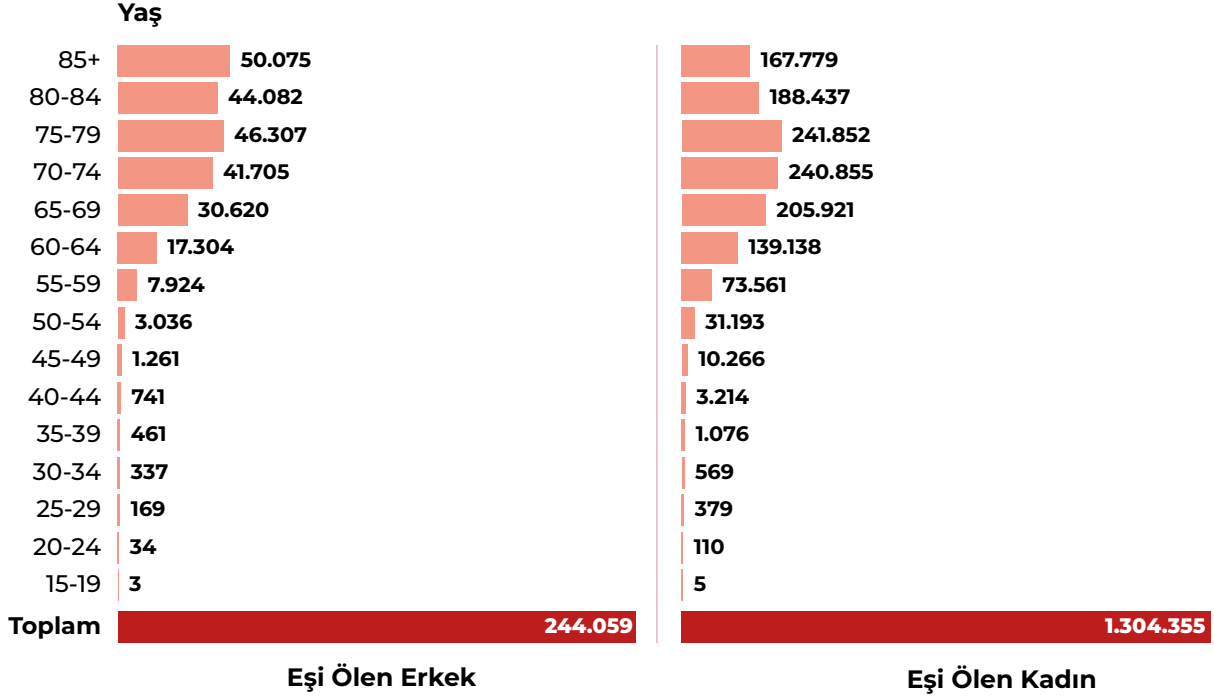
Bu veriler, evliliğin giderek ileri yaşlara ertelendiğini veya evlenmeme tercihlerinin genç yetişkinler arasında daha yaygın hâle geldiğini göstermektedir. Özellikle 30 yaşın üzerinde, hiç evlenmemiş bireylerin sayısındaki belirgin azalma, toplumdaki geleneksel evlilik normlarının yaş artışıyla birlikte etkisini sürdürdüğüne işaret etmektedir. Dikkat çekici bir diğer bulgu ise ileri yaş gruplarında hiç evlenmemiş kadın sayısının erkeklere kıyasla daha yüksek olmasıdır; bu durum, kadınların yaşam boyu evlenmeme eğiliminin erkeklere oranla daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu demografik eğilimler, toplumsal yapı ve evlilik kurumundaki değişimleri anlamak adına önemli bir perspektif sunmaktadır. Evlilik yaşındaki gecikmeler ve evlenmeme

tercihleri; ekonomik koşullar, eğitim düzeyi ve kültürel değişimler gibi çeşitli sosyoekonomik, demografik ve sosyokültürel faktörlerle ilişkilendirilebilir. Bu kapsamda, politika yapıcılar ve sosyal araştırmacılar için aile yapısındaki dönüşümleri ve bunların toplumsal etkilerini değerlendirmek açısından bu veriler önemli bir kaynak teşkil etmektedir.

Grafik 17 incelendiğinde, yaş gruplarına göre eşi vefat eden erkek ve kadın nüfusu arasında belirgin cinsiyet farkları ortaya çıkmaktadır. Erkeklerde en büyük grup, 85 yaş ve üzeri yaş grubunda 50.075 kişi ile, en küçük grup ise 15-19 yaş grubunda yalnızca 3 kişi ile kaydedilmiştir. Kadınlarda ise en büyük grup, 75-79 yaş grubunda 241.852 kişi ile, en küçük grup ise 15-19 yaş grubunda 5 kişi ile gözlemlenmiştir.

Grafik 17. Eşi vefat eden TKH'lerde yaş ve cinsiyet dağılımı, 2023.

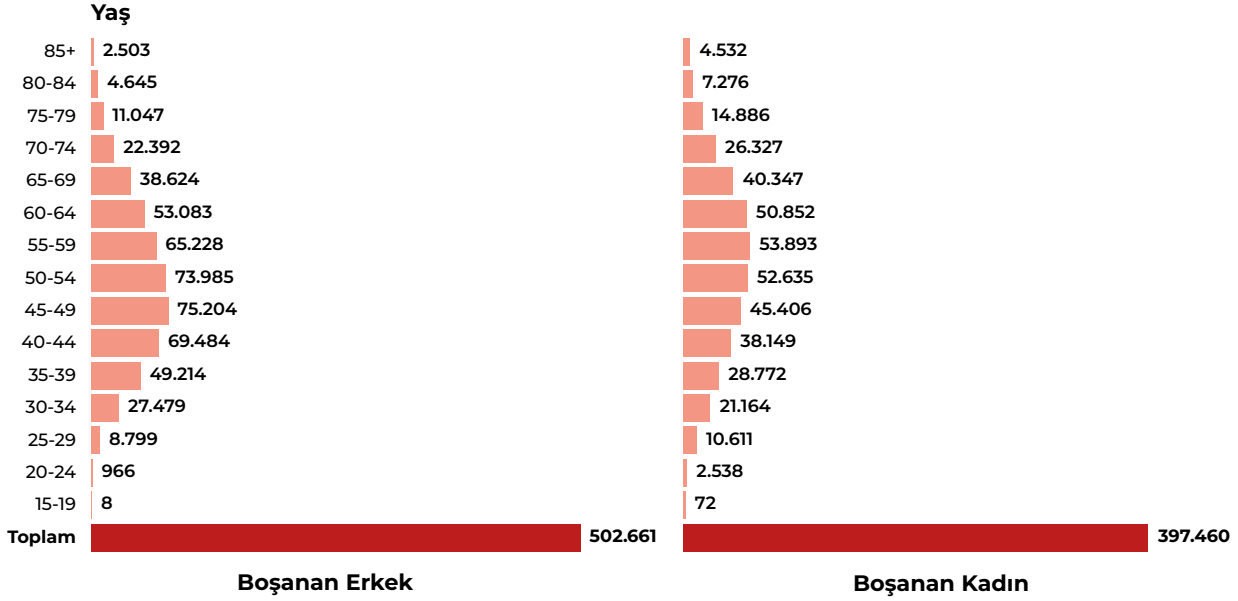

Kaynak: TÜİK (2024), “Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri”.

Bu veriler, yaşlılık döneminde dul kalan kadın sayısının erkeklere kıyasla çok daha yüksek olduğunu göstermektedir. Özellikle 65 yaş ve sonrasında kadınlar arasında dul kalma oranında belirgin bir artış yaşanmaktadır. Erkeklerde ise dul kalma durumu genellikle daha ileri yaş gruplarında yoğunlaşmaktadır. Bu bulgular, demografik farklılıkların sosyal ihtiyaçlar üzerindeki etkilerini anlamak açısından önemli bir gösterge sunmaktadır.

Grafik 18 incelendiğinde, TKH'lerde yaş gruplarına göre boşanmış erkek ve kadın nüfusunun dağılımında boşanma oranlarının ağırlıklı olarak orta yaş gruplarında yoğunlaştığı görülmektedir. Erkeklerde en yüksek boşanma oranı, 45-49 yaş grubunda 75.204 kişiyle görülürken, en düşük grup 15-19 yaş aralığında bulunmaktadır. Kadınlarda ise boşanma oranının en yüksek olduğu grup, 55-59 yaş aralığında 53.893 kişiyle kaydedilmiş, en düşük grup ise yine 15-19 yaş aralığında yer almıştır.

Grafik 18. Boşanan TKH’lerde yaş ve cinsiyet dağılımı, 2023.

Kaynak: TÜİK (2024), “Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri”.

Bu veriler kadınlar ve erkekler arasındaki yaş gruplarına göre boşanma oranlarının farklılaştığına da dikkat çekmektedir. Ayrıca TKH’lerde boşanmanın erkeklerde en yüksek orana 40’lı yaşların sonlarında, kadınlarda ise 50’li yaşların ortalarında ulaştığını göstermektedir. TKH’lerde yaş ilerledikçe hem erkeklerde hem de kadınlarda boşanma oranlarının belirgin şekilde azaldığı ve yaşlılık döneminde boşanmanın oldukça nadir olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum, TKH’lerde boşanmanın ağırlıklı olarak orta yaş döneminde karşılaşılan bir olgu olduğunu, ileri yaşlarda ise bireylerin yeniden evlenme ya da uzun süreli yalnız yaşama eğiliminde olduklarını ortaya koymaktadır.

Bu demografik analiz, aynı zamanda TKH’lerde boşanma sonrası süreçlerin cinsiyet ve yaş gruplarına göre farklılaştığını vurgulamakta, bu da sosyal ve ekonomik ihtiyaçların planlanmasında önemli bir veri sunmaktadır.

Tek kişilik hanehalklarının büyük kısmını bekar veya hiç evlenmemiş bireyler oluşturmakta, bu da bireyselleşmenin arttığını ve evlilik yaşının geciktiğini göstermektedir. Bu durum, özellikle büyük

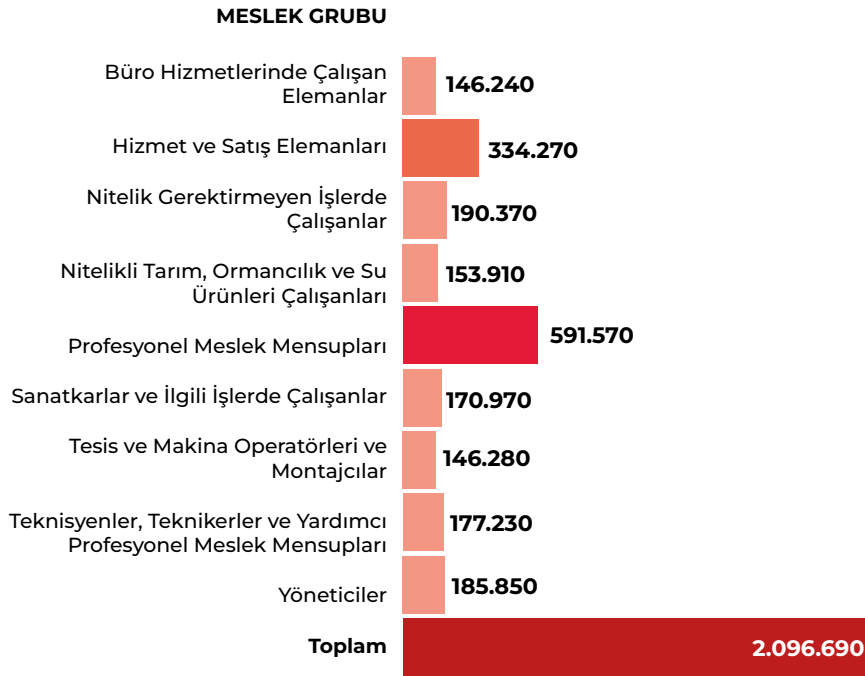
şehirlerde, genç nüfusun ihtiyaçlarına uygun konut projeleri ve sosyal yaşam alanlarının geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Ayrıca, boşanmış veya eşini kaybetmiş bireyler de tek kişilik hanehalklarının önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Bu gruptaki bireyler, genellikle ileri yaşlarda olup, sosyal izolasyon, yalnızlık ve sağlık sorunları gibi risklerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu nedenle, bu bireyler için sosyal destek programları, evde bakım hizmetleri ve psikolojik destek programları kritik öneme sahiptir. Aynı zamanda eşi ölmüş veya boşanmış yaşlı bireylerin tek başına yaşama oranı arttıkça, yaşlı bakım hizmetlerinin kapsamının ve erişilebilirliğinin genişletilmesi gerekmektedir. Bu politikaların, yaşlı bireylerin bağımsız yaşamlarını destekleyecek şekilde tasarlanması, onların fiziksel ve psikolojik refahını artıracaktır.

Sonuç olarak, tek kişilik hanehalklarının medeni duruma göre analizi, toplumsal değişimlerin ve demografik eğilimlerin anlaşılması açısından önemli bir veri kaynağıdır. Bu veriler, sosyal politikaların geliştirilmesi, güncellenmesi ve toplumun refah seviyesinin artırılması için kritik bir rehber niteliği taşımaktadır.

5.4. Meslek, İstihdam ve İş Durumuna Göre Dağılım

Grafik 19'daki verilere göre, tek kişilik hanehalklarında en yaygın meslek grubunu profesyonel meslek mensupları (591.570 kişi) oluşturmaktadır. Bu grubu hizmet ve satış elemanları (334.270 kişi) izlemektedir. En düşük grup büyüklükleri, büro hizmetlerinde çalışan elemanlar (146.240 kişi) ile tesis ve makine operatörleri ve montajcılar (146.280 kişi) kategorilerinde yer almaktadır.

Grafik 19. TKH'lerde yaşayan bireylerin mesleki dağılımları, 2023.

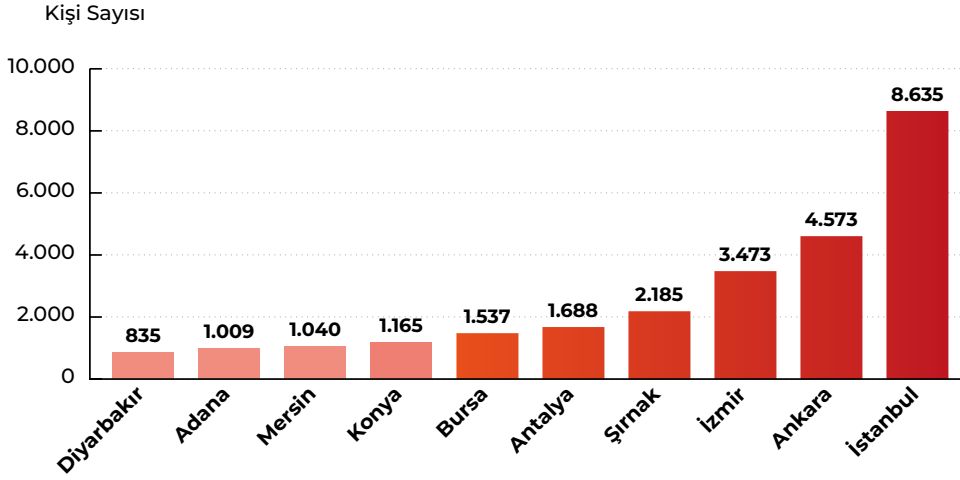

Kaynak: TÜİK (2024), "Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri".

Bu dağılım, tek kişilik hanehalklarının mesleki profili hakkında değerli bilgiler sunmaktadır. Profesyonel meslek mensuplarının yüksek oranda temsil edilmesi, bu hanehalklarının genellikle yüksek eğitim ve beceri gerektiren işlerde çalışan bireylerden oluştuğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, meslek grubuna bağlı olarak daha yüksek gelir düzeyi ve iş güvencesi gibi avantajlarla ilişkilendirilebilir. Aynı zamanda profesyonel meslek gruplarındaki çeşitli iş dallarının kamu kurumlarıyla da iltisaklı olduğu düşünüldüğünde, ilçe-il-bölge düzeyinde hareketliliklerin de öngörülebilmesi ve tek kişilik hane halklarının çok yönlü ihtiyaçlarına yönelik politikaların geliştirilebilmesine önemli bir imkân sağlamaktadır.

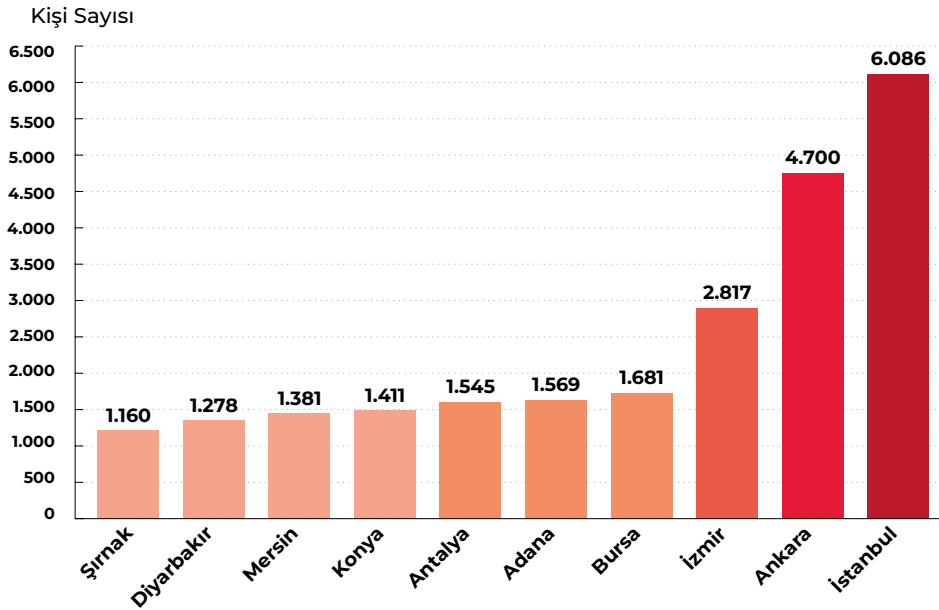
Tek kişilik hanehalklarının hareketlilikleri kapsamında Grafik 20'de TKH'lerin tayin için göç alma nedenlerinin iller bazındaki karşılaştırmasına yer verilmiştir. Buna göre tayin için en fazla göç alan 10 il sırasıyla; İstanbul, Ankara, İzmir, Şırnak, Antalya, Bursa, Konya, Mersin, Adana ve Diyarbakır'dır.

Grafik 20. Tayin için göç alan ilk 10 il, 2023.

Kaynak: TÜİK (2024), “Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri”.

Grafik 21’de ise TKH’lerin tayin için göç etme nedenlerinin iller bazındaki karşılaştırmasına yer verilmiştir. Buna göre tayin için en fazla göç veren 10 il sırasıyla; İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Adana, Antalya, Konya, Mersin, Diyarbakır ve Şırnak’tır.

Grafik 21. Tayin için göç veren ilk 10 il, 2023.

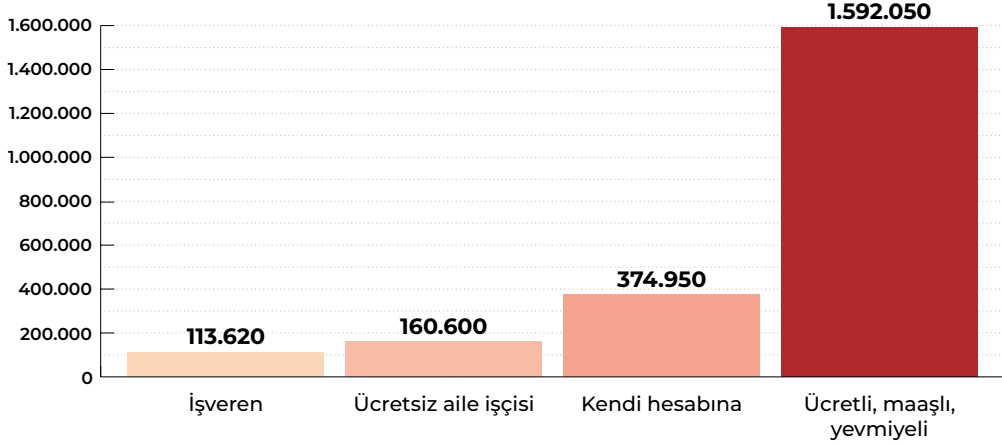
Kaynak: TÜİK (2024), “Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri”.

Öte yandan, tek başına yaşayan bireyler arasında hizmet ve satış elemanlarının da önemli bir temsiliyete sahip olduğu görülmektedir. Bu durum, görece daha düşük gelirli ve güvencesiz işlerde çalışanların da yoğun olduğunu göstermektedir. Bu gruptaki bireyler, ekonomik olarak daha kırılgan bir yapı sergileyebilmekte ve sosyal güvenlik ihtiyaçları açısından daha fazla desteğe ihtiyaç duyabilmektedir.

TKH’lerin mesleki dağılımına ilişkin bu veriler, sosyal ve ekonomik destek mekanizmalarının mesleki statüye göre çeşitlendirilmesi gerektiğine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Bu sayede, her meslek grubunun, kendine özgü ihtiyaçlarına uygun, hedefe yönelik politikalar geliştirilmesi mümkün olacaktır.

Grafik 22’de, tek kişilik hanehalklarındaki bireylerin işteki durumlarına göre dağılımı incelendiğinde, en büyük grubun 1.592.050 kişi ile “ücretli, maaşlı veya yevmiyeli” çalışanlardan oluştuğu görülmektedir. Bu grubu, 374.950 kişi ile “kendi hesabına çalışanlar” ve 113.620 kişi ile “işveren” statüsündeki bireyler takip etmektedir. En düşük oran ise 16.060 kişiyle “ücretsiz aile işçileri” kategorisinde yer almaktadır

Grafik 22. TKH’lerdeki bireylerin çalışma durumları, 2023.

Kaynak: TÜİK (2024), “Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri”.

Bu veriler, tek kişilik hanehalklarının iş gücü piyasasındaki konumunu ve çalışma biçimlerini anlamak açısından önemli bir bakış açısı sunmaktadır. Buna göre, TKH’lerin büyük çoğunluğunun ücret karşılığı çalışanlardan oluştuğu ve bu yönde daha düzenli gelir elde ettikleri görülmektedir. Kendi hesabına çalışan veya işveren konumundaki bireylerin sayısı ise maaşlı çalışanlara kıyasla daha düşüktür. Yine ücretsiz aile işçiliğinin işveren sayısında olduğu gibi sınırlı bir kesimi temsil ettiği görülmektedir. Bu durum, TKH ekonomik yapısının genel iş gücü piyasasındaki eğilimlerle örtüşüğünü ve ekonomik güvenceye dayalı işlerin ön planda olduğunu ortaya koymaktadır.

Tek kişilik hanehalklarının mesleki dağılımları, bu bireylerin ekonomik durumu, iş gücü piyasasındaki yeri ve sosyal güvenlik ihtiyaçları hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Belirli meslek gruplarında yoğunlaşan tek kişilik hanehalkları, gelir düzeyi ve iş güvencesi açısından farklı ihtiyaçlara gereksinim duyabilmekte ve bu durum, hedefe yönelik sosyal destek politikalarının daha fazla geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Özellikle beyaz yakalı profesyonellerin yoğun olduğu şehir merkezlerinde TKH artışı, konut talebi ve kentsel planlama üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilmektedir.

Tek kişilik hanehalklarına ilişkin bu mesleki dağılımların, sosyal politikalar ile ekonomik ve kentsel planlamada stratejik kararların alınmasına rehberlik etme potansiyeline sahip olduğu değerlendirilmektedir. Bu tür analizlerin, toplumsal refahı artırmayı hedefleyen daha adil ve etkili politikaların geliştirilmesine katkı sağlayabileceği öngörülmektedir. Ancak, bu dağılımların etkili bir şekilde yorumlanabilmesi için ilgili sosyal, ekonomik ve demografik faktörlerin bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerektiği ifade edilebilir.

Sonuç olarak, tek kişilik hanehalklarının demografik profiline ilişkin bu verilere göre, bu hanelerde genellikle eğitilmiş ve profesyonel meslek gruplarında yer alan bireyler bulunmakta, ancak düşük gelirli ve güvencesiz işlerde çalışanlar da önemli bir paya sahiptir. Yaş ilerledikçe kadınların yalnız yaşama oranının arttığı, erkeklerin ise daha genç yaşlarda tek başına yaşamayı tercih ettiği görülmektedir. Eğitim düzeyi ile bağımsız yaşam arasındaki ilişki dikkat çekicidir: Yüksek eğitilmiş bireyler genellikle ekonomik olarak bağımsızdır ve tek başına yaşamayı tercih ederken, düşük eğitilmiş bireyler daha çok geniş aile yapılarında yaşamaya devam etmektedir. Bu durum, sosyal ve ekonomik politikaların bu farklılıklara göre şekillendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

6. TEK KİŞİLİK HANEHALKLARININ EKONOMİK PROFİLİ

TEK KİŞİLİK HANEHALKLARININ EKONOMİK PROFİLİ

Tek kişilik hanehalklarının ekonomik profili nasıl şekillenmektedir ve bu hanelerin gelir düzeyleri, harcama kalıpları ile konut sahipliği durumu arasındaki ilişki nasıl değerlendirilebilir?

Tek kişilik hanehalklarının ekonomik profili, genellikle gelir düzeyi, harcama kalıpları ve konut sahipliği üzerinden analiz edilmektedir. Bu hanelerin ekonomik durumunu anlamak, toplumsal ve ekonomik sistem içindeki konumlarını değerlendirmek ve bu gruba yönelik sosyal politikalar geliştirmek açısından kritik bir önem taşır.

Literatürdeki çalışmalar, tek kişilik hanehalklarının sosyoekonomik zorluklarla karşılaştığını ve bu durumun, özellikle düşük gelir seviyelerinde konut destek programlarının kullanımında sınırlamalara yol açabileceğini göstermektedir (Jeon & Kim, 2022). Bu tür sınırlamalar, ekonomik istikrarsızlık riskini artırma potansiyeline sahiptir. Ancak, meslek, eğitim seviyesi ve yaş gibi faktörlere bağlı olarak bu durum değişiklik gösterebilmektedir. Örneğin, beyaz yakalı profesyonel meslek gruplarında yer alan bireyler genellikle daha yüksek gelir seviyelerine sahipken, düşük gelirli ve güvencesiz işlerde çalışanlar daha kırılgan bir ekonomik yapıya sahiptir.

Tek kişilik hanehalklarının harcama kalıpları da diğer hane türlerinden farklılık göstermektedir. Bu hanelerde harcamalar genellikle bireysel ihtiyaçlar çerçevesinde şekillenmekte olup, konut ve temel hizmetlere yapılan harcamalar ağırlık kazanmaktadır. Araştırmalar, tek kişilik hanehalklarında kişi başına düşen giderlerin, çok kişilik hanelere kıyasla önemli ölçüde daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Buna rağmen, bu bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılarken kişisel zevk ve tercihlere de bütçe ayırma

eğiliminde oldukları gözlemlenmiştir. Bu durum, bireylerin ekonomik davranışlarında bir denge kurduklarını, zorunlu harcamalarla kişisel tatmin arasındaki dengeyi ön planda tuttuklarını göstermektedir.

Konut sahipliği, tek kişilik hanehalklarının ekonomik profili açısından önemli bir göstergedir. Literatürde, bu hanelerin konut sahipliği oranlarının genellikle düşük olduğu ve özellikle metropol bölgelerde konut destek programlarından daha az yararlandıkları belirtilmektedir (Jeon & Kim, 2022). Tek başına yaşayan bireylerin çoğunlukla kira yolunu tercih ettiği ve konut satın almak için gerekli ekonomik birikim veya krediye erişim imkanlarının sınırlı olduğu görülmektedir. Ancak, konut sahipliği oranları gelir düzeyi, meslek ve yaş gibi faktörlere bağlı olarak farklılık gösterebilir. Konut sahipliği verilerinin analiz edilmesi, kira yardımları ve konut destek programlarının tasarlanmasında kritik bir rol oynamaktadır.

Tek kişilik hanehalklarının ekonomik etkileri yalnızca bireysel düzeyde değil, makroekonomik düzeyde de önemlidir. Bu haneler, genellikle daha fazla tasarruf etmekte ve çalışmakta olup genel ekonomik faaliyet üzerinde etkili olmaktadır (Lim, 2019). Bununla birlikte, tek kişilik hanehalklarının ekonomik zorlukları, aynı zamanda yaşam tarzı beklentilerini de ortaya koymaktadır. Bu ikili durum, hem finansal kırılganlıklarını hem de bireylerin kişisel tatmin arayışını ele alan sosyal ve ekonomik politikaların gerekliliğine işaret etmektedir.

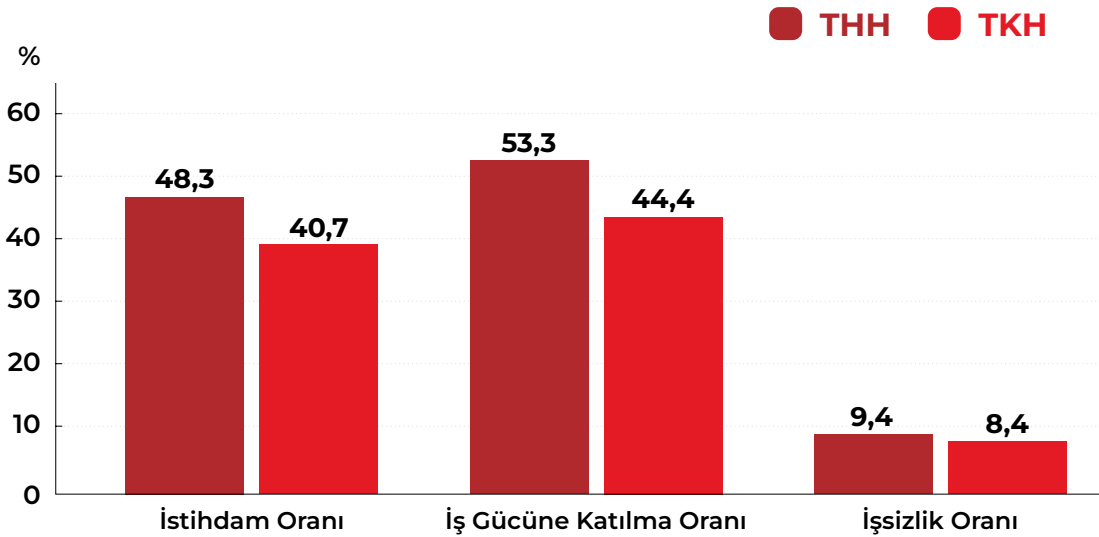

Sonuç olarak, tek kişilik hanehalklarının ekonomik profili, gelir düzeyi, harcama kalıpları ve konut sahipliği gibi başlıklar altında detaylı bir şekilde analiz edilmelidir. Bu analizler, sosyal hizmetlerin hedeflenmesi, ekonomik destek programlarının planlanması ve konut politikalarının geliştirilmesi açısından temel bir rehber sunmaktadır. Bu tür bütüncül yaklaşımlar, tek kişilik hanehalklarının ihtiyaçlarını daha iyi karşılayarak toplumsal refahın artırılmasına katkıda bulunabilir.

6.1. Ekonomik Katılıma Göre Dağılım

Grafik 23’te, tüm hanehalkları (THH) ile tek kişilik hanehalklarının (TKH) istihdam, iş gücüne katılım ve işsizlik oranları karşılaştırılmaktadır. Tüm hanehalklarında iş gücüne katılım oranı %53,3 ile en yüksek seviyede yer alırken, işsizlik oranı %9,4 ile en düşük seviyede kalmaktadır. Benzer bir durum tek kişilik hanehalklarında da gözlemlenmektedir. Burada da iş gücüne katılım oranı %44,4 ile en yüksek seviyede iken, işsizlik oranı %8,4 ile en düşük seviyede yer almaktadır.

Grafik 23. TKH ve THH’lerde ekonomik katılım, 2023.

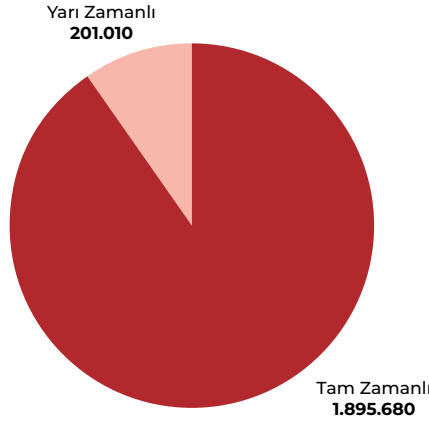
Kaynak: TÜİK (2024), “Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri”.

Bu veriler, tek kişilik hanehalklarının işgücüne katılım ve istihdam oranlarının genel hanehalklarına göre daha düşük olmasına rağmen, işsizlik oranı açısından daha avantajlı bir konumda olduklarını göstermektedir. Tek başına yaşayan bireyler işgücü piyasasına daha sınırlı katılım sağlasa da, işsizlik riski tüm hanehalklarına kıyasla daha düşük seviyede seyretmektedir. Bu durum, tek kişilik hanehalklarında istihdam edilen bireylerin sayısının önemli bir düzeyde olduğunu ve aynı zamanda istihdamın, bu bireylerin ekonomik bağımsızlıklarını sağlamada kritik bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Bu veriler, tek kişilik hanehalklarına yönelik istihdam ve sosyal destek politikalarının tasarımında önemli bir referans niteliğindedir. Çalışma hayatına katılımın düşük olduğu tek kişilik hanehalklarında, ekonomik desteklerin ve sosyal hizmetlerin farklılaşan ihtiyaçlara göre uyarlanması gerekmektedir. Bu durum, politika yapıcılar için TKH’lerin ekonomik katılımını artırmaya yönelik stratejilerin önemini vurgulamakta; iş gücüne katılımın artırılması, bu grubun ekonomik sürdürülebilirliğini ve toplumsal katkısını güçlendirecek hedeflerin belirlenmesini zorunlu kılmaktadır.

Grafik 24'te, tek kişilik hanehalklarındaki iş gücüne katılan bireylerin büyük bir çoğunluğunun (1.895.680) tam zamanlı, daha küçük bir kısmının ise (201.010) yarı zamanlı çalıştığı görülmektedir. Bu veriler, tam zamanlı istihdamın tek kişilik hanehalkları için istikrarlı gelir ve finansal güvence açısından önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.⁹

Grafik 24. TKH'lerde yaşayanların çalışma şekli, 2023.

Kaynak: TÜİK (2024), “Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri”.

Bu dağılım, tek kişilik hanehalklarının iş gücü piyasasındaki konumunu ve çalışma koşullarını anlamak açısından önemli ipuçları sunmaktadır. Politika geliştirme sürecinde, tam zamanlı ve yarı zamanlı istihdam arasındaki farklılığın dikkate alınması, iş gücünün ihtiyaçlarına yönelik daha kapsamlı stratejilerin oluşturulmasını gerektirmektedir. Nitekim tek kişilik hanehalklarının iş gücü yapısı, ekonomik sürdürülebilirlik ve toplumsal katkı açısından dikkatle ele alınması gereken kritik bir unsurdur.

Tek kişilik hanehalklarının iş gücüne katılımı ve ekonomik durumu üzerine elde edilen veriler, bağımsız yaşayan bireylerin gelir seviyelerini ve sosyal güvenlik ihtiyaçlarını anlamak açısından büyük önem taşımaktadır. Bu veriler, ekonomi politikalarının yönlendirilmesinde kritik bir gösterge niteliği taşır. Bu gruptaki bireylerin büyük bir kısmı, aktif olarak istihdamda yer alıyorsa ekonomik bağımsızlıklarını sürdürebilmeleri için destekleyici politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. Öte yandan, iş gücüne katılmayan ya da işsiz bireylerin oranının

yüksek olması, sosyal güvenlik, istihdam ve eğitim politikalarında iyileştirme ihtiyacını ortaya koymaktadır.

Tek kişilik hanehalkları, ayrıca gelir eşitsizliği, yoksulluk riski ve sosyal yardımlar açısından özel bir değerlendirme gerektirir. Bu bireylerin ekonomik durumu; yaşadıkları bölge, eğitim seviyeleri ve çalıştıkları sektörlere göre farklılık gösterebilir. Bu nedenle, gelir dağılımı, sosyal hizmetler ve konut politikalarının bu grubun ihtiyaçlarına göre şekillendirilmesi, toplumsal refahın artırılması açısından büyük önem taşır.

Son olarak, tek kişilik hanehalkları, kentleşme, konut piyasası ve tüketim alışkanlıkları üzerinde giderek artan bir etkiye sahip olan önemli bir demografik gruptur. Bu grubun ekonomik katılımını anlamak, kentsel planlama, konut arzı ve sosyal hizmetler gibi alanlarda stratejik kararların alınmasında rehber olabilir. Dolayısıyla, bu hanelerin ekonomik katılımına dair verilerinin analizi hem akademik araştırmalar hem de kamu politikalarının geliştirilmesinde kilit bir rol oynamaktadır.

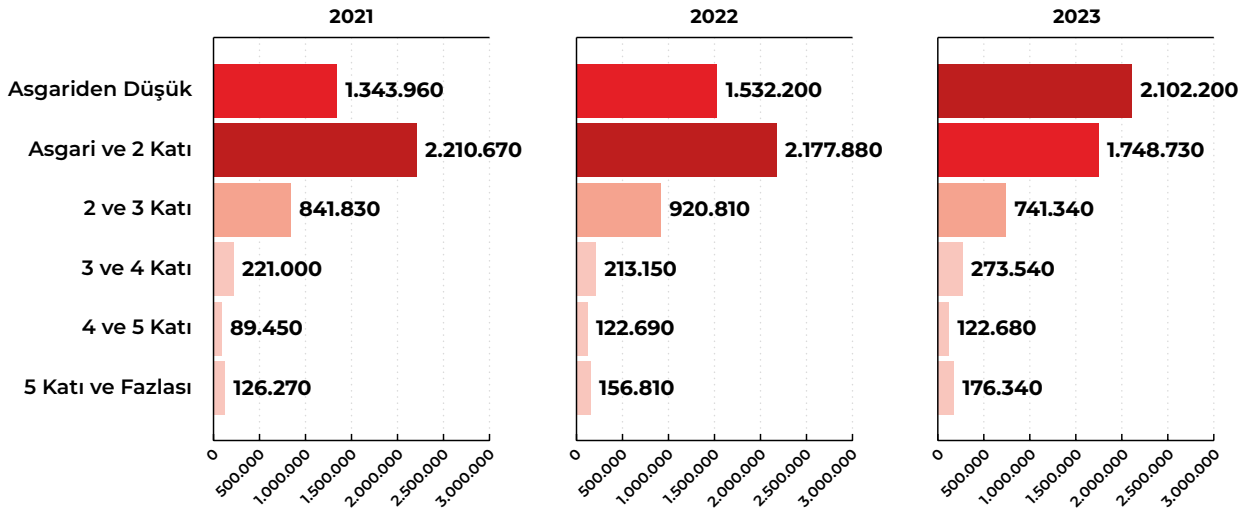
⁹ Hanehalkı İşgücü Araştırması sonuçlarına göre yarı zamanlı çalışanların istihdam içindeki oranının 2022 yılında %9,8 olduğu görülmektedir. Bu oran kadınlarda %16,1, erkeklerde ise %6,7 olmuştur. TÜİK'in ilgili verileri için bkz. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2022-49390>

6.2. Gelir ve Kalıplarına Göre Dağılım

Grafik 25’e göre, tek kişilik hanehalklarının gelir seviyelerinde 2021, 2022 ve 2023 yılları arasında asgari ücretle kıyaslandığında önemli değişiklikler meydana gelmiştir. 2021’de, TKH’lerde yaşayan bireylerin gelir düzeyleri incelendiğinde, en büyük grubun “asgari ücretin iki katı” gelir grubuna ait olduğu görülmektedir (2.210.670 kişi). Ancak 2023 yılına gelindiğinde bu tablo tersine dönmüş ve “asgari ücretin altında” gelir elde eden bireylerin sayısı en yüksek seviyeye ulaşmıştır (1.748.730 kişi). Her üç yılda da en düşük oranlar, asgari ücretin dört ve beş katı arasında gelire sahip bireylerin olduğu grupta kaydedilmiştir. Bu veriler, gelir dağılımındaki dengesizliklerin arttığını ve asgari ücretle geçinen bireylerin ekonomik zorluklarla karşı karşıya kaldığını göstermektedir.

Grafik 25. TKH’lerin asgari ücrete göre dağılımı, 2021-2023.

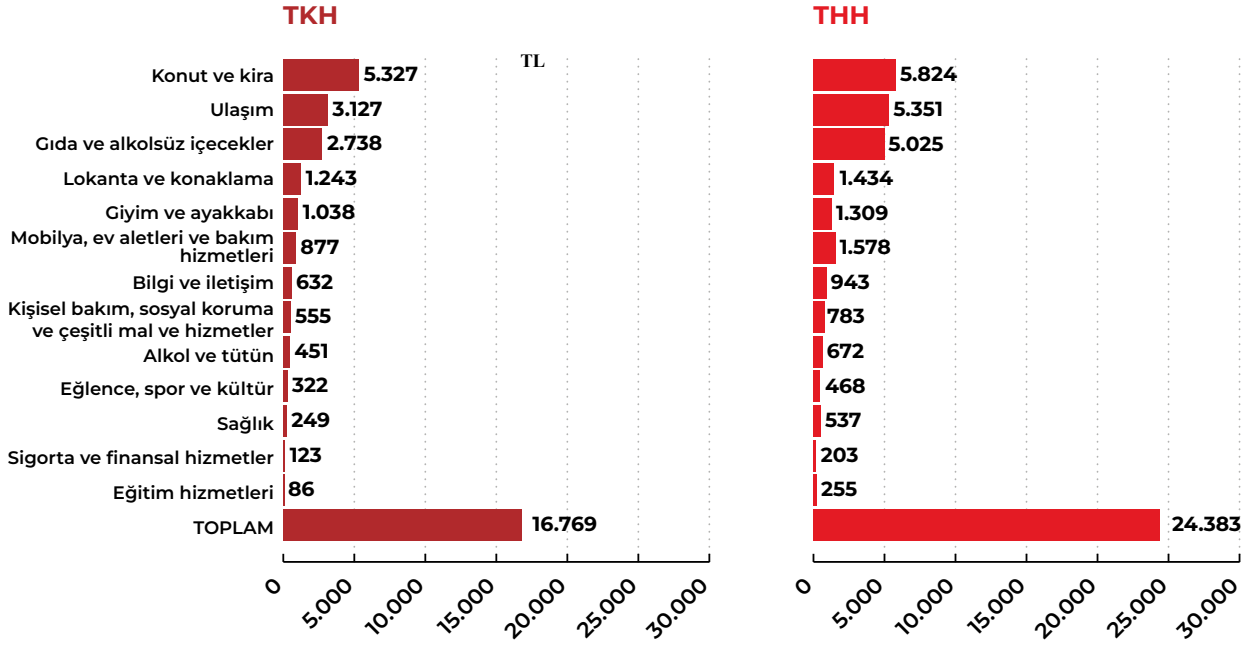

Kaynak: TÜİK (2024), “Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri”.

Bu veriler, 2023 yılında gelir dağılımında bir daralma ve ekonomik sıkışma olduğuna işaret etmektedir. Düşük gelir grubundaki artış, ekonomi politikalarının ve asgari ücret düzenlemelerinin toplumsal refahı sağlamada daha fazla geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu değişimler, gelir dağılımındaki dengesizliklerin giderilmesi için sosyal ve ekonomik politikaların yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Grafik 26’da ise, tek kişilik hanehalkları (TKH) ile tüm hanehalklarının (THH) ortalama harcama kalemleri karşılaştırılmalı olarak verilmiştir. Bu veriler incelendiğinde, her iki hanehalkı türü için de en fazla harcama kaleminin konut ve kira giderleri olduğu görülmektedir. THH’lerde konut ve kira harcamaları 5.824 TL iken, TKH’lerde bu tutar 5.327 TL olarak kaydedilmiştir. En düşük harcama kalemi ise eğitim hizmetleridir. THH’lerde bu kalem için 255 TL TKH’lerde ise 86 TL harcama yapılmıştır. Bu veriler, farklı hanehalkı türlerinin harcama önceliklerini ve mali yüklerini karşılaştırmalı olarak değerlendirme imkânı sunmaktadır.

Grafik 26. THH ve TKH'lerin tüketim harcamaları (TL), 2023.

Kaynak: TÜİK (2024), "Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri".

Bu veriler, TKH'lerin bütçelerinde konut ve kira harcamalarının önemli bir yer tuttuğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, ulaştırma ve gıda harcamaları da her iki grup için öne çıkan kalemler arasında yer almaktadır. Bununla birlikte, TKH'lerin bazı kategorilerde, özellikle mobilya ve ev bakımı gibi harcamalarda, daha düşük tutarlar ayırdığı dikkat çekmektedir. Bu durum, tek başına yaşayan bireylerin tüketim alışkanlıklarının yaşam tarzlarına, ekonomik durumlarına ve ihtiyaçlarına göre farklılaştığını göstermektedir.

TKH'lerin gelir ve harcama kalıpları, toplumsal yapıyı ve ekonomik dinamikleri anlamak açısından kritik bir role sahiptir. Örneğin gelir düzeyleri, bu hanelerde yoksulluk riskini ve sosyal yardıma ihtiyaç duyma olasılığını belirlemede önemli bir gösterge olarak değerlendirilir. Nitekim, özellikle düşük veya düzensiz gelir elde eden bireylerin yoğun olduğu durumlarda, sosyal güvenlik ve destek programlarının daha etkin bir şekilde planlanması gerekmektedir. Aynı zamanda konut, sağlık ve gıda harcamalarındaki eğilimler, yaşam maliyetlerinin bireyler üzerindeki etkilerini anlamak için kilit bir rol oynar.

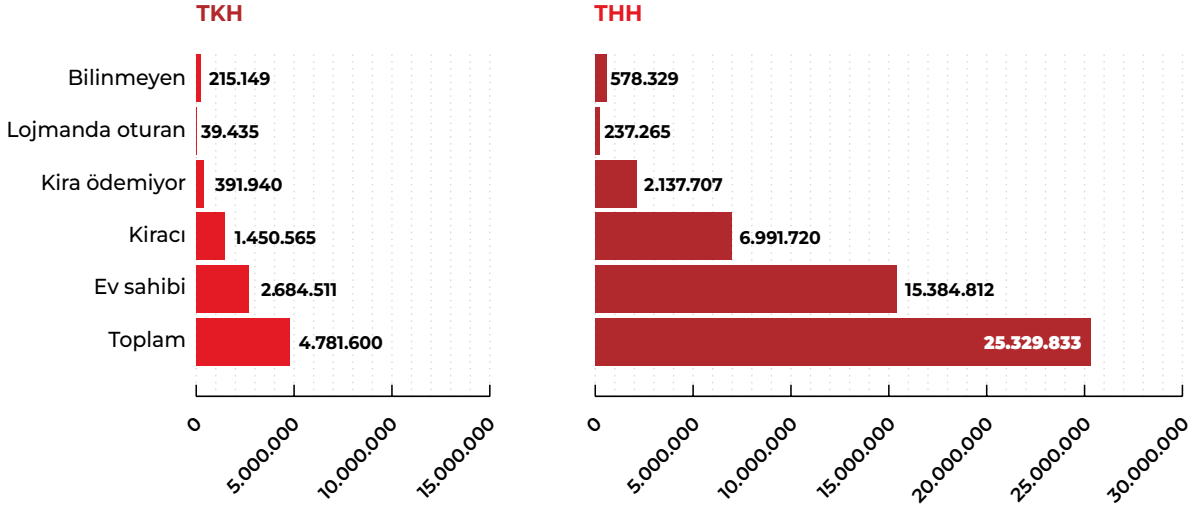
Bu veriler, demografik değişimlerin ekonomik etkilerini değerlendirmede de önemlidir. Yaşlanan nüfus ve artan bağımsız yaşam eğilimleri, tek kişilik hanehalklarının sayısını artırmakta; bu grubun ekonomik yapısı, sosyal güvenlik ve ekonomik büyüme projeksiyonlarında dikkate alınmalıdır. Sonuç olarak, bu verilerin doğru analizi, sosyal politikaların daha etkin ve kapsayıcı bir şekilde oluşturulmasına katkıda bulunarak toplumsal ihtiyaçlara uygun çözümler geliştirilmesini sağlar.

6.3. Konut Sahipliği ve Kira Durumuna Göre Dağılım

Grafik 27'de, mülkiyet durumlarına göre tüm hanehalkları (THH) ile tek kişilik hanehalkları (TKH) karşılaştırılmaktadır. Verilere göre, her iki grupta da en büyük kesimi ev sahipleri oluşturmaktadır. Tüm hanehalklarında ev sahipliği yapanların sayısı 15.384.812 kişi iken, tek kişilik hanehalklarında bu sayı 2.684.511 kişi olarak kaydedilmiştir. En düşük oran ise her iki grupta da lojmanda oturanlara aittir; tüm hanehalklarında 237.265 kişi, tek kişilik hanehalklarında ise 39.435 kişi lojmanda yaşamaktadır.

Grafik 27. THH ve TKH’lerde mülkiyet durumu, 2023.

Kaynak: TÜİK (2024), “Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri”.

Bu veriler, tek kişilik hanehalklarında kiracı olmanın (1.450.565 kişi) görece yüksek olduğunu ve ev sahipliğinin genel hanehalklarına kıyasla daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu durum, tek kişilik hanehalklarının konut sahipliği konusunda THH'lere göre daha kırılgan olduğunu ve kira maliyetlerine daha bağımlı hâle geldiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, kira piyasasında yaşanabilecek olası dalgalanmalara karşı bu grubun korunması ve desteklenmesi büyük önem taşımaktadır.

Tek kişilik hanehalklarının konut sahipliği ve kira durumu, konut politikaları, sosyal yardımlar ve kentsel planlama gibi alanlarda hedeflenmiş stratejiler geliştirmek için kritik öneme sahiptir. Bu grubun genellikle kiralık konutlarda yaşaması, ekonomik kırılganlıklarını artırmakta ve barınma güvenliklerini tehlikeye atmaktadır. Bu nedenle, kira yardımları, sosyal konut projeleri ve konut edinimini kolaylaştıracak kredi programları gibi önlemler, asgari ücretin iki katı ve asgari ücretin altında olan tek kişilik hanehalklarının barınma ihtiyaçlarını karşılamak açısından önemlidir. Bu yardımlar aynı zamanda işsiz veya yetersiz/güvencesiz iş çalışma hayatına katılanlar için de önemlidir. Konut sahipliği oranları, bireylerin ekonomik güvencesini ve finansal bağımsızlığını

anlamak için önemli bir gösterge sunar.

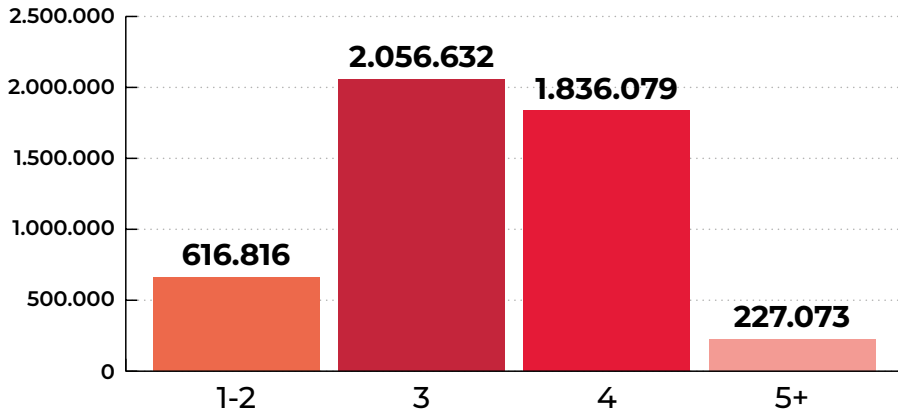
Özellikle büyük şehirlerde artan tek kişilik hanehalkı sayısı, küçük ve uygun fiyatlı konutlara olan talebi yükseltmekte, bu da kentsel planlama ve konut arzı açısından stratejik bilgiler sağlamaktadır.

Sonuç olarak, tek kişilik hanehalklarının konut sahipliği ve kira durumuna dair veriler, barınma güvenliği, ekonomik eşitlik ve kentsel gelişim için etkili politika ve stratejilerin geliştirilmesine önemli katkılar sunmaktadır. Bu veriler, hem akademik araştırmalar hem de kamu politikalarının oluşturulmasında temel bir referans niteliği taşır.

6.4. Konutların Fiziki Durumuna Göre Dağılım

Grafik 28’de, tek kişilik hanehalklarının oda sayısına göre konut dağılımlarına bakıldığında, en büyük grubun 3 odalı konutlarda yaşayanlardan oluştuğu görülmektedir (2.056.632 kişi). En küçük grup ise 5 ve daha fazla odalı konutlarda yaşayan hanehalklarıdır (227.073 kişi). Bu veriler, tek kişilik hanehalklarının genellikle orta büyüklükteki, yani 3 veya 4 odalı konutlarda yaşadığını göstermektedir. Küçük ve az odalı konutlar ise tek kişilik hanehalkları arasında daha az yaygın bir seçenek olarak öne çıkmaktadır.

Grafik 28. TKH'lerde oda sayısı, 2023.

Kaynak: TÜİK (2024), “Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri”.

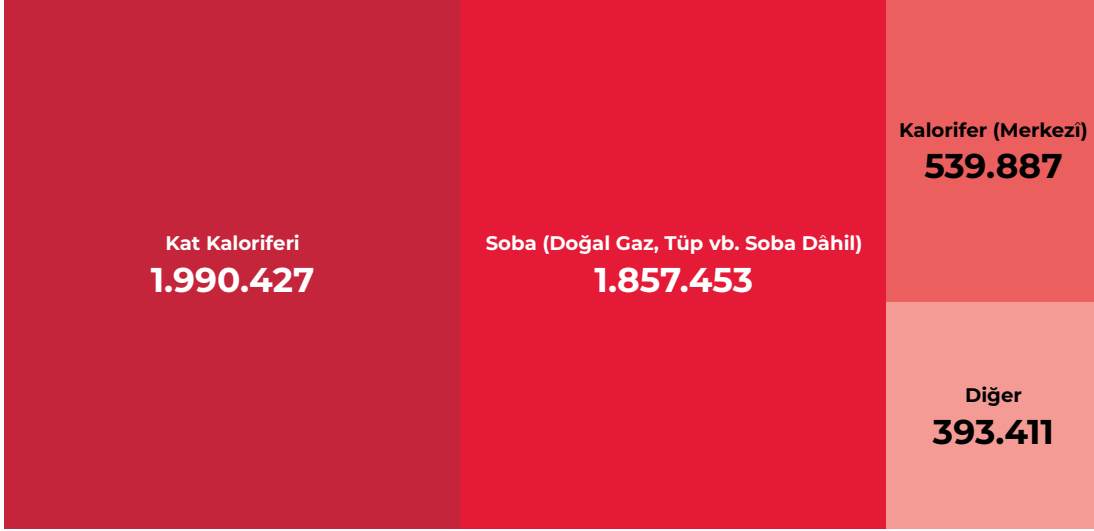
Tek kişilik hanehalklarının konut koşulları, sosyoekonomik faktörler ve bölgesel dinamiklerden büyük ölçüde etkilenmektedir. Araştırmalar, tek kişilik hanehalklarının, özellikle büyük şehirlerdeki yüksek konut maliyetleri nedeniyle daha küçük yaşam alanlarını tercih etme eğiliminde olabileceğini göstermektedir. Bu durumun, genellikle tek odalı daireler veya paylaşımlı konutlar şeklinde kendini gösterebileceği değerlendirilmektedir. Metropol bölgelerinde yaşayan bu hanehalklarının, “officetel” ya da tek odalı dairelerde ikamet etmelerinin yaygın olduğu gözlemlenmiştir. Tarihsel olarak düşük gelirli bireylerin tercih ettiği pansiyonların, zamanla kentsel alanlardaki talebi karşılamak için tek odalı konut birimlerine dönüşmüş olması da bu eğilimi destekleyen bir örnek olarak öne çıkmaktadır (Mostoller, 1985).

Ekonomik kısıtlamalar nedeniyle daha sınırlı yaşam alanlarına sahip tek kişilik hanehalkları arasında, topluluk odaklı ve maliyetleri azaltan paylaşımlı yaşam düzenlerine olan ilginin artabileceği değerlendirilmektedir. Bu eğilimler, konut arzının planlanmasında tek kişilik hanehalklarının ihtiyaçlarının dikkate alınması gerektiğini göstermektedir. Ayrıca, bu bulgular, kentsel alanlarda sürdürülebilir ve uygun fiyatlı konut politikalarının geliştirilmesinin önemini bir kez daha vurgulamaktadır.

Şekil 4’teki tek kişilik hanehalklarının ısınma tercihlerine ilişkin veriler incelendiğinde, en yaygın kullanılan ısınma yönteminin kat kaloriferi olduğu görülmektedir (1.990.427 kişi). En az kullanılan ısıtma sistemi ise merkezî kalorifer sistemi olup, bu yöntemi 539.887 kişi kullanmaktadır.

Şekil 4. TKH’lerde ısıtma imkânları, 2023.

Kaynak: TÜİK (2024), “Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri”.

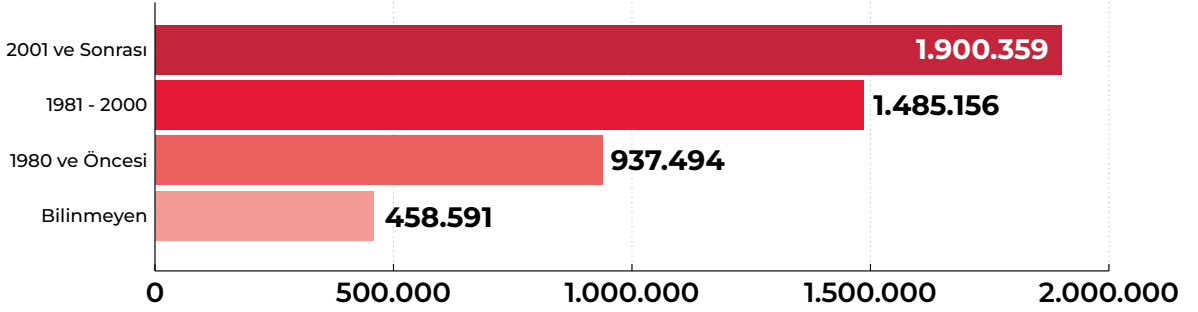
Kat kaloriferi ve soba (doğal gaz, tüp vb.) gibi çözümlerin, bireysel kontrol imkânı sunarak maliyetlerin etkin bir şekilde yönetilmesine olanak tanıyabileceği değerlendirilmektedir. Bu özelliklerin, tek kişilik hanehalklarının ısıtma tercihlerinde belirleyici bir rol oynama potansiyeline sahip olduğu öngörülmektedir. Fakat aynı zamanda bu ısıtma türü evlerin fiziki kapasitesinin de yeterli olmadığını göstermesi yönüyle dikkat çekicidir.

TKH’lerdeki ısıtma olanaklarına ilişkin bu veriler, enerji verimliliği politikaları, ısıtma altyapısı ve konut projelerinin tasarımı açısından kritik öneme sahiptir. Politika yapımcılar, bu hususları dikkate alarak tek kişilik hanehalklarına yönelik enerji desteği, verimlilik artırıcı önlemleri veya dönüşüm projelerini daha hedefli şekilde planlayabilir. Bu tür veriler, özellikle bireysel

ısıtma çözümlerine yönelik politikaların geliştirilmesinde önemli bir referans sunmaktadır.

Grafik 29’daki verilere göre, tek kişilik hanehalklarının çoğunluğunun 2001 yılı ve sonrasında inşa edilen konutlarda yaşadığı tespit edilmiştir (1.900.359 kişi). En az sayıda hanehalkı ise inşaat yılı bilinmeyen konutlarda ikamet etmektedir (458.591 kişi). Bu bulgular, 1980 ve öncesinde inşa edilen konutlarda yaşayan hanehalklarının sayısının nispeten düşük olması (937.494 kişi), eski yapıların barınma açısından daha az tercih edildiğini göstermektedir. Bu eğilim, yeni yapılar tarafından sunulan konfor, güvenlik ve enerji verimliliği gibi unsurların hanehalkları tarafından önemli bir tercih sebebi olduğunu düşündürmektedir.

Grafik 29. TKH konutlarının inşaat yılı, 2023.

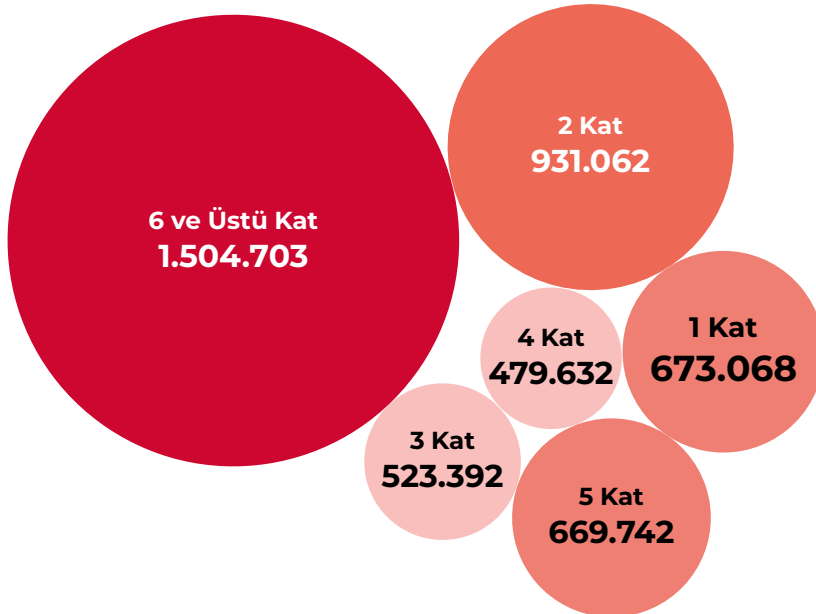

Kaynak: TÜİK (2024), “Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri”.

Bu tür veriler, kentsel dönüşüm projelerinin planlanması, konut politikalarının oluşturulması ve tek kişilik hanehalklarının barınma ihtiyaçlarının karşılanması açısından kritik bilgiler sunmaktadır. Politika yapımcılar, tek kişilik hanehalklarına yönelik konut projelerinde daha modern ve yenilikçi yapıları teşvik ederek yaşam kalitesini artıracak stratejiler geliştirebilir.

Şekil 5’te yer alan verilere göre, tek kişilik hanehalklarının büyük çoğunluğunun altı ve üzeri katlı binalarda yaşadığı belirlenmiştir (1.504.703 kişi). En az sayıda hanehalkı ise dört katlı binalarda ikamet etmektedir (479.632 kişi).

Şekil 5. TKH’lerin kat sayısı, 2023.

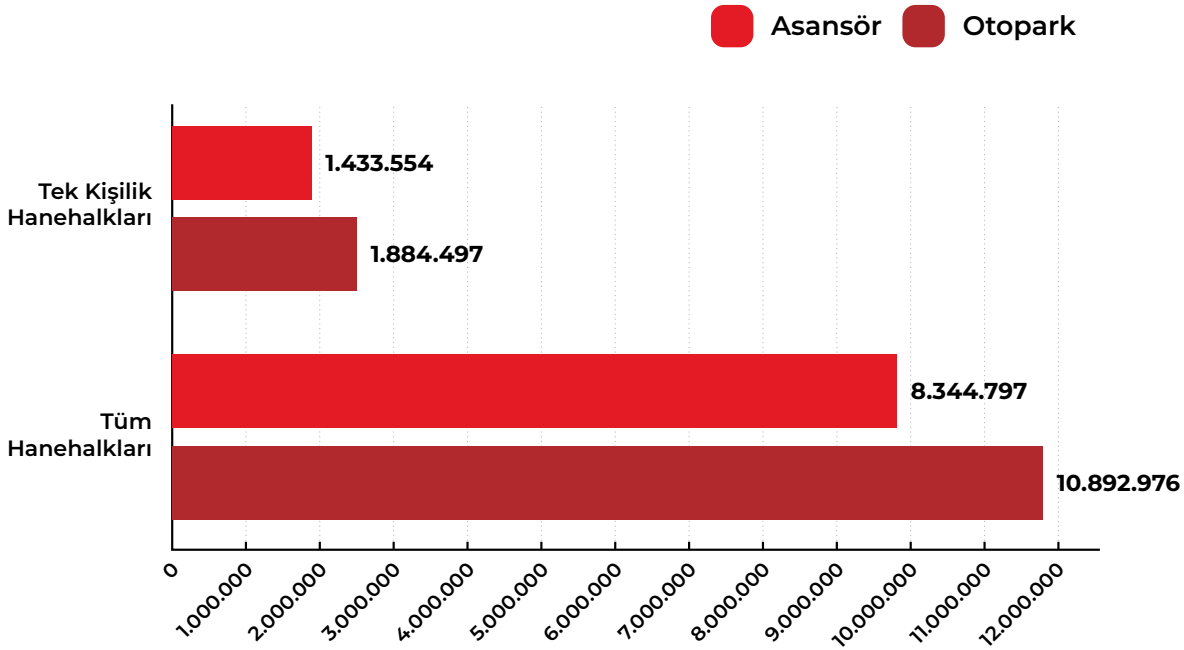
Kaynak: TÜİK (2024), “Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri”.

Bu veriler, tek kişilik hanehalklarının genellikle yüksek katlı binalarda ikamet ettiğini ortaya koymaktadır. Özellikle büyük şehirlerde yüksek katlı binaların sayısındaki artışın, bu binaların daha erişilebilir ve ekonomik barınma seçenekleri sunma potansiyeline bağlı olarak, tek kişilik hanehalklarının bu tür konutları tercih etme eğilimini artırabileceği değerlendirilmektedir. Bu durumun, kentsel alanlarda konut tercihlerini şekillendiren önemli bir etken olabileceği öngörülebilmektedir. Daha az katlı binalarda ikamet edenlerin sayısının düşük olmasının, bu binaların sınırlı sayıda olması, daha az tercih edilmesi veya yüksek maliyetleri nedeniyle erişilebilir olmaması gibi sebeplerle açıklanabileceği söylenebilir.

Grafik 30 incelendiğinde, tek kişilik hanehalkları (TKH) ile tüm hanehalklarının (THH) yaşadıkları binalarda asansör ve otopark bulunma durumu karşılaştırılmaktadır. Verilere göre, TKH’lerin 1.884.497’si otoparkı olan binalarda ikamet ederken, asansörlü binalarda yaşayanların sayısı biraz daha düşük olup 1.433.554 kişiyi kapsamaktadır. Benzer bir durum tüm hanehalkları için de geçerlidir; otoparkı olan binalarda yaşayan THH sayısı 10.892.876 iken, asansörlü binalarda yaşayanların sayısı 8.344.797 kişiyle daha düşük bir seviyededir.

Grafik 30. TKH’lerde asansör ve otopark sayısı, 2023.

Kaynak: TÜİK (2024), “Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri”.

Bu veriler, tüm hanehalklarıyla kıyaslandığında, tek kişilik hanehalklarının yaşam alanlarının fiziki koşulları ve altyapı imkanlarının daha sınırlı olduğunu göstermektedir. Buna karşın, asansör ve otopark gibi olanakların tek kişilik hanehalklarına yönelik konutlarda bulunmasının, bu bireylerin yaşam memnuniyeti ve konforu üzerinde önemli bir etki yaratabileceği düşünülebilmektedir.

Nitekim bazı araştırmalar, özellikle kentsel bölgelerde bu tür olanakların, yaşam kalitesini artırmak adına kritik öneme sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle asansörler, yaşlılar ve hareket kabiliyeti kısıtlı bireyler için erişimi kolaylaştırarak çok katlı binalarda yaşamı daha sürdürülebilir hâle getirmektedir. Konut memnuniyetini arttıran bu tür konut çevresi özelliklerinin genel yaşam kalitesini de olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir (Song

& Lee, 2023). Bu bulgular, konut tasarımı ve planlamasında asansör ve otopark gibi olanakların önemini vurgulamakta, bu özelliklerin tek kişilik hanehalkları için erişilebilirliğinin artırılmasının gerekli olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu durum, kentsel planlama ve konut projelerinde asansör ve otopark gibi temel donanımların erişilebilirliğini artırmaya yönelik stratejilerin geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Kentsel dönüşüm ve konut politikalarının bu eğilimleri dikkate alarak planlanması, yaşam kalitesini artırmak açısından önemlidir.

Sonuç olarak, TKH konutlarının fiziki durumu, hem toplumsal refah düzeyinin ölçülmesi hem de barınma koşullarının iyileştirilmesine yönelik stratejilerin geliştirilmesi açısından önemli bir veri kaynağıdır. Konutların fiziki durumu, bireylerin yaşam kalitesini doğrudan etkileyen temel unsurlardan biridir. Yetersiz veya bakımsız konutlarda yaşayan bireyler, sağlık sorunları, güvenlik riskleri ve yüksek enerji maliyetleri gibi zorluklarla karşılaşma riski taşır. Ayrıca, bu veriler konut piyasasında arz ve talep dengesinin anlaşılmasına da katkı sağlar. Özellikle düşük kaliteli veya eski yapıların yoğun olduğu bölgelerde, kentsel dönüşüm projelerinin ve yenileme çalışmalarının önceliklendirilmesi gerekebilir. Bu bağlamda, sosyal konut projeleri, kira destekleri ve konut yenileme teşvikleri gibi politikaların geliştirilmesi için bu veriler önemli bir rehber niteliğindedir.

Konutların fiziki durumu, aynı zamanda enerji verimliliği, çevresel sürdürülebilirlik ve iklim değişikliğiyle mücadele konularında da kilit bir rol oynamaktadır. Tek kişilik hanehalklarının yaşadığı konutlardaki enerji tüketim alışkanlıkları ve yalıtım durumu gibi faktörler, enerji politikalarının daha verimli hâle getirilmesine ve çevre dostu uygulamaların yaygınlaştırılmasına katkı sağlamaktadır.

TKH'lerin konutlarının fiziki durumu üzerine yapılan analizler, bireysel yaşam kalitesini artırma hedefinden daha kapsayıcı ve sürdürülebilir konut politikalarının oluşturulmasına kadar geniş bir etki alanı sunmaktadır. Bu veriler, gelecekteki sosyal ve kentsel politikalara yön vermede stratejik bir öneme sahiptir.

7. TEK KİŞİLİK HANEHALKLARININ İÇ GÖÇ DİNAMİKLERİ

TEK KİŞİLİK HANEHALKLARININ İÇ GÖÇ DİNAMİKLERİ

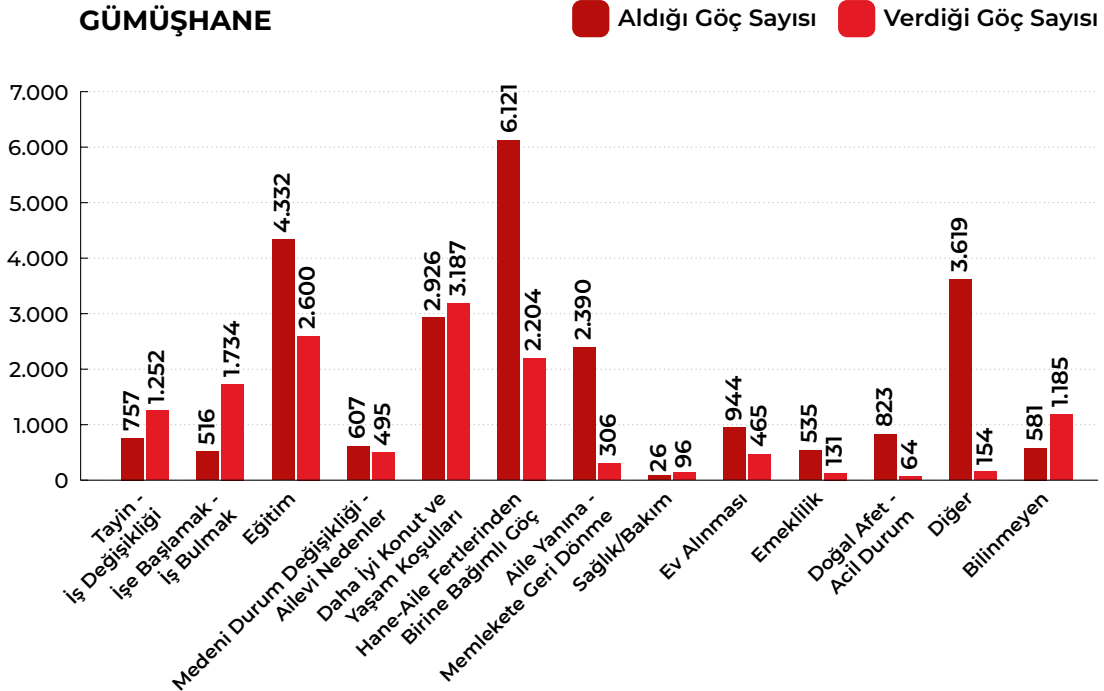
Tek kişilik hanehalklarının iç göç dinamikleri, toplumsal ve ekonomik dönüşümleri anlamak açısından kritik bir öneme sahiptir. İç göç, bireylerin yaşam biçimlerini, demografik yapıyı ve yerel ekonomiyi doğrudan etkileyen önemli bir süreçtir. Tek kişilik hanehalkları, özellikle metropol bölgelerde görece yüksek konut maliyetleri, iş olanaklarına yakınlık ve bireysel yaşam tercihleri gibi faktörlere bağlı olarak iç göç hareketliliğinde özel bir konuma sahiptir. Bu gruptaki bireylerin göç nedenlerini ve eğilimlerini analiz etmek, şehirlerin planlama süreçlerinde daha hedefe yönelik politikaların geliştirilmesine yardımcı olabilir.

Tek kişilik hanehalklarının iç göçteki rolü, kentsel yoğunlaşmayı ve bölgeler arasındaki demografik farklılıkları anlamak için önemli

ipuçları sunar. Örneğin, genç bireylerin eğitim ve iş fırsatları nedeniyle büyük şehirlere göç etmesi, kırsal bölgelerde yaşlı nüfusun artmasına ve bu bölgelerde sosyal destek mekanizmalarına olan ihtiyacın büyümesine neden olabilir. Benzer şekilde, emeklilik sonrası kırsal alanlara göç eden bireylerin konut tercihleri ve ekonomik katkıları, bu bölgelerdeki yaşam standartlarını etkileyebilir.

Bu bağlamda, tek kişilik hanehalklarının iç göç dinamiklerini analiz etmek, yerel yönetimlerin konut, ulaşım ve sosyal hizmetler gibi alanlarda ihtiyaç odaklı politikalar geliştirmesi açısından büyük önem taşır. Bu analizler, iç göçün neden olduğu toplumsal ve ekonomik dönüşümleri daha etkin bir şekilde yönetme imkânı sunar.

Crafik 31. Gümüşhane ilindeki tek kişilik hanehalklarının iç göç dinamikleri, 2023.

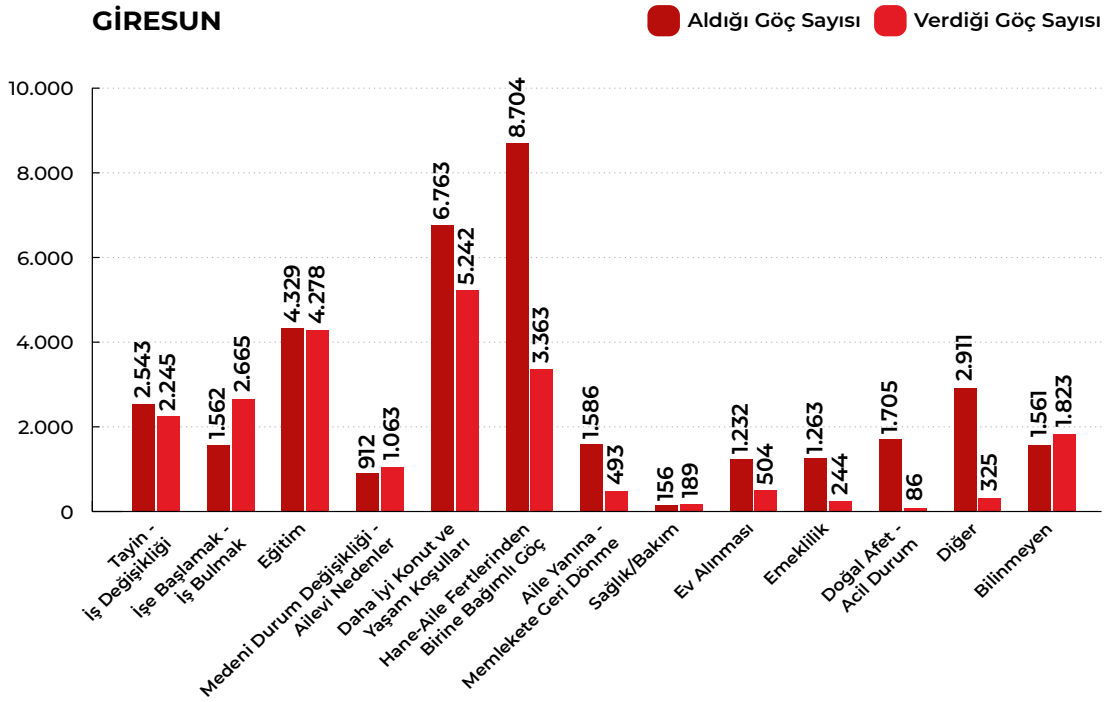
Kaynak: TÜİK (2024), "Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri".

Bu çerçevede bu raporda tek kişilik hanehalklarının en yüksek oranda olduğu 3 ili incelemek önemlidir. Bu kapsamda Grafik 31’de Gümüşhane ilindeki tek kişilik hanelerin iç göç alma ve iç göç verme nedenlerine ilişkin veriler incelendiğinde, özellikle bazı kategorilerin öne çıktığı görülmektedir. Göç verme nedenleri arasında öne çıkan beş başlık sırasıyla “daha iyi konut ve yaşam koşulları”, “eğitim”, “hane/aile fertlerinden birine bağımlı göç”, “işe başlamak/iş bulmak” ve “tayin/iş değişikliği” olmaktadır. Gümüşhane ilinin göç alma nedenlerine baktığımızda ise ilk 5 sırada şunlarla karşılaşılmaktadır: “hane/aile fertlerinden birine bağımlı göç”, “eğitim”, “daha iyi konut ve yaşam koşulları”, “aile yanına/memlekete geri dönme” ve “tayin/iş değişikliği” olarak sıralanmaktadır.

Grafik 32’de Giresun ilindeki tek kişilik hanelerin göç verme nedenleri arasında öne çıkan beş başlığın Gümüşhane ile aynı şekilde sıralandığı; “daha iyi konut ve yaşam koşulları”, “eğitim”, “hane/aile fertlerinden birine bağımlı göç”, “işe başlamak/iş bulmak” ve “tayin/iş değişikliği” olduğunu görülmektedir. Giresun ilinin göç alma nedenlerine baktığımızda ise “hane/aile fertlerinden birine bağımlı göç”, “daha iyi konut ve yaşam koşulları”, “eğitim”, “tayin/iş değişikliği” ve “doğal afet/acil durum” şeklindeki sıralamayla karşılaşmaktayız.

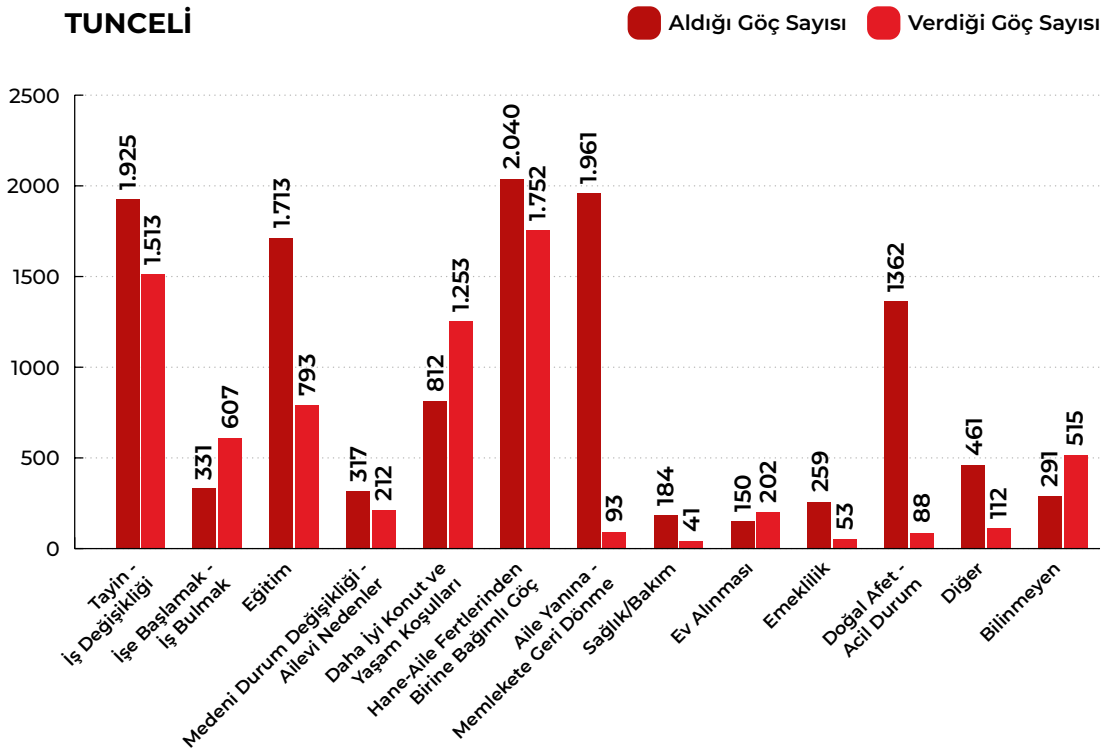
Grafik 32. Giresun ilindeki tek kişilik hanehalklarının iç göç dinamikleri, 2023.

Kaynak: TÜİK (2024), “Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri”.

Grafik 33'te Tunceli ilindeki tek kişilik hanelerin göç verme nedenleri arasında öne çıkan beş başlık sırasıyla “hane/aile fertlerinden birine bağımlı göç”, “tayin/iş değişikliği”, “daha iyi konut ve yaşam koşulları”, “eğitim” ve “işe başlamak/iş bulmak” şeklinde sıralandığı görülmektedir. Göç alma nedenleri ise “hane/aile fertlerinden birine bağımlı göç”, “aile yanına/memlekete geri dönme”, “tayin/iş değişikliği”, “eğitim” ve “doğal afet/acil durum” olarak sıralanmaktadır.

Grafik 33. Tunceli ilindeki tek kişilik hanehalklarının iç göç dinamikleri, 2023.

Kaynak: TÜİK (2024), “Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri”.

Net göç hızı ve tek kişilik haneler arasındaki ilişki, sosyoekonomik, demografik ve kültürel faktörlerle şekillenen karmaşık bir dinamiği ifade etmektedir. Bu ilişki, özellikle iç göç dinamiklerinin ve bölgesel özelliklerin etkisiyle farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Türkiye’deki bazı illerdeki iç göç nedenleri, net göç hızının tek kişilik haneler üzerindeki etkisini daha iyi anlamamıza yardımcı olmaktadır. Gümüşhane, Giresun ve Tunceli gibi TKH oranlarının yüksek olduğu illerin iç göç dinamikleri, bu ilişkinin anlaşılmasında kritik bir rol oynamaktadır.

Gümüşhane’de göç verme nedenleri arasında “daha iyi konut ve yaşam koşulları”, “eğitim” ve “işe başlamak/iş bulmak” öne çıkmaktadır. Genç nüfusun eğitim ve iş fırsatları için büyük şehirlere göç etmesi, şehirlerdeki tek kişilik hanelerin artışına katkı sağlamaktadır. Kırsal alanlarda yaşlanan nüfusun yalnız yaşamaya başlaması da tek kişilik haneleri artıran bir faktör olmaktadır. Benzer şekilde, Giresun’da “hane/aile fertlerinden birine bağımlı göç” ve “eğitim” gibi nedenler, gençlerin büyük şehirlere göçünü teşvik etmekte ve tek kişilik hanelerin sayısını artırmaktadır. Giresun’daki “doğal afet/acil durum” gibi dışsal faktörler de göç hızını etkileyerek bölgedeki tek kişilik hanelerin artışını tetiklemektedir. Tunceli’de ise, “hane/aile fertlerinden birine bağımlı göç” ve “tayin/iş değişikliği” gibi nedenlerle göç hareketleri şekillenmektedir. Tunceli’nin göç alma nedenleri arasında “aile yanına/memlekete geri dönme” ve “doğal afet/acil durum” gibi etkenler öne çıkmaktadır.

Bölgesel iç göç dinamiklerinin yanı sıra, daha genel anlamda, büyük şehirler ve metropoller gibi gelişmiş bölgelere yönelen göç, tek kişilik hanelerin sayısında belirgin bir artışa yol açmaktadır. Göç eden bireylerin çoğunlukla aile kurmamış veya yaşamlarını tek başlarına sürdüren kişiler olması, şehirlerdeki tek kişilik hanelerin artışını açıklamaktadır.

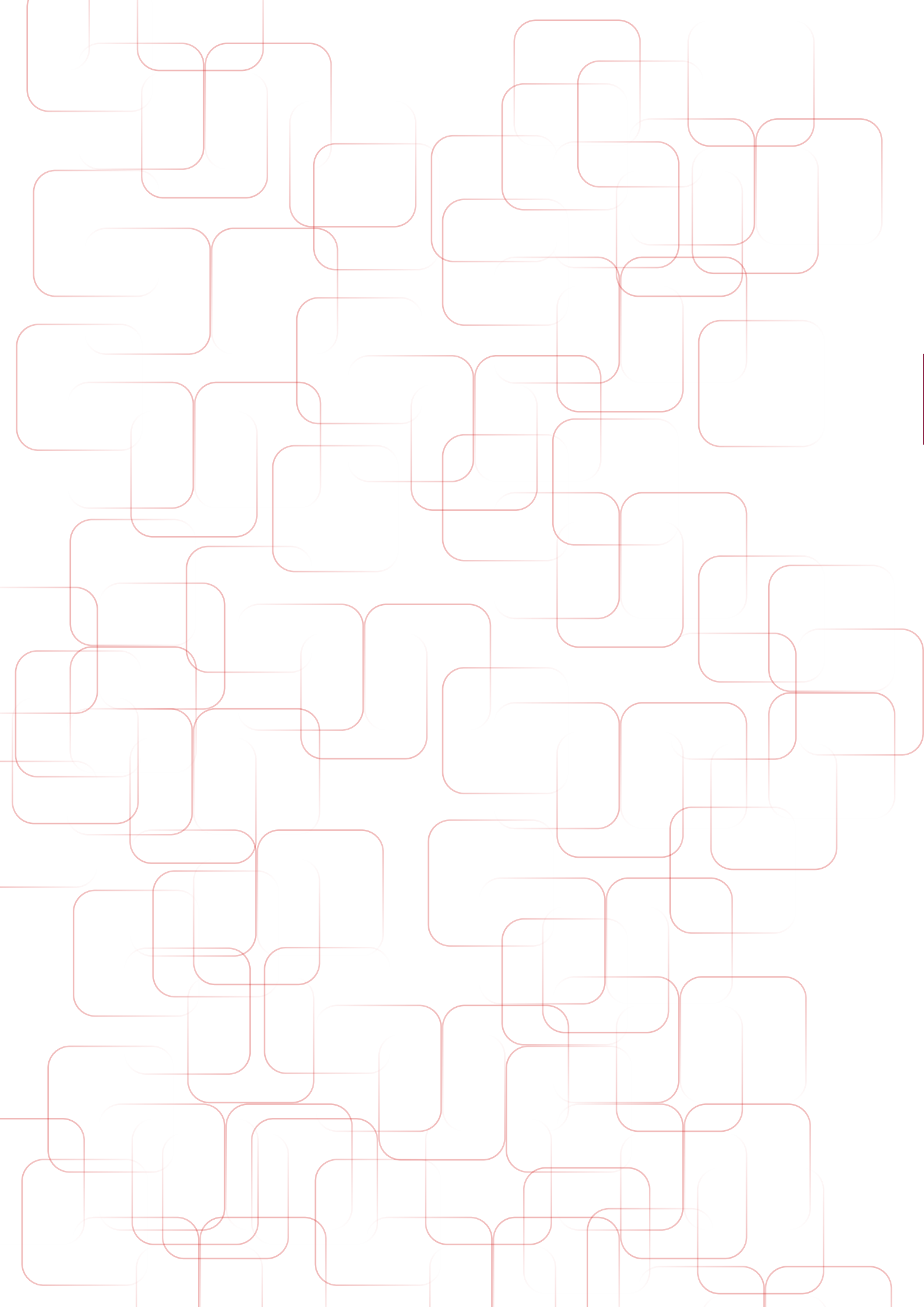
Genç profesyoneller, üniversite öğrencileri ve iş gücüne yeni katılan bireyler, iş ve eğitim fırsatları nedeniyle büyük şehirlere göç etmekte ve tek başlarına yaşamayı tercih etmektedirler. Ayrıca, göçmen işçiler ve geçici olarak yerleşen bireyler de çoğunlukla ailelerini geride bırakmakta ve tek başlarına yaşamakta, bu da özellikle işçi göçünün yüksek olduğu bölgelerde tek kişilik hanelerin artmasına yol açmaktadır.

Yaşlı nüfusun göç hareketleri de tek kişilik hanelerin artışına etki etmektedir. Emekli olduktan sonra daha sakin veya aileye yakın bölgelerde yaşamayı tercih eden yaşlı bireyler, kırsal alanlara göç etmektedir. Aynı şekilde, kırsal bölgelerde yaşlı bireylerin eşlerini kaybettikten sonra yalnız yaşamayı tercih etmeleri, bu bölgelerdeki tek kişilik hanelerin oranını artırmaktadır. Ekonomik faktörler de bu ilişkiyi güçlendiren önemli bir bileşen olmaktadır. Ekonomik bağımsızlık kazanan bireyler, evlilik yerine tek başına yaşamayı tercih etmektedir. Ayrıca, gelişmiş bölgelerdeki yüksek yaşam maliyetleri, bireyleri tek kişilik yaşam düzenlemelerine yönlendirmektedir.

Sonuç olarak, net göç hızı, şehirleşme, ekonomik fırsatlar ve demografik faktörlerle doğrudan ilişkilidir ve tek kişilik hanelerin artışına önemli katkılar sağlamaktadır. Gümüşhane, Giresun ve Tunceli gibi illerdeki iç göç dinamikleri, bu ilişkinin bölgesel düzeyde nasıl şekillendiğini göstermektedir. Gençlerin eğitim ve iş fırsatları için büyük şehirlere göç etmesi, yaşlı bireylerin yalnız yaşam tercihleri ve kırsal alanlardan büyük şehirlere göç eden nüfus, net göç hızı ile tek kişilik haneler arasındaki ilişkiyi daha belirgin hâle getirmektedir. Bu iki değişken arasındaki etkileşim, göç alan bölgelerde tek kişilik hanelerin artışını açıklayan önemli bir faktör olmaktadır.

8. TEK KİŞİLİK HANEHALKLARININ EVDE BAKIM HİZMETLERİNE GÖRE DAĞILIMI

TEK KİŞİLİK HANEHALKLARININ EVDE BAKIM HİZMETLERİNE GÖRE DAĞILIMI

Tek kişilik hanehalklarında evde bakım hizmeti alan bireylerin dağılımı nasıldır?

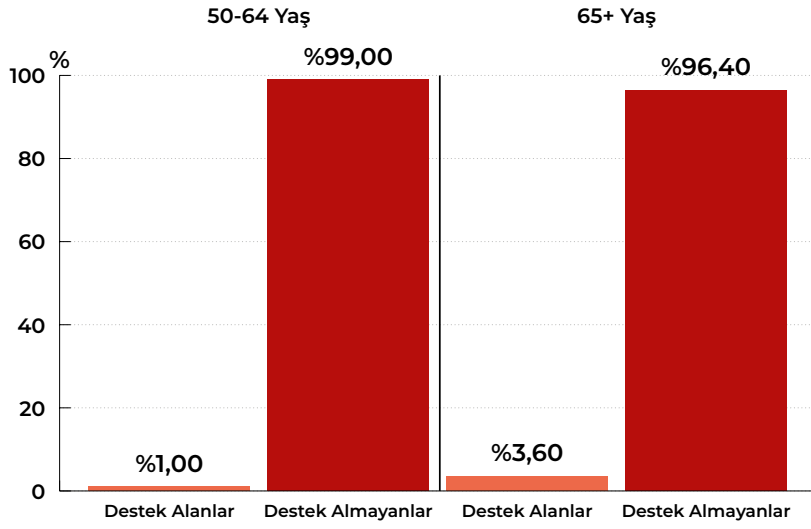
Evde bakım hizmeti alan tek kişilik hanehalkları, kendilerine özgü zorluklar ve fırsatlarla karşı karşıya kalmaktadır. Araştırmalar, bu hanelerin, özellikle yaşlı nüfus içinde belirgin ihtiyaçları olduğuna işaret etmektedir ve bu kişilere yönelik özel destek programlarına gereksinim duyulmaktadır. Dolayısıyla tek kişilik hanehalklarının sosyal güvenlik, evde bakım hizmeti alımı ve sağlık durumuna ilişkin veriler, yaşlanan nüfus ve artan yalnız yaşama eğilimleri bağlamında sosyal politikaların şekillendirilmesinde önemli bir role sahiptir.

Tek kişilik hanehalkları arasında, genellikle karmaşık bakım ihtiyaçlarına sahip yaşlı bireyler dikkat çekmektedir. Araştırmalar bu hanelerde, ruhsal hastalık ve ekonomik zorlukların yaygın olduğu, bu nedenle çok disiplinli bir bakım yaklaşımına ihtiyaç duyulduğu göstermektedir (Yoshioka-Maeda & Fujii, 2020). Bununla beraber evde bakım programları, özellikle kadınların yönettiği tek ebeveynli haneler gibi savunmasız gruplarda öz yeterliliği artırmakta, bu da genel sağlık sonuçlarını iyileştiren destekleyici müdahalelerin önemini ortaya koymaktadır (Moeini & Salehi, 2016). Nitekim yetersiz sosyal güvenlik; yoksulluk ve yaşam koşullarının kötüleşmesi gibi ciddi sorunlara yol açabilmektedir.

Evde bakım hizmetleri ise yaşlı ve kronik hastalığı olan bireylerin bağımsız yaşamlarını sürdürebilmeleri için kritik bir destek sunar. Bu hizmetlerin yaygınlaştırılması, bu grubun refahını artırma açısından önemlidir. Diğer yandan, sağlık durumu, tek kişilik hanehalklarının yaşam kalitesini belirleyen temel faktörlerden biridir. Yaşlı bireylerde sağlık sorunları, bağımsız yaşamı zorlaştırabilmekte; bu nedenle sağlık hizmetlerine erişim ve kronik hastalık yönetimi büyük önem taşımaktadır.

Grafik 34'teki verilere göre, 50-64 yaş ve 65+ yaş gruplarındaki bireylerin evde bakım hizmeti alma oranları karşılaştırıldığında, bu hizmeti alanların oranının oldukça düşük seviyelerde olduğu dikkat çekmektedir. 50-64 yaş grubunda, evde bakım hizmeti alan bireylerin oranı yalnızca %1 iken, bu yaş grubunda hizmet almayanların oranı %99 gibi yüksek bir seviyede kalmaktadır. 65+ grupta ise evde bakım hizmeti alanların oranı %3,6'ya yükselse de bu grupta da hizmet almayanların oranı %96,4 ile oldukça yüksektir. Bu veriler, evde bakım hizmetlerinin yaşlı bireyler arasında bile sınırlı bir kesime ulaştığını ve bu alanda daha kapsamlı ve erişilebilir hizmetlerin geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

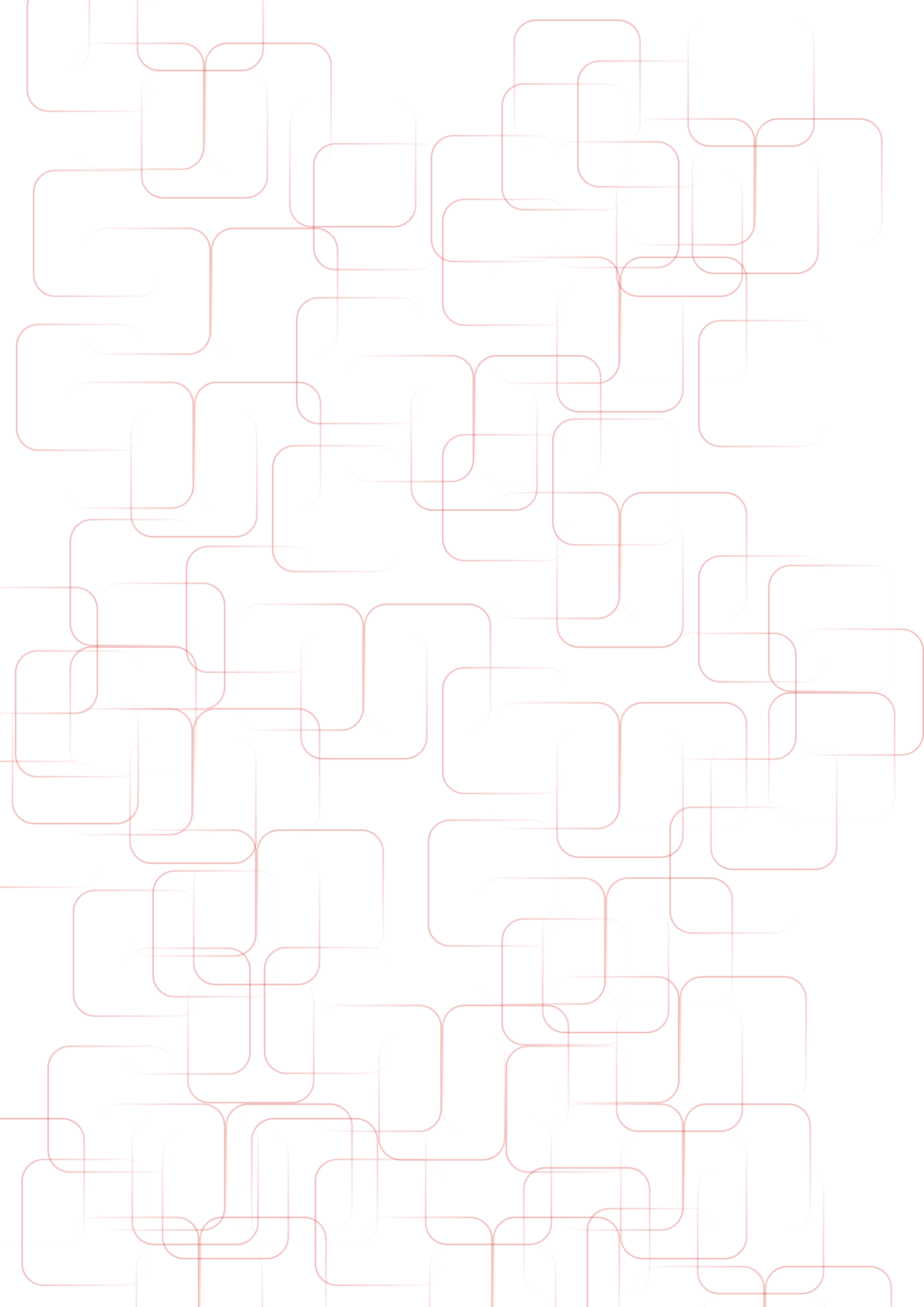
Grafik 34. Evde bakım hizmeti alan TKH oranı, 2023.

Kaynak: TÜİK (2024), “Tek Kişilik Hanehalkı İstatistikleri”.

Bu veriler doğrultusunda, yaşlanan nüfus göz önüne alındığında, evde bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve bu hizmetlere erişimin artırılması sosyal politikalar açısından öncelikli bir alan olarak öne çıkmaktadır. Tek kişilik hanehalkları için evde bakım hizmetlerinin daha ulaşılabilir hale getirilmesi, hem yaşlı bireylerin yaşam kalitesini yükseltmek hem de sosyal izolasyonu ve sağlık risklerini azaltmak açısından büyük önem taşımaktadır.

SONUÇ YERİNE: DEĞERLENDİRME VE POLİTİKA ÖNERİLERİ

Bu çalışmada, Türkiye’de giderek artan tek kişilik hanehalklarının temel (TKH) sosyodemografik ve sosyoekonomik profilleri incelenmekte; bu doğrultuda hanehalklarındaki dönüşümlerin toplumsal dinamikler üzerindeki etkileri ele alınmaktadır. Küresel ölçekte, geç evlilik, geç ebeveynlik, yüksek boşanma, çocuk sahibi olmaktan kaçınma (gönüllü çocuksuzluk veya “no child no problem”, “childfree by choice”), aile planlamasının değişimi ve bireysel özerklik arzusuyla ilişkilendirilen TKH artışı, özellikle gelişmiş ülkelerde belirgin olmakla birlikte Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde de hızla yaygınlaşmaktadır. TÜİK verilerine göre, Türkiye’de tek kişilik hanelerin sayısı 2014’ten bu yana neredeyse iki katına çıkarak 2023 yılı itibarıyla %19,7’ye ulaşmıştır. Bu değişim, Türkiye’de doğurganlık oranlarındaki düşüş, boşanma oranlarındaki artış, iç ve dış göç dinamikleri ile sosyal normlardaki dönüşüm gibi faktörlerle ilişkilendirilmektedir. Dolayısıyla meselenin çok boyutlu ekonomik, politik ve sosyal yönleri bulunmakta; buna karşın konuya dair yeterince çalışma olmadığı görülmektedir.

Bu rapor mevcut boşluktan yola çıkarak oluşturulmuş, tek kişilik hanehalkları profili Türkiye İstatistik Kurumundan (TÜİK) elde edilen verilerle ortaya konulmuştur. Raporla bu çerçevede, tek kişilik hanehalklarının sosyoekonomik profili, iç göç dinamikleri, barınma koşulları, ısınma ve konut tercihlerinden evde bakım hizmeti ve sosyal güvenlik durumlarına kadar geniş bir yelpazede veriler sunulmaktadır. Veriler, tek kişilik hanehalklarının Türkiye’deki yaşam koşullarını anlamak ve bu gruba yönelik politika geliştirmek açısından önemli ipuçları sunmaktadır.

Öne çıkan bulgular

- **Tek Kişilik Hanehalklarının Oransal Dağılımı**

Türkiye’de tek kişilik hanehalklarının oranı son yıllarda hızla artış göstermiştir. 2015 yılında %14,4 olan bu oran, 2023 yılında

%19,7’ye yükselmiştir. Bu artış, Türkiye’deki toplumsal yapının giderek dönüştüğünü ve tek başına yaşamayı tercih eden bireylerin sayısının arttığını göstermektedir.

Çekirdek ve geniş aile yapılarının payı azalırken, tek kişilik haneler modern yaşam tarzlarının yaygınlaştığı bölgelerde daha sık görülmektedir. Bu veriler, hanehalkı yapısındaki değişimlerin, kentleşme ve ekonomik gelişmelerle doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

- **Tek Kişilik Hanehalklarının Coğrafi Dağılımı**

Türkiye genelinde tek kişilik hanehalklarının coğrafi dağılımı belirgin farklılıklar göstermektedir. Özellikle Batı bölgelerinde ve büyükşehirlerde bu tür hanelerin oranı daha yüksek iken, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde bu oran oldukça düşüktür. Örneğin, Gümüşhane, Tunceli ve Giresun gibi illerde tek kişilik haneler en yüksek oranlara ulaşırken, Muş, Batman gibi illerde bu oran oldukça sınırlıdır. Kırsal alanlarda genç nüfusun göç etmesi ve yaşlı bireylerin yalnız yaşama eğiliminde olması bu durumun ana nedenleri arasında değerlendirilmektedir.

- **Tek Kişilik Hanehalklarının Demografik Profili**

Tek kişilik hanehalklarının demografik profili incelendiğinde, yaş ve cinsiyet faktörlerinin belirleyici olduğu görülmektedir. Özellikle 65 yaş ve üzeri kadınlar arasında dul kalma oranı yüksektir, bu da sağlık ve sosyal destek hizmetlerine olan ihtiyacı artırmaktadır. Eğitim düzeyi açısından, yüksek eğitimli bireyler genellikle tek başına yaşamayı tercih ederken, düşük eğitim seviyesine sahip bireyler daha kırılgan gruplar arasında yer almaktadır. Tek kişilik hanehalkları arasında evli bireylerin oranı da dikkat çekici düzeyde yüksektir.

- **Tek Kişilik Hanehalklarının Sosyoekonomik Durumu**

Ekonomik katılım açısından tek kişilik hanehalklarının büyük bir kısmı, iş gücüne

dâhil olmakta; tam zamanlı çalışma oranı yüksek bir düzeyde kalmaktadır. Ancak asgari ücretin altında bir gelire sahip bireylerin sayısının artması, bu grubun ekonomik zorluklarla karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Yaklaşık yarısı konut sahibi olmayan bu hanehalkları, genellikle kiracı durumundadır. Ayrıca eski ve düşük kaliteli konutlarda yaşama oranı da dikkate değerdir, bu da bu bireylerin ekonomik güvenceye ulaşmada güçlük çektiğine işaret eder.

- **Tek Kişilik Hanehalklarının İç Göç Dinamikleri**

Türkiye’de tek kişilik hanehalklarının en yüksek oranlarda görüldüğü illerden Gümüşhane, Giresun ve Tunceli’nin iç göç dinamikleri dikkat çekmektedir. Gümüşhane’de göç verme nedenleri arasında “daha iyi konut ve yaşam koşulları”, “eğitim” ve “işe başlamak/iş bulmak” öne çıkmaktadır. Benzer şekilde, Giresun’da “hane/aile fertlerinden birine bağımlı göç” ve “eğitim” gibi nedenler, gençlerin büyük şehirlere göçünü teşvik etmekte, “doğal afet/ acil durum” gibi dışsal faktörler ise bu göç hareketlerini etkilemektedir. Tunceli’de ise, “hane/aile fertlerinden birine bağımlı göç” ve “tayin/iş değişikliği” gibi nedenlerle göç hareketleri şekillenmekte, “aile yanına/ memlekete geri dönme” gibi unsurlar göç alma nedenleri arasında yer almaktadır. Bu eğilimler, gençlerin eğitim ve iş fırsatları için büyük şehirlere göç etmesi, yaşlı bireylerin kırsal alanlarda yalnız yaşamayı tercih etmesi gibi demografik değişimlere işaret etmektedir. İç göçün bu dinamiklerini anlamak, kentsel planlama, sosyal hizmetler ve ekonomik politikaların geliştirilmesinde önemli bir yol gösterici olmaktadır.

- **Tek Kişilik Hanehalklarının Evde Bakım Hizmetlerine Erişim Durumu**

Tek kişilik hanehalklarının sosyal güvenlik ve sağlık hizmetlerine erişimi incelendiğinde, özellikle yaşlı bireyler arasında evde bakım hizmetlerinden yararlanma oranının

oldukça düşük olduğu görülmektedir. 65 yaş üzeri grupta bile evde bakım hizmeti alma oranı %3,6 seviyesindedir. Evde bakım ve sağlık hizmetlerinin bu gruba yönelik erişilebilirliğinin artırılması sosyal politikalar açısından önem arz etmektedir.

Bu rapor, tek kişilik hanelerin artışına dikkat çekerek kamu aktörlerini ve araştırmacıları bu alanda daha fazla araştırma yapmaya teşvik etmek ve proaktif politikalar geliştirilmesi yönünde öneriler sunmak amacıyla hazırlanmıştır. İncelenen veriler, kentleşme, bireyselleşme ve ekonomik gelişmelere paralel olarak tek kişilik hanehalklarının sayısının arttığını ve bu hanelerin yalnızlık ve sosyal izolasyon gibi risklere açık olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, konut sahipliği, sağlık hizmetlerine erişim ve sosyal destek ağları gibi faktörlerin, bu hanelerin yaşam kalitesini belirlemede önemli rol oynadığı vurgulanmaktadır. Türkiye’de bu alanda veri eksikliği bulunmasına rağmen rapor, uluslararası literatür ve TÜİK verileri ışığında kapsamlı bir analiz sunarak politika yapımcılar için önemli öneriler geliştirmektedir.

Çalışma kapsamında sunulan politika önerileri şu başlıklar altında toplanmaktadır:

- **Hanehalklarına Dair Veri Setlerinin Geliştirilmesi**

Türkiye’de tek kişilik hanehalklarına ilişkin mevcut veriler, sosyopsikolojik profil, sağlık durumu, iyi oluş ve gelecek perspektifleri gibi kritik temaları kapsamamaktadır. Bu eksiklikler, tek kişilik hanelerin yaşam kalitesini ve ihtiyaçlarını bütüncül olarak değerlendirme kapasitemizi sınırlamaktadır. Veri setlerinin geliştirilmesi için sosyopsikolojik durumlar, sağlık hizmetlerine erişim ve iyi oluş gibi konuları içerecek anket ve araştırma yöntemlerinin yaygınlaştırılması önem taşımaktadır. Ayrıca, hanehalklarının gelecek beklentileri ve ekonomik güvenlik algılarına yönelik detaylı veri toplanması, politika yapımcıların bu gruba özel çözümler

geliştirmesine katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda, TÜİK ve ilgili diğer kuruluşların veri toplama süreçlerinde bu temaların yer almasını sağlamak, uzun vadede daha etkili ve hedefe yönelik sosyal politikaların oluşturulmasına yardımcı olacaktır.

- **Barınma Politikaları**

Türkiye’de tek kişilik hanehalklarının büyük bir kısmı kiracı olarak yaşamakta, konut sahipliği oranı oldukça düşük görünmektedir. Bu durum, tek kişilik hanehalklarını barınma güvenliği açısından kırılgan hâle getirmektedir. Barınma politikaları kapsamında sosyal konut projeleri geliştirilerek, uygun fiyatlı kiralık konut seçenekleri artırılmalıdır. Asgari ücretin altında, asgari ücretli ve asgari ücretin iki katı gibi gelir gruplarına sahip kiracılar için kira yardımları genişletilmeli ve kira fiyatlarındaki dalgalanmalara karşı koruma sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır. Diğer yandan enerji verimliliği ve güvenlik standartlarını ön planda tutan kentsel dönüşüm projeleriyle eski ve düşük kaliteli konutlar yenilenmeli, böylece barınma temelli yaşam koşulları iyileştirilmelidir.

- **Konut Politikaları**

Tek kişilik hanehalkları genellikle küçük, bağımsız konutları tercih etmekte ve büyük şehirlerde yüksek katlı binalarda yaşamaktadır. Bu eğilim, konut projelerinde bu gruba yönelik özel çözümler geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Özellikle küçük ve orta büyüklükteki daireler, tek kişilik hanehalklarının ihtiyaçlarına yönelik olarak planlanmalıdır. Bu kapsamda, daha uygun maliyetli ve erişilebilir konut projeleri teşvik edilmelidir. Ayrıca, bu bireylerin yaşadığı bölgelerde sosyal hizmetler, altyapı ve ulaşım olanakları artırılmalıdır.

- **Sosyal Hizmet ve Yardım Programları**

Tek kişilik hanehalklarında özellikle yaşlı ve ekonomik olarak kırılgan bireyler için sosyal destek programları genişletilmelidir. Sosyal

yardım programları, bu bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olacak şekilde yeniden yapılandırılmalı ve hedef odaklı hâle getirilmelidir. Yaşlı bireyler için evde bakım ve destek hizmetlerinin kapsamı genişletilmeli, bu hizmetlerin erişilebilirliği artırılmalıdır. Sosyal güvenlik sistemi, tek başına yaşayan bireylerin ekonomik istikrarını sağlamak adına daha kapsayıcı bir yapıya kavuşturulmalıdır.

- **Ekonomik ve Sosyal Programlar**

Tek kişilik hanehalklarının ekonomik ve sosyal destek ihtiyaçları, bireysel gelir düzeylerine ve yaşam koşullarına göre çeşitlenmektedir. Bu bağlamda, gelir seviyesi düşük olan bireyler için sosyal yardım programları daha etkin hâle getirilmelidir. Ayrıca, istihdamda yer alan bu bireylerin ekonomik olarak desteklenmesi amacıyla ihtiyaç bazlı analizlerin ardından vergi indirimleri, kira yardımları ve enerji desteği gibi çözümler geliştirilmelidir.

- **Sağlık Hizmetleri ve Psikolojik Destek**

Tek kişilik hanehalklarında, özellikle yaşlı bireyler, sağlık hizmetlerine erişim ve psikolojik destek konusunda daha fazla yardıma ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle önleyici sağlık hizmetleri yaygınlaştırılmalı ve evde sağlık hizmetleri daha erişilebilir hâle getirilmelidir. Kronik hastalık yönetimi, düzenli sağlık taramaları ve acil durumlarda hızlı müdahale olanakları bu gruba yönelik olarak güçlendirilmelidir. Ayrıca, yalnız yaşayan bireylerin psikolojik refahını desteklemek için danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sunulmalıdır.

- **Özel Sağlık ve Psikolojik Destek Hizmetleri**

Yalnız yaşayan bireylerin karşılaştığı en büyük zorluklardan biri, sosyal izolasyonun getirdiği psikolojik sorunlardır. Bu bağlamda, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülecek psikososyal destek programları oluşturulmalıdır. Özellikle yaşlı bireyler için düzenli ev ziyaretleri, telefonla

destek hatları ve topluluk etkinlikleri gibi uygulamalar hayata geçirilmelidir. Ruh sağlığı hizmetlerinin erişilebilirliği artırılmalı ve yalnız yaşayan bireylerin psikolojik sorunlarına yönelik çözümler geliştirilmelidir.

- **Sosyal Katılımı Artırıcı Politikalar**

Tek kişilik hanehalklarının sosyal katılımı desteklenmeli ve toplumsal bağları güçlendirilmelidir. Bu gruba yönelik sosyal etkinlikler, topluluk merkezleri ve ortak yaşam alanları gibi projeler teşvik edilmelidir. Yerel yönetimler, bu bireylerin sosyal hayatla daha fazla iç içe olmalarını sağlayacak kültürel ve sosyal etkinlikler düzenlemeli; gönüllü faaliyetler ve sosyal destek gruplarını yaygınlaştırmalıdır.

Ayrıca, dijital platformlar aracılığıyla sosyal bağlantılar kurmalarını kolaylaştıracak çözümler geliştirilmelidir. Bu politikalar, tek kişilik hanehalklarının hem fiziksel hem de psikolojik refahlarını artırmada önemli bir rol oynayacaktır. Nitekim başta bireyselleşme olmak üzere yalnızlaşma, sosyal izolasyon, güvensizlik gibi sorunların artışının kontrol altına alınması gerekmektedir.

- **Yalnız Yaşayan Evli Bireylerin Refahı ve Sosyal Katılımının Güçlendirilmesi**

Türkiye’de tek başına yaşayan yaklaşık 1.200.000 evli bireyin büyük bir kısmının doğurganlık dönemi olan 15-49 yaş aralığında yer alması, bu grubun özgül ihtiyaçlarına yönelik politika geliştirme gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda, öncelikle yalnızlık ve sosyal izolasyon risklerinin azaltılması amacıyla kapsamlı psikososyal destek programlarının oluşturulması önerilmektedir. Ayrıca, bu bireylerin yaşam kalitesini artıracak esnek çalışma modelleri, ev içi hizmet destekleri ve sosyal katılım fırsatları gibi düzenlemeler teşvik edilmelidir. Diğer yandan bu örnekteki kamu çalışanları görevlendirme- tayin opsiyonları çeşitlendirilmelidir. Doğurganlık çağındaki

bireyler için ise üreme sağlığı, aile planlaması ve çocuk sahibi olma tercihlerine yönelik bilgilendirici danışmanlık hizmetleri sunulması önem arz etmektedir. Tüm bu politikalar, söz konusu grubun refahını artırırken, demografik ve toplumsal açıdan da sürdürülebilir bir yapı oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.

- **Esnek Sosyal Destek Mekanizmaları**

Farklı bireylerin ve hanehalklarının değişen ihtiyaçlarına hızlı ve uyarlanabilir bir şekilde yanıt verebilen politikalar uygulanmalıdır. Bu tür mekanizmalar, tek tip bir çözüm yerine farklı yaşam koşulları, ekonomik durumlar, yaş grupları veya aile yapıları gibi çeşitli faktörleri göz önünde bulundurarak daha kişiselleştirilmiş ve duruma uygun destekler sunabilir. Örneğin, tek kişilik hanelerin ihtiyaçlarına yönelik özel programlar, yaşlılar için farklı sosyal hizmetler ya da gençlerin bağımsız yaşamlarını destekleyici politikalar bu kapsamda değerlendirilebilir.

- **Topluluk Destek Mekanizmaları**

Toplumsal izolasyon, özellikle tek kişilik hanelerde yalnızlık ve ruhsal sağlık sorunlarını derinleştirebilir. Bu bağlamda, sosyal bağlantıları güçlendirmek ve yalnızlık hissini azaltmak için mahalle temelli destek grupları, gönüllü hizmetler veya çevrim içi topluluklar gibi yerel düzeydeki topluluk destek sistemlerinin oluşturulması önemlidir. Bu tür sistemler, bireylerin sosyal ağlarını genişletmelerine ve yaşam kalitelerini artırmalarına yardımcı olabilir. Tek kişilik hanelerin ihtiyaçlarına odaklanırken, toplumsal izolasyonun etkilerinin dikkate alınması ve yaşam kalitesini artıracak topluluk temelli destek sistemlerinin geliştirilmesi gerektiği vurgulanmalıdır.

Sonuç olarak, tek kişilik hanehalklarının sayısının artmasıyla birlikte bu grubun ihtiyaçlarına yönelik kapsamlı ve kapsayıcı politikaların geliştirilmesi, toplumsal refahın sürdürülebilirliği

ve sosyal eşitliğin sağlanması açısından kritiktir. Ayrıca Türkiye'deki tek kişilik hanhalklarının artış trendi, sosyoekonomik ve kültürel bağlamda yeni ihtiyaçları ve sorun alanlarını beraberinde getirmekte; bu durumun toplumsal yapıya etkilerini anlamak, gelecekteki sosyal politikaların şekillendirilmesi açısından ciddi önem taşımaktadır. Nitekim tek kişilik hanhalklarının sosyoekonomik ve sosyodemografik profili, Türkiye'de değişen toplumsal yapının önemli bir yansımasıdır.

Bununla beraber hanhalklarına ilişkin boylamsal verilerin eksikliği nedeniyle gelecek perspektifleri üzerine yapılan çıkarımların yetersizliği, TKH'ler konusunda derinlemesine bir analiz yapmayı sınırlandıran bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Ancak, Türkiye'deki TKH sayısının hızla artışı göz önüne alındığında, geleceğe dair öngörüler ve stratejik planlamalar hayati önem taşımaktadır. Bu çerçevede öncelikle, Türkiye'de tek kişilik hanhalklarının artış trendinin devam edeceği öngörülmektedir. Genç bireylerin bağımsız yaşama eğilimleri, geç evlilik ve boşanma oranlarının artması, yaşlı nüfusun büyümesi gibi faktörler, bu artışın temel dinamikleri arasında yer almaktadır. Dolayısıyla, bu hanelerin yaşam kalitesini artırmak için barınma, sosyal güvenlik ve sağlık hizmetlerine yönelik

politikaların gelecekte daha hedef odaklı hâle getirilmesi gerekmektedir. Özellikle kentsel bölgelerde, uygun maliyetli konut projeleri ve sosyal destek programlarının genişletilmesi kritik olacaktır. Diğer yandan, teknolojinin hızla gelişmesiyle birlikte TKH'lerin dijital çözümlerle desteklenmesi önemli bir bir gelecek stratejisi olabilir. Yaşlı bireyler için uzaktan sağlık hizmetleri, sosyal izolasyonu azaltacak dijital platformlar ve akıllı ev teknolojileri gibi çözümler, bu hanelerin yaşam standartlarını iyileştirebilir. Aynı zamanda, genç ve çalışan nüfus için esnek çalışma modelleri, konut sahipliği destekleri ve psikolojik danışmanlık hizmetleri gibi uygulamalar geliştirilebilir.

TKH'lere yönelik geleceğe dair yapılacak çalışmalarda veri setlerinin genişletilmesi, eksik temaların tamamlanması ve farklı bölgelerde derinlemesine saha araştırmalarının yapılması elzemdir. Bu sayede, Türkiye'nin toplumsal yapısındaki değişimlerin daha bütüncül bir perspektifle ele alınması mümkün olacak ve uzun vadeli sosyal politikaların tasarımında sağlam bir temel oluşturulacaktır. Bu konuda kamu kurumları, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektörün dâhil olduğu çok aktörlü ve çok kapsamlı çalışmaların yapılması bir ihtiyaç olarak karşımızda durmaktadır.

KAYNAKÇA

- Arkitera. (2022). *Seul'de Biyofilik Tasarımıyla İklim Krizine Yanıt Veren Sosyal Konut Projesi*. Arkitera Mimarlık Merkezi. <https://www.arkitera.com/haber/seulde-biyofilik-tasarimiyla-iklim-krizine-yanit-veren-sosyal-konut-projesi/>
- Aydın, K. (2020). Avrupa Birliği ve Türkiye'de Aile ve Hane Yapısında Demografik Dönüşüm. *Nüfusbilim Dergisi*, 42(1), 92-116.
- Başlevent, C. (2020). Türkiye'nin Değişen Hanehalkı Yapısı: Tek Kişilik Haneler Ne Durumda?. *Yıldız Social Science Review*, 6(1), 17-31. <https://doi.org/10.51803/yssr.703188>
- BBC. (2024). Scotland Has Highest Rate of People Living Alone. BBC News. Retrieved September 27, 2024, from <https://www.bbc.com/news/articles/cn33mxe98p4>
- Beck, U., & Beck-Gernsheim, E. (2002). *Individualization: Institutionalized individualism and its social and political consequences*. Sage Publications.
- Bennett, F. (2013). Researching Within-Household Debates, and Methodological Challenges. *Journal of Marriage and Family*, 75(3), 582-597. <https://doi.org/10.1111/jomf.12020>
- Burch, T. K. (2001). Families and Households, Behavioral Demography of. N. J. Smelser & P. B. Baltes (Ed.), *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (pp. 5265-5271). Pergamon. <https://www.sciencedirect.com/topics/social-sciences/one-person-household>
- Buzar, S., Ogden, P., Hall, R. (2005). Households Matter: The Quiet Demography of Urban Transformation. *Progress in Human Geography*, 29(4), 413-436. <https://doi.org/10.1191/0309132505ph558oa>
- Chamberlain, P., Jadv, V., & Buckley, S. (2024). P-496 Being a solo mother: An Exploration of Parenting Experiences and Support Needs of Women Who Intentionally Choose to Become Mothers Without a Partner. *Human Reproduction*, 39(1). <https://doi.org/10.1093/humrep/deae108.837>
- Chandler, J., Williams, M., Maconachie, M., Collett, T., Dodgeon, B. (2004). Living Alone: Its Place in Household Formation and Change. *Sociological Research Online*, 9(3), 1-13. <https://doi.org/10.5153/sro.971>
- Chun, E. & Choi, H. (2023). A Case Study on Community Experiences of Female Single-Person Households in Their Twenties and Thirties: Focused on Experiences and Perceptions of Family. *Women's Studies Center*, 34, 55-81. <https://doi.org/10.47949/gas.2023.34.003>
- Cohen, P. N. (2021). The Rise of One-Person Households. *Socius Sociological Research for a Dynamic World*, 7, 237802312110623. <https://doi.org/10.1177/23780231211062315>
- Conley, T., & Collins, B. (2002). Gender, relationship status, and stereotyping about sexual risk. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28(11), 1483-1494.

- Demsash, A. W. (2024). Spatial distribution and geographical heterogeneity factors associated with households’ enrollment level in community-based health insurance. *Frontiers in Public Health*, 12, 1305458. Doi: 10.3389/fpubh.2024.1305458
- Dommaraju, P. (2015). One-Person Households in India. *Demographic Research*, 32(45), 1239-1266. <https://doi.org/10.4054/DemRes.2015.32.45>
- Erensayın, U. (2021). The Increase in the Prevalence of One-Person Households in Turkey: by Circumstances or by Choices? (Unpublished master’s thesis). *Hacettepe University Institute of Population Studies*, Ankara.
- Esteve, A., Reher, D. S., Treviño, R., Zueras, P., Turu, A. (2020). Living Alone Over the Life Course: Cross-National Variations on an Emerging Issue. *Population and Development Review*, 46(1), 169-89. <https://doi.org/10.1111/padr.12311>.
- Eurostat (2024). “Average household size - EU-SILC survey”, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_lvph01/default/table?lang=en
- Eurostat. (2021). *Young people leaving the parental home: Data on age and trends*. European Commission. <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/edn-20210812-1>
- Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth (BMFSFJ). (2023). *German Federal Government’s strategy to counter loneliness*. <https://www.bmfsfj.de/resource/>
- Fritsch, N. S., Riederer, B., & Seewann, L. (2023). Living Alone in the City: Differentials in Subjective Well-Being Among Single Households 1995–2018. *Applied Research in Quality of Life*, 18, 2065–2087. <https://doi.org/10.1007/s11482-023-10177-w>
- Hall, R., & Ogden, P. (2003). The Rise of Living Alone in Inner London: Trends Among the Population of Working Age. *Environment and Planning*, 35(5), 871–888. <https://doi.org/10.1068/a3549>
- Hertel, J., Schütz, A., DePaulo, B. M., Morris, W. L., & Stucke, T. S. (2007). She’s Single, so What? How are Singles Perceived Compared with People Who are Married? *Journal of Family Research*, 19(2), 139–158.
- Hill, M., Banks, L., & Haynes, P. (2009). Living in Single Person Households and the Risk of Isolation in Later Life. *International Journal of Ageing and Later Life*, 4(1). <https://doi.org/10.3384/ijal.1652-8670.094155>
- Hradil, S. (2003). Vom Leitbild zum Leitbild zum “Leidbild”: Singles, ihre veränderte Wahrnehmung und der “Wandel des Wertewandels”. *Zeitschrift für Familienforschung*, 15(1), 38–54.
- Hyun-soo, K. (2024). Single-person households hit all-time high of over 10 million. <https://en.yna.co.kr/view/AEN20240409002800315>
- Jamieson, R., & Simpson, R. (2013). *Living Alone: Globalization, Identity and Belonging*. Palgrave Mcmillan. <https://doi.org/10.1057/9781137318527>

- Jeon, S. & Kim, S. (2022). Characteristics of Single-person Households Affecting the Use of Housing Support Programs: Focus on Demographics characteristics, Socio-economics characteristics, and Residential Characteristics, Housing Perception. *Journal of the Korean Housing Association*, 33(2), 79-87. Doi: 10.6107/jkha.2022.33.2.079
- Jha, R. (2013). The Determinants of Household Level Fertility in India. Social Science Research Network, Doi: 10.2139/SSRN.2341429
- Kato, T. A., Shinfuku, N., Sartorius, N., & Kanba, S. (2017). Loneliness and Single-Person Households: Issues of Kodokushi and Hikikomori in Japan. In N. Okkels, C. Kristiansen, & P. Munk-Jørgensen (Eds.), *Mental health and illness in the city* (pp. 205-219). Mental health and illness worldwide. Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-10-2327-9_9
- Kim, I., Lee, H., Kim, M. K., Yun, S., An, H. S., & Park, H. Y. (2023). A Community-Based Program for Older Women Living Alone: A Systematic Review. *Alzheimer's & Dementia*, 19. Doi: 10.1002/alz.073908
- Kim, S. & Lee, N. (2023). The Growth Experience of Single Young Households Through Independent Lives. *Social Welfare Policy and Practice*, 9(2): 39-83 doi: 10.37342/swpp.2023.9.2.39
- Klinenberg, E. (2013). *Going Solo: The Extraordinary Rise of Living Alone* (Translation: Chinese, Korean, Japanese, Russian, Turkish, Hungarian). The Penguin Press.
- Korea Times. (2024). The Recent Growth Elevated the Number of Single-Person Households in Korea. *The Korea Times*. Retrieved from https://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2024/09/113_366297.html
- Kotlikoff, L. J., & Morris, J. (1988). *Why Don't the Elderly Live with Their Children? A New Look* (NBER Working Paper No. 2734). *National Bureau of Economic Research*. <https://doi.org/10.3386/w2734>
- Kramarow, E. (1995). The Elderly Who Live Alone in the United States: Historical Perspectives on Household Change. *Demography*, 32(3), 335-352. <https://doi.org/10.2307/2061684>
- Lanza-León, P., & Cantarero-Prieto, D. (2024). The Loud Silent Side of Single Parenthood in Europe: Health and Socio-Economic Circumstances from a Gender Perspective. *Journal of Family and Economic Issues*. <https://doi.org/10.1007/s10834-024-09954-y>
- Lee, M-H. & Lai, W-L. (2024). Does Being Single Bring Freedom or Burden? Examining the Expenditure Patterns of Single-Person Households in Taiwan. *Journal of Asian Economics*, 92. Doi: 10.1016/j.asieco.2024.101747
- Lesthaeghe, R. (2014). The Second Demographic Transition: A Concise Overview of Its Development. *Proceedings of the National*

- Academy of Sciences of the United States of America*, 111(51), 18112–18115. <https://doi.org/10.1073/pnas.1420441111>
- Lesthaeghe, R., & Surkyn, J. (2004). When history moves on: The foundations and diffusion of a second demographic transition. In R. Jayakody, W. G. Axinn, & A. Thornton (Ed.), *International family change: Ideational perspectives* (ss. 81–118).
- Springer. Lim, T. (2019). The Rise of Single-Person Households and the Macroeconomic Consequences. *Hitotsubashi Journal of Economics*, 60(2), 189-198. Doi: 10.15057/30890
- Mishra, P., Das, P., Ghosh, S. K., Dandapat, A., Dasgupta, S. (2024). Agriculture-Livestock-Forestry Nexus and Household Income Diversification: Experiences from Selected Villages of West Bengal, India. *Agricultural Systems*, 217. Doi: 10.1016/j.agsy.2024.103918
- Moeini, P., Salehi, S. (2016). Investigating the Effect of Home Care Program on Self-Efficacy of Femaleheaded Single-Parent Households Supported by Isfahan Welfare Organization (Behzisti) in Year 1394. *International Journal of Medical Research and Health Sciences*, 5(11), 285-289. <https://www.ijmrhs.com/abstract/investigating-the-effect-of-home-care-program-on-selfefficacy-of-femaleheaded-singleparent-households-supported-by-isfah-1341.html>
- Mostoller, M. (1985). *A Single Room: Housing for the Low-Income Single Person*. Routledge.
- Nemmers, N. (2023). *Living Alone in Later Life: Understanding Independence, Adaptation, and Well-Being in the Face of Impairment Using the National Health and Aging Trends Study*. (Doctoral Dissertation, Iowa State University). Doi: 10.31274/td-20240617-259
- Ortiz-Ospina, E. (2019). The Rise of Living Alone: How One-Person Households are Becoming Increasingly Common Around the World. *Our World in Data*. <https://ourworldindata.org/living-alone>
- Özkan, Ş., & Aca, Z. (2021). Japonya Evde Bakım Hizmetlerinin İncelenmesi ve Türkiye için Öneriler. *Türkiye Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 18(18), 157-178. <https://doi.org/10.46218/tshd.940518>
- Pansacala, M. J. T., & Ventura-Escote, M. J. (2024). Thriving Solo: Exploring the Experiences of Single Parents in Monitoring Their Children's Education. *International Journal of Innovative Science and Research Technology*, 9(7), 1406-1421. Doi: 10.38124/ijisrt/ijisrt24jul772
- Park, B. (2024). Proportion of Single-Person Households Jumps to 42 pct Last Year. *Yonhap News Agency*. <https://en.yna.co.k/v/AE>
- Pautunthang, N. (2024). Understanding the Dynamics of One-Person Households in India. *The American Journal of Humanities and Social Sciences Research*, 7(1), 93-111. https://www.researchgate.net/publication/378260555_Understanding_the_Dynamics_of_One-person_Households_in_India

- Rezvani, M. R., Chenari, H. M., Talkhab, A., Mahmoudi, H. (2017). An Analysis of the Spatial Distribution of Expense and Income of Rural Households in Iran. *Journal of Research and Rural Planning*, 6(3):1-18. Doi: 10.22067/JRRP.V6I3.54484
- Rodríguez-Guzmán, C., Barros-Rodríguez, F., Barroso, I., & Camara, A. (2022). Solo-Living and Social Individualization: Analysis of Life Experience Among Young Women in Spain. *Sociological Research Online*, 28. Doi: 10.1177/13607804211069401
- Rostgaard, T., & Szebehely, M. (2012). Changing policies, changing patterns of care: Danish and Swedish home care at the crossroads. *European Journal of Ageing*, 9(2), 101–109. <https://doi.org/10.1007/s10433-011-0209-1>
- Roy, S., Majumder, S., Bose, A., & Chowdhury, I. R. (2024). The Rich-Poor Divide: Unravelling the Spatial Complexities and Determinants of Wealth Inequality in India. *Applied Geography*. Doi: 10.1016/j.apgeog.2024.103267
- Sim, J.-S., & Park, M.-S. (2024). An Analysis of the Impact of Single-Person Household Characteristics on Housing Occupancy. *Korea Real Estate Industry Society*, 7(1), 1-27. Doi: 10.56409/kreis.2024.7.1.1
- Snell, K. D. M. (2017). The Rise of Living Alone and Loneliness in History. *Social History*, 42(1), 2–28. <https://doi.org/10.1080/03071022.2017.1256093>
- Song, O. J., & Lee, C. (2023). A Study on the Effect Analysis of Residential Environment Characteristics on Residential Satisfaction of the Single-Person Young Generation. *Journal of the Korea Real Estate Management Review*. Doi: 10.37642/jkremr.2023.27.14
- Sosang, K., Karim, S., Prasetya, F. V. A., & Andrea, R. (2022). Geographic Information System of Distribution of Poor Households in the Palaran District. *TEPIAN*, 3(1): 24-31. doi: 10.51967/tepiant.v3i1.679
- Statista (2024). “Average number of people per household in the United States from 1960 to 2023”, <https://www.statista.com/statistics/183648/average-size-of-households-in-the-us/>
- Statistics Canada. (2022). “Canada’s Population Estimates: Age, Sex and Marital Status, 2022”, <https://www150.statcan.gc.ca/n1/daily-quotidien/221109/dq221109d-eng.htm>
- Statistics Korea. (2023). *2023 statistics of one-person households*. Social Statistics Bureau. <https://www.kostat.go.kr>
- TÜİK. (2024). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2023*. Türkiye İstatistik Kurumu. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2023-49684>
- TÜİK. (2024). *İstatistiklerle Aile, 2023*. Türkiye İstatistik Kurumu. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Aile-2023-53784>

- TÜİK. (2023). *İşgücü İstatistikler, 2022*. Türkiye İstatistik Kurumu. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2022-49390>
- Tyvimaa, T., & Kamruzzaman, L. (2019). The Effect of Young, Single-Person Households on Apartment Prices: An Instrumental Variable Approach. *Journal of Housing and the Built Environment*, 34(1), 91-109. <https://doi.org/10.1007/s10901-018-9618-1>
- U.S. Centers for Medicare & Medicaid Services. (t.y.). *Medicare*. Retrieved December 4, 2024, from <https://www.medicare.gov/>
- Van Imhoff, E., Kuijsten, A., Hooimeijer, P., & van Wissen, L. (Eds.). (1995). *Household Demography and Household Modeling*. Springer.
- Villanueva, C. L., Rúbies, I. P., Pérez, M. R. (2019). Hogares Unipersonales Y Curso De Vida: Diversificación Por Edades Y Concentración Espacial En Las Regiones Urbanas De Madrid Y Barcelona. *Estudios Geográficos*, 80(287), e012. <https://doi.org/10.3989/estgeogr.201929.009>
- Volkova, N.V., Dudochnikov, A. I., Kamalova, A.A., Naurskov, A. V., Gaffarova, S. F. (2019). Distribution of Deputy Mandates: Analysis of Proportional Representation in the Context of a Mixed Electoral System. *Journal of Programming Languages*, 12(5), 140-150. <https://doi.org/10.5539/jpl.v12n5p140>
- Wahyudi, H. S., Asriati, N., Warneri, W. (2024). Faktor Pendukung Dan Penghambat Single Parent Dalam Memotivasi Belajar Mahasiswa (Studi Kasus Orangtua Mahasiswa Untan). *Jurnal Pendidikan Ekonomi* (Jurusan Ekonomi Pembangunan, Fakultas Ekonomi Universitas Negeri Malang), Doi: 10.31932/jpe.v9i1.3356
- Weitof, G. R., Haglund, B., Hjern, A., & Rosén, M. (2002). Mortality, Severe Morbidity, and Injury Among Long-Term Lone Mothers in Sweden. *International Journal of Epidemiology*, 31(3), 573-580. Doi: 10.1093/IJE/31.3.573
- World Population Review. (2023). “Family size by country”. <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/family-size-by-country#:~:text=Senegal%20tops%20the%20global%20list,between%20five%20and%20nine%20people.>
- Yeung, W.-J. J., & Cheung, A. K.-L. (2015). Living Alone: One-Person Households in Asia. *Demographic Research*, 32(40), 1099-1112. <https://doi.org/10.4054/DemRes.2015.32.40>
- Yoon, M.-s. (2024). Nearly half of S. Koreans live alone: Report. *The Korea Herald*. <https://www.koreaherald.com/view.php?ud=20240104000686>
- Yoshioka-Maeda, K., & Fujii, H. (2020). Household Characteristics of Persons with Complex Care Needs in The Community: A Preliminary Study. *Nursing Open*, 8, 308-316. Doi: 10.1002/NOP2.631

YAZARLAR HAKKINDA

Nursen TEKGÖZ

Nursen Tekgöz lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde Hukuk Bölümü ile yandal yaparak tamamlamıştır. “Suriye Menşeli Göç Sürecinin Türkiye’deki Sivil Topluma Yansımaları” başlıklı teziyle Sosyoloji ABD Göç Çalışmaları Yüksek Lisans Programı’ndan mezun olan Tekgöz, 2021 itibarıyla aynı bölümde doktora çalışmalarına başlamıştır. Tekgöz’ün, ilgi alanları olan kentleşme, göç, gönüllülük ve sivil toplum üzerine ulusal ve uluslararası çapta kitap, kitap bölümü, makale, bildiri ve raporları bulunmaktadır. Tekgöz, 2014 yılından bu yana TÜBİTAK ve TÜBA dâhil olmak üzere üniversite, kamu kurumu ve özel kuruluşlar bünyesinde gerçekleştirilen birçok projede araştırmacı olarak yer almıştır. Enstitü Sosyal bünyesinde Toplum Araştırmaları Koordinatörlüğü’nde araştırmacı olarak görev yapmaktadır.

Selçuk AYDIN

Selçuk Aydın, Ankara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünden mezun olmuş, yüksek lisans eğitimini Orta Doğu’nun ekonomi politikası alanında tamamlamış ve doktora derecesini Güvenlik Çalışmaları Bölümünde King’s College London Üniversitesinden almıştır. TRT World Araştırma Merkezinde kıdemli araştırmacı olarak çalışmış, TRT World Forum ve TRT Yayın Strateji Merkezi kuruluşunda bulunmuş ve yönetici olarak birçok projede yer almıştır. Türkiye tarihi, toplumsal hareketler, diaspora, Kürt ve Orta Doğu çalışmaları, dünya sistemi ve politikası alanlarında yayımlanmış makaleleri, kitap bölümleri ve düşünce yazıları bulunmaktadır. Halen Boğaziçi Üniversitesinde doktor öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Enstitü Sosyalde Toplum Araştırmaları Birimi Koordinatörlüğü’nü yürütmektedir

